

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1910.

Andra Kammaren.

Nr 43.

Tisdagen den 10 maj.

Kl. $\frac{1}{2}$ 4 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 4 innevarande maj.

§ 2.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet *Swartz* aflämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

angående efterskänkande af kronans rätt till danaarf efter slaktaren Johan Fredrik Sjöberg i Lund;

angående efterskänkande af kronans rätt till danaarf efter arbetaren Emanuel Ekbergs från Nysätra socken hustru Emma Teresia Ekberg, född Haglund; och

angående efterskänkande af kronans rätt till danaarf efter Emma Kristina Moberg från Ljungby socken.

Dessa propositioner bordlades.

§ 3.

Ordet lämnades härefter på begäran till

Herr statsrådet *Swartz*, som anförde: Herr talman! Mina herrar! I skrifvelse den 8 april 1908 anhöll Riksdagen, det täcktes Kungl. Maj:t låta utreda, under hvilka förutsättningar och i hvad mån kommun, inom hvilken staten förvärfvat fastighet eller industriell anläggning, skulle kunna tillerkännas bidrag från staten för bestridande af vissa kommunala utgifter, samt för Riksdagen framlägga det förslag, hvartill utredningen kunde gifva anledning.

Med kammarens tillstånd har herr G. A. Strömberg till mig framställt det spörsmål, huruvida jag vidtagit några åtgärder med anledning af den af Riksdagen sålunda begärda utredningen och i så fall om förslag i ärendet kunde inom närmaste tiden emotses.

När jag nu går att besvara detta spörsmål, tillåter jag mig till en början erinra, hurusom Riksdagen i skrifvelse af den 3 juni nyssnämnda år jämväl anhöll, det täcktes Kungl. Maj:t så snart som möjligt låta anställa en allsidig utredning rörande hvilka kommu-

Svar å interpellation.

Svar å interpellation.
(Forts.)

ner, som ägde alltför ringa ekonomisk bärkraft i förhållande till dem ålagda skyldigheter för ändamål, de där tillika kunde anses vara statsändamål, samt därefter för Riksdagen framlägga det förslag; hvartill utredningen gäfvé anledning.

Sistnämnda begäran måste ju anses bottna i en önskan om allmän revision af den kommunala skattskyldigheten. En anordning, hvarigenom en verklig utjämning af de kommunala skattebördorna skulle vinnas, kan nämligen under nuvarande skatteförhållanden icke åstadkommas utan en omfattande reform å det kommunala beskattningsområdet. Att återigen ordna statens skattskyldighet till kommun oberoende af en sådan, nu förestående reform, låter sig väl näppeligen göra, om man icke ville i viss mån föregripa samma reformarbete. De allmänna reglerna för statens skattskyldighet till kommun blifva uppenbarligen icke så litet beroende på den slutliga anordningen af den kommunala skattskyldigheten i allmänhet. I sådant afseende tillåter jag mig erinra t. ex. därom, att, om för kommunernas räkning skulle tillskapas en allmän näringsskatt, det torde ligga nära till hands, att jämväl staten finge för sin näringsdrifvande verksamhet deltaga i denna skattskyldighet.

Sammanhanget mellan den statens skattskyldighet, hvarom här är fråga, och den kommunala skattereformen i dess helhet har därför icke kunnat förbises vid behandlingen af Riksdagens nu omförmälda två skrivelser.

För anskaffande af underlag för den kommunala skattereformen har som bekant på föranstaltande af chefen för civildepartementet igångsatts en allsidig statistisk utredning med afseende å nu rådande kommunala skatteförhållanden.

Denna statistiska utredning har fortskridit så långt, att densamma kan anses föreligga afslutad innan årets utgång. När med ledning af denna och öfrig erforderlig utredning ett slutligt förslag till kommunalbeskattningens ordnande kan föreligga utarbetadt, är svårt nog att förutsäga. Skulle den direkta beskattningen till staten blifva ordnad vid denna Riksdag, vore problemet icke så litet förenkladt. Men, oafsedt utfallet af nämnda fråga, torde det kommunala reformarbetet komma att bedrivas med all den skyndsamhet, förhållandena det medgifva. Trots detta lærer det dock förflyta så pass lång tid, innan slutligt reformförslag kunde föreligga, att man icke skäligen under tiden kan lämna obeaktade de fall, där de kommunala skatteförhållandena inom viss kommun blifva i afsevärd mån berörda af statens öfvertagande af fastighet eller industriell verksamhet.

I detta afseende torde icke någon kommun kunna framställa mera berättigade anspråk än Trollhättans kommun. Erkännande häraf har redan gifvits. Såsom ett sådant måste nämligen få tolkas 1906 års Riksdags beslut, hvarigenom sagda kommun tillerkänts kontant bidrag af 100,000 kronor till anläggning af vatten- och afloppsledningar. Vidare har Kungl. Maj:t i proposition den 22 nästlidne april förslagit Riksdagen medgifva, att vattenfallsstyrelsen finge för kronans räkning teckna aktier till ett belopp

af högst 60,000 kronor i ett för samma kommun betydelsefullt företag, nämligen i det bolag, som kunde komma att bildas för anläggning af den utaf Kungl. Maj:t genom resolution den 10 augusti 1907 koncessionerade järnvägen från Trollhättan till Norsebro. *Svar å interpellation.*
(Forts.)

För öfrigt föreligger till pröfning en af Trollhättans kommun hos Kungl. Maj:t gjord framställning i syfte att staten måtte för de af staten inköpta eller staten eljest tillhöriga fastigheter inom Trollhättans kommun äfvensom för därinom af staten drifven industriell verksamhet eller rörelse, af hvad slag som helst, till kommunen utgifva direkta bidrag eller utgöra skatt efter samma grund och till samma belopp, som fallet skulle vara, därest samma fastighet och rörelse ägdes eller drefves af enskilda.

Öfver denna framställning hafva underdåniga utlåtande afgifvits dels af styrelsen för Trollhätte kanal- och vattenverk, dels ock af kammarkollegium och statskontoret.

Handlingarna i detta ärende, som under innevarande år öfverlämnats till finansdepartementet, synas gifva vid handen, att staten billigtvis borde, i afvaktan på en allmängiltig lösning af förevarande fråga, lämna kommunen något bidrag till täckande af de kommunens årligen återkommande utgifter, som bestridas genom utdebitering efter bevillningstaxeringarna. Bidrag af detta slag skulle då blifva allenast tillfälligt och icke få i något afseende föregripa ett slutligt ordnande af frågan.

Med hvad jag nu anfört har jag sålunda, såsom svar å det framställda spørsmålet, velat säga, att några allmängiltiga regler för statens kommunala skattskyldighet icke torde böra gifvas förrän i sammanhang med en slutlig lösning af den kommunala beskattningsfrågan, men att det dessförinnan i speciella fall torde böra tagas under öfvervägande, huruvida icke staten borde lämna tillfälligt bidrag till kommun, hvars ekonomiska förhållanden i afsevärd mån berörts af statens öfvertagande af fast egendom eller industriell verksamhet.

Vidare yttrade

Herr Strömberg. Herr talman, mina herrar! Jag skall be att till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet få framföra mitt tack, för att jag erhållit svar på den af mig med kammarens tillstånd till herr statsrådet framställda interpellationen.

Af det svar herr statsrådet nu afgifvit framgår, att denna fråga, frågan om statens kommunala skatteplikt anses vara af så vidtgående natur, att det ännu kommer att dröja kanske ganska lång tid framåt, innan den kan framläggas för Riksdagen. Det är ju svårt för mig att ingå på ett bemötande af frågan, huruvida det är riktigt att sammankoppla dessa två frågor, som herr statsrådet och chefen för finansdepartementet nu berört, men det förefaller mig, som om den utredning i denna speciella fråga, som Riksdagen år 1908 beslutat, skulle på de två år, som sedan dess förgått, kunnat hinna slutföras. Riksdagen framhåller i sin skrifvelse år 1908

Svar å interpellation.
(Forts.)

klart och tydligt, att den icke önskar frångå principen om statens frihet från kommunalskatt för inkomst af järnvägar, post och telegraf samt andra kommunikationsanläggningar, men också, att den anser, att staten i det fall och i den mån den drifver ekonomisk-industriell verksamhet bör vara skyldig att se till, att kommunerna icke på grund däraf oskäligt beskattas. Alltså skulle denna utredning kunna begränsas till de kommuner, som beröras af dylik verksamhet, och icke behöfva blifva så synnerligen omfattande och vidtgående och sålunda icke heller så tidsödande. I regel är det ju så, att de kommuner, inom hvilka staten äger eller drifver viss verksamhet, draga vissa fördelar däraf genom ökad uppsving i ett eller annat afseende. Detta uppväger möjligen i de flesta fall de förluster, som uppkomma i följd af statens frihet från kommunalskatt. Men det kan dock tänkas fall, och erfarenheten från min hemort, icke blott Trollhättan, utan äfven närliggande kommuner, ge bekräftelse därpå, då kommunerna kunna bli lidande på detta förhållande. Ty det blir naturligtvis något helt annat, då staten icke, såsom ofta sker, själf framskapar en rörelse, utan helt våldsamt ingriper och tillägnar sig verk och anläggningar, som utgjort den största tryggheten för kommunens ekonomi. Vi ha omkring Göta älf många platser, som förut varit glest befolkade, där industriella verk ha anlagts, vid hvilka mycket fattigt folk har sökt sin utkomst, och så har det där uppstått industrisamhällen, som efter bästa förmåga inrättat sig efter dessa nya förhållanden och alltså i viss mån dragit växlar på framtiden. Så kommer staten och inlöser de verk och anläggningar, som redan finnas, och det blir en rubbning i kommunernas ekonomi, som staten bör äga skyldighet att reglera och upphjälpa. Det var just farhågan för sådana rubbningar, som 1908 föranledde en motionär från min hemort att framlägga den frågan, och när Riksdagen då ansåg så starka skäl föreligga för, att frågan borde komma under utredning, så är det också naturligt, att dessa kommuner vänta, att särskildt regeringen skall göra sitt bästa till att saken blir beaktad, och så att staten genom sin mellankomst icke åstadkommer för svåra rubbningar för de kommunala institutionerna, deras utveckling och bestånd.

Jag har för öfrigt intet att tillägga utan ber att få tacka för svaret, hvilket ändock innebär ett löfte från hr statsrådet om ändring i berörda förhållanden.

§ 4.

Föredrogos, men blefvo ånyo bordlagda Andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 47 och Andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande nr 48.

§ 5.

Herr talmannen gaf härpå ordet till

Herr vice talmannen, som anförde: Herr talman! Jag skall be att få hemställa, att kammaren måtte besluta, att på föredragningslistan till morgondagens plenum bland två gånger bordlagda ärenden först uppföres lagutskottets utlåtande, nr 44, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om aktiebolag och till lag om vissa ändringar i lagen om handelsbolag och enkla bolag den 28 juni 1895, dels ock i anledning däraf väckta motioner.

Ifrågavarande hemställan blef af kammaren bifallen.

§ 6.

Anmälades och godkändes konstitutionsutskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 101, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse af 18 § 34 punkten i lagen om val till Riksdagen;

nr 102, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse af §§ 33 och 73 i förordningen om kommunalstyrelse på landet m. m. jämte en inom Riksdagen i ämnet väckt motion; och

nr 103, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse af § 40 i förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd den 21 mars 1862 samt § 42 i förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd i Stockholm den 20 november 1863.

§ 7.

Justerades ett protokollsutdrag.

§ 8.

Till bordläggning anmälades: statsutskottets memorial och utlåtande:

nr 71, med anledning af remiss till statsutskottet af dels Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till bestridande af kostnaderna för arbetsdomstolen under år 1911 samt dels en i ämnet väckt motion,

nr 73, i anledning af Kungl. Maj:ts skrifvelse angående fråga om anslag för provisorisk utvidgning af tekniska högskolan, och

nr 74, i anledning af vissa af Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för statens järnvägar;

sammansatta stats- och bankoutskottets utlåtande, nr 1, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående rätt till pension för tjänstemän vid statens järnvägar m. m., dels ock fyra i anledning af samma proposition väckta motioner; samt

jordbruksutskottets utlåtande, nr 90, i anledning af Kungl.

Maj:ts proposition i fråga om anvisande af medel för vissa kostnader för domänstyrelsen.

§ 9.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Tengdahl</i>	under den 11 maj,
» <i>Larsson</i> i Klagstorp	» 6 dagar fr. o. m. den 12 maj,
» <i>Andersson</i> i Höckerum	» 3 » » » » 12 » , och
» <i>Bosson</i>	» 5 » » » » 12 » .

Härpå åtskildes kammarens ledamöter kl. 3,53 e. m.

In fidem:

Per Cronvall.

Onsdagen den 11 maj.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Föredrogos hvar för sig och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts å kammarens bord hvilande propositioner:

angående efterskänkande af kronans rätt till danaarf efter slaktaren Johan Fredrik Sjöberg i Lund;

angående efterskänkande af kronans rätt till danaarf efter arbetaren Emanuel Ekbergs från Nysätra socken hustru Emma Teresia Ekberg, född Haglund; och

angående efterskänkande af kronans rätt till danaarf efter Emma Kristina Moberg från Ljungby socken.

§ 2.

Vidare föredrogs statsutskottets memorial, nr 71, med anledning af remiss till statsutskottet af dels Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till bestridande af kostnaderna för arbetsdomstolen under år 1911 samt dels en i ämnet väckt motion.

Utskottets hemställan bifölls; och beslöt kammaren att öfverlämna ifrågavarande proposition och motion till särskilda utskottet nr 2.

§ 3.

Statsutskottets härpå föredragna memorial, nr 73, i anledning af Kungl. Maj:ts skrifvelse angående fråga om anslag för provisorisk utvidgning af tekniska högskolan, lades till handlingarna.

§ 4.

Föredrogos, men blefvo ånyo bordlagda statsutskottets utlåtande nr 74, sammansatta stats- och bankoutskottets utlåtande nr 1 och jordbruksutskottets utlåtande nr 90.

Lag om aktiebolag m. m.

§ 5.

Till behandling förelåg nu lagutskottets utlåtande, nr 44, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om aktiebolag och till lag om vissa ändringar i lagen om handelsbolag och enkla bolag den 28 juni 1895, dels ock i anledning därpå väckta motioner.

Genom en den 28 januari 1910 dagtecknad proposition, nr 54, hade Kungl. Maj:t föreslagit Riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till lag om aktiebolag och till lag om vissa ändringar i lagen om handelsbolag och enkla bolag den 28 juni 1895.

I sammanhang härmed hade utskottet till behandling förehåft i anledning af nämnda proposition väckta motioner, inom Första kammaren, nr 50, af grefve *Lagerbjelke* samt inom Andra kammaren, nr 217, af herr *Vennersten*, nr 218, af herr *Jeansson* i Kalmar och nr 219, af herr *Sandström*.

Utskottet hemställde, att Riksdagen, i anledning af Kungl. Maj:ts ifrågasatt proposition och de i ärendet väckta motioner, måtte antaga vid utlåtandet fogade förslag till

- 1:o) lag om aktiebolag; och
- 2:o) lag om vissa ändringar i lagen om handelsbolag och enkla bolag den 28 juni 1895.

Sedan herr talmannen anmält ärendet till handläggning, begärdes ordet af

Herr *Widén*, som yttrade: Herr talman! Med afseende å sätet för föredragningen af detta utlåtande hemställer jag, att hvartera lagförslaget föredrages paragrafvis med ingress och rubrik sist och att vid behandlingen af § 1 i hvartera förslaget öfverläggningen må omfatta förslaget i dess helhet samt att, för den händelse någotdera af lagförslagen kommer att i vissa delar återremitteras, utskottet lämnas öppen rätt att vid ärendets förnyade behandling i afseende å de delar af lagförslagen, som blifvit med eller utan ändring godkända, föreslå sådana jämkningar, som af ifrågasatta ändringar i återförvisade delar eller eljes på grund af kammarens beslut kunna föranledas; samt att paragraferna ej uppläsas, såvida icke någon sådant påyrkar.

Den af herr *Widén* gjorda hemställan bifölls af kammaren.

Kammaren företog nu först till behandling förslaget till lag om aktiebolag.

För 1 § hade utskottet i likhet med Kungl. Maj:t föreslagit denna lydelse:

De, som vilja med ett af dem tillskjutet, i visst antal lotter (aktier) fördelat kapital idka verksamhet i bolag utan att personligen ansvara för därpå uppkommande förbindelser, äga, på sätt i denna lag sägs bilda aktiebolag.

Uti en vid denna paragraf fogad reservation hade herr *Lindhagen*, med hvilken herr *Pettersson* i Södertälje i hufvudsakliga delar instämt, på anförda grunder hemställt, att Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition ej måtte af Riksdagen bifallas.

Lag om aktiebolag m. m.
(Forts.)

Efter föredragning af paragrafen yttrade:

Herr *Lindhagen*: Till ifrågavarande utskottsutlåtande har jag jämte borgmästare *Pettersson* i Södertälje antecknat skiljaktig mening vid denna paragraf, och jag skall i anledning däraf be att få yttra några ord, ehuru naturligtvis ingen utsikt finnes, att vår reservation kommer att vinna kammarens bifall. Reservanterna ha noga vägt det ena mot det andra och för sin del kommit till det resultat, att de icke tilltro sig om att för närvarande tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag, och till grund för den uppfattningen har jag för min del åberopat tre särskilda skäl.

Det första skälet rör angelägenheten af en *gemensam skandinavisk lagstiftning* i ämnet. Redan år 1875, d. v. s. för 35 år sedan, uttalade ett nordiskt juristmöte i Stockholm önskvärdheten af att lagstiftningen på aktiebolagslagstiftningens område komme att blifva gemensam för de tre skandinaviska länderna. I den motion, som 1876 väcktes i Riksdagen af landshöfding *Bergström* om en gemensam handelslag för de nordiska länderna, omnämndes också lagstiftningen om aktiebolag såsom ett led i detta lagverk, och i följd af den Riksdagens skrifvelse, som kom till stånd med anledning af motionen, har också inom den speciella handelsrätten lagstiftats på det ena området efter det andra gemensamt för de skandinaviska länderna. Men när man hos oss kom till aktiebolagslagstiftningen, så hade 1876 års riksdagsskrifvelse alldeles fallit i glömska, och det gjorde, att den svenska lagen af 1905 kom att endast gälla för Sverige, oaktadt man så långt förut hade uttalat sig för gemensam lagstiftning. Emellertid då Riksdagen skref 1903 och begärde revision af lagen om aktiebolag, så påpekade den denna glömska och anhöll, att Kungl. Maj:t måtte taga i öfvervägande, huruvida icke den begärda revisionen af aktiebolagslagstiftningen borde göras gemensam för de tre länderna. Några allvarliga ansatser i det syftet gjordes emellertid aldrig. Det skrefs visserligen under hand till Norge och Danmark, och Norge ställde sig som vanligt mera afvisande, men i Danmark förklarade man, att man ville vara med — det har oftast gått till så, att Danmark och Sverige börjat, och sedan har Norge ej töfvat att komma med, och på det sättet skulle det säkerligen gått äfven i detta fall.

I det lagförslag, som afgafs af aktiebolagskommittén, nämndes intet ord om denna sak. Därför väcktes vid förra Riksdagen en motion, i syfte att det måtte tagas i öfvervägande, huruvida ej tiden vore inne att sammankalla en gemensam konferens, där man skulle jämföra de tre skandinaviska förslagen till lagar om aktie-

Lag om aktie-
bolag m. m.
(Forts.)

bolag och söka komma till ett samstämmigt resultat. Den motionen bifölls af Andra kammaren men afslogs af den Första, som förklarade, att det nu vore något för sent att vidtaga åtgärder för ändamålet och att man ej vidare kunde uppskjuta realiserandet af denna lagstiftningsfråga för Sveriges räkning. Detta påpekande i Riksdagen har, så vidt jag kunnat utröna, icke föranlett någon åtgärd från Kungl. Maj:ts sida. Jag tycker det är beklagligt att, då i alla fall en opinion från Andra kammaren uttalat sig, man ej försökt att göra åtminstone sitt bästa i saken.

Nu vill jag säga det, att skall den svenska kulturen verkligen bli ett stöd för oss själfva och ett kraftigt led i utvecklingen för större internationell solidaritet, så är det nödvändigt, att icke något tillfälle går oss ur händerna att verka i det syftet och att, då det gäller att sammanbinda till en början de nordiska länderna, som nu äro så splittrade, man då gör allt för att föra ihop dem åtminstone på lagstiftningsens område till en större enhet. Därför tycker jag det är mycket litet tillfredsställande att för ögonblicket få ett sådant lagförslag antaget, om man därigenom försummar ett tillfälle att lägga grunden för en skandinavisk lagstiftning, hvilken i sin ordning är ett steg mot rättens universalitet. Jag kan ej finna annat än att detta är en dvärgagärning, ingalunda ägnad att bidra till att utvidga vårt lands horisonter. Exempelvis kan nämnas, att redan i fråga om grunderna för aktiebolags bildande nu hota att enligt germansk rätt bli gällande fyra olika system, ett för den tyska lagen och tre särskilda system enligt de tre skandinaviska förslagen, ehuru väl de danska och svenska dock stå hvarandra ganska nära.

Nyss fästades min uppmärksamhet på en artikel i en morgontidning i dag, där i en artikel om detta lagförslag stod bland annat, att »herr Lindhagen vill offra våra egna erfarenheter och tvinga oss att stå kvar och vänta, till dess danskar och norrmän komma till den ståndpunkt, hvarpå vi nu befinna oss.» Ur denna synpunkt skulle min tankegång vara rent reaktionär. Ja, så heter det alltid, när det gäller att utvidga horisonterna för vår verksamhet. Jag undrar, huru det skulle gått med det tyska riket, som var så splittrad och hade så många olika lagstiftningar, vida mera skilda än de som Sverige, Norge och Danmark nu hafva, om man där, när man skapade det tyska rikets enhet, hvilket ju nu är dess stora styrka, skulle hafva resonerat på det sättet. Nej, man måste nog upptaga saken ur sådan enhetlig och större synpunkt, och man kan då hysa en förhoppning, hvilken enligt min uppfattning är en förvissning, att när saken tages så, skola just de goda praktiska erfarenheterna från alla länder komma att hjälpa hvarandra och alla efterblifna ståndpunkter ryckas framåt med stormsteg. Det är något så oändligt smått i berörda artikels resonemang; det är på det sättet man alltid tvingar oss att bli så små som möjligt.

Annå är tillfället icke försutet. Det är visserligen så, att det norska lagförslaget, som en gång blifvit af stortinget förkastadt,

äfven i år lärer blifva framlagdt för stortinget; hur det kommer att gå vet man ej. — Men det danska förslaget hvilat fortfarande utan att ha varit framlagdt för landets representation, sannolikt därför, att man icke vill ta det; man är icke säker på, att det duger, att det är tillräckligt genomtänkt. Nu vet man, att Danmark är särdeles benäget för att samarbeta med Sverige, och då skulle det säkerligen rycka upp det danska lagstiftningsarbetet i ämnet och man skulle vinna det syfte, som här blifvit framhållet; i hvarje fall för Sverige och Danmark gemensamt. Jag är också öfvertygad om att Norge snart skulle komma efter, och alldeles säkert, ifall det förslag, som blifvit framlagdt för stortinget, äfven i år skulle förkastas.

Lag om aktiebolag m. m.
(Forts.)

Den andra grunden jag äberopat för min skiljaktiga mening hänföer sig till en *riksdagsskrivelse af år 1902*. Det torde vara herrarne bekant, att det är förbjudet i svensk lag för utlänningar att besitta fast egendom här i landet utan Konungens tillstånd. Man må nu ha hvilka principiella åsikter som helst om detta sätt att afspärra sig från internationell samhörighet, så kvarstår dock i alla fall, enligt min åsikt, såsom en nödvändighet att denna lagstiftning under nuvarande förhållanden uppehållas såsom ett värn gent emot det internationella kapitalet, som när det gäller utnyttjande af fasta egendomar aldrig tar någon hänsyn till befolkningens väl och ve i de främmande länderna. Nu finnes det en stor lucka i denna svenska lagstiftning därutinnan, att ehuru det är förbjudet för ett icke svenskt bolag att besitta fastighet inom landet utan tillåtelse, så kan dock i alla fall aktiemajoriteten öfvergå i utländska händer, och är hela aktiekapitalet utländskt, så är ju äfven hela bolaget utländskt, till följd hvaraf de vådor, som man genom lagstiftningen ville skydda sig för; i alla fall förefinnas.

1902 års Riksdag begärde därför, på förslag från en motionär i Första kammaren och enligt ett enhälligt lagutskotts tillstyrkan; utan votering i någondera kammaren bot för detta, och Riksdagen uttalade vidare den förväntan, att i en så angelägen fråga som denna redan 1903 års riksdag skulle hafva att emotse ett förslag från Kungl. Maj:ts sida. Emellertid låg saken redan döende någonstädes i departementen, och först 1906 öfverlämnades den åt aktiebolagskommittén, som med anledning däraf framställde tre alternativa förslag att påskynda frågan. Det ena förslaget afsåg att göra ändringar i nu gällande aktiebolagslag, för den händelse man ville lagstifta separat utan att afvakta revisionen af aktiebolagslagstiftningen i dess helhet. Det andra förslaget afsåg att innefatta vissa ändringar i kommitténs eget förslag i syfte att, ifall bägge frågorna samtidigt förekomme, man då skulle hafva ett formulär att lägga grund för sitt arbete i detta afseende. Och slutligen upprättade kommittén ett förslag till särskild lag i detta afseende; ifall statsmakterna hellre ville gå fram på den bogen.

Lag om aktiebolag m. m.
(Forts.)

Under sådana förhållanden, när denna sak verkligen är så brådskande, och Riksdagen år 1902 enhälligt förklarar, att den önskade ett mycket snabbt afgörande, kan jag egentligen icke förstå, att när saken omsider 1910 kommer fram, intet spår af denna Riksdagens skrifvelse återfinnes i den kungl. propositionen. Det nämnes icke ens ett ord om hvad Kungl. Maj:t nu gjort åt denna Riksdagens skrifvelse, eller hvad Kungl. Maj:t tänker göra med den.

Då denna fråga är mycket mer brådskande än det nu föreliggande lagförslaget, så har jag ansett, att det förevarande lagförslaget väl kan vänta till dess att båda sakerna, som äga sammanhang med hvarandra, kunna på en gång företagas till afgörande.

Nu skall jag säga några ord om den tredje grunden, på hvilken jag kommit till det resultat, som innefattas i reservationen. Det är den betänklighet, som man måste hysa mot detta lagförslag därför att det omfattar alla möjliga slag af aktiebolag, *icke blott de större, utan äfven alla de små bolagen.*

Det första, som man då frågar sig, är: hvilken verklighet är det, som man här skall lagstifta för? Vid granskningen af förslaget till föreningslag, hvarmed lagutskottet på sista tiden också sysslat, frapperas man af att vederbörande gått till detta lagstiftningsarbete utan att först på något sätt utreda, hur den verklighet är beskaffad, som man skall lagstifta för. Vi veta ingenting om beskaffenheten af alla dessa tusentals föreningar med olika syften, vi veta icke hvilka eller huru många medlemmar de ha, under hvilka former de vant sig att arbeta eller med hvilka verkligheter de måste arbeta. Allt detta är okänt. Men så sätta sig några jurister ned och göra en schematisk lika regel för alltsammans. Det är en betänklig sak, om den juridiska lagstiftningen får taga sakerna på detta sätt. Detta gäller i hög grad om föreningar, men i mycket afsevärd mån också om den föreliggande saken, ty alla dessa små aktiebolag, som finnas i landet, arbeta i stor utsträckning för samma syfte som föreningsväsendet, och man måste känna något till dessa aktiebolags lifsförhållanden, de former, som de vant sig att arbeta i, och den verklighet, som de ha att rätta sig efter, innan man går till detta lagstiftningsarbete.

Jag har i reservationen sid. 126 åberopat de bekymmer, som i detta afseende uttryckas af en advokat i Göteborg. Den af mig anförda morgontidningen säger, att herr Lindhagen här hoppat i galen tunna, ty bemålde granskare skulle vara en manchesterman. Men så ensidigt ser icke jag på saken, utan äfven då en manchesterman uttalat en enligt min tanke riktig åsikt i denna fråga, angående skillnaden mellan stora och små bolag, så accepterar jag den, oafsedt hans lifsåskådningar i öfrigt.

Jag skall tillåta mig att läsa upp hvad en annan anmärkare säger om samma sak. Han talar visserligen om föreningar, men, som jag nyss sade, gäller det, som säges om föreningar, äfven de små aktiebolagen. Han uttalar sig på följande sätt: »Föreningarna

komma att från början till slut få ligga i händerna på jurister. Skall en förening bildas, måste man ha en jurist att granska stadgarna; under föreningens verksamhet måste sådan rådfrågas mer än en gång, ja, nästan vid alla viktigare beslut, ty hvem kan räkna ut, hur ett beslut skall vara »för att vara i behörig ordning fattadt eller eljest ej stridande mot denna lag»; som det heter i en paragraf. Och när föreningen upphör, lär den ej kunna göra det utan att jurister måste hjälpa till med hela den krångliga upplösningen. Liksom prästen skall följa människan från vaggan till grafven, så skall juristen och juristeriet följa våra föreningar från det de komma till och tills de upphöra. Tänk för öfrigt hvad det skall bli väldigt dyrt, bra betaldt, som juristerna i allmänhet taga.»

Lag om aktiebolag m. m.
(Forts.)

Jag vill sålunda hafva sagdt att man får mycket noga se upp, då man börjar skapa en lagstiftning, i hvilken hela detta föreningslif, det må taga form af aktiebolag eller ekonomiska föreningar eller ideella föreningar, skall insnöras, detta föreningslif, som dock utgör häfstängen för de många små krafterna, när de vilja sammansluta sig, för att icke hvar och en isolerad skall duka under i den stora konkurrensen.

Och nu ha vi i detta sammanhang också en sak, som man kan säga utgör ännu ett skäl till betänklighet mot denna lag. I strid med Riksdagens särskildt uttalade önskemål, då den begärde, att ideella föreningars rättskapacitet skulle lagfästas, ifall den saken icke vore klar ändå, det önskemål nämligen att det icke skulle få bli vidlyftiga bestämmelser för ideella föreningar, i strid här emot har denna aktiebolagslag, som är afpassad för stora bolag, icke blott påtvingats de små aktiebolagen utan äfven tagits till mönster för hela den lagstiftning, som man lagt fram beträffande såväl ekonomiska föreningar och sjukkassor som ideella föreningar, och den kommer nog att bli mönster äfven för den lagstiftning, som väntas om s. k. fromma stiftelser.

Det har ju också anmärkt såsom synes å sid. 126 i betänkandet, att en stor del af förslaget är hämtadt från den tyska lagen såsom föredöme. Men den tyska aktiebolagslagen gäller endast stora bolag, och man har helt andra former för mindre bolag. Jag har också hört uttalas från deras håll, som sysslat med denna lagstiftning, att man med skäl kan säga, att det icke är bra, att lagstiftningen skall omfatta både stora och små bolag. Jag menar således, att man måste taga i öfvervägande äfven denna fråga, något som man icke alls gjort vid det förberedande arbetet.

Till dessa tre skäl skulle jag kunna lägga det, att rörande *förslaget i öfrigt framkommit så många olika meningar*, inom pressen, inom olika yrkessamfund och inom Riksdagen i form af motioner samt reservationer och ändringsförslag i lagutskottet. Förslaget må i och för sig ha hvilka goda sidor som helst, så kan icke begäras, att ett sådant förslag med sina nyheter genast skall slå igenom, utan att man hinner smälta den kritik och de betänkligheter, som riktats mot detsamma. Men äfven om det ur denna

Lag om aktiebolag m. m.
(Forts.)

synpunkt måste anses nyttigt att det kommer till stånd en enhetlig granskning af allt det nya materiel, som framkommit, så har jag därmed icke velat rikta mig mot förslaget själf, utan har endast velat säga, att det ligger i sakens natur, att en sådan granskning bör vara påkallad.

Om emellertid de tre förstnämnda önskemålen blifvit tillgodosedda af förslaget, så skulle jag i alla fall icke haft betänklighet emot att nu ingå i slutligt bedömande af detsamma. Ty de olika meningar, som uttalats, gå i själfva verket företrädesvis på två olika linjer. Det nu framlagda förslagets teknik är förtjänstfull icke blott i det afseendet, att man åstadkommit reda i uppställningen genom införande af kapitelrubriker, som saknas i den förra lagen, hvilken är särdeles svårhandterlig. Förslaget är framför allt besjäladt af ett ärligt uppsåt att i lagstiftningen föra in två synpunkter, som jag med min uppfattning anser vara en hufvudsak, att de komma fram i den nya aktiebolagslagen, nämligen för det första att man skall ge minoriteterna så stor rätt som möjligt och för det andra att man skall se till, att publiciteten kommer till sin rätt, och att icke hemlighetsmakeriet med alla de missförhållanden, som vilja dölja sig därunder, skall kunna få anses som det viktigaste momentet i svenskt affärlif på aktiebolagslagstiftningens område.

Det är många, som vilja ha förslaget afvisadt, just därför att det tillgödoser dessa önskemål. För min del kan jag icke vara med om sådana skäl. Men jag tror, att dessa två hufvudlinjer, minoritetens rätt och publiciteten å ena sidan, samt den motsatta uppfattningen å den andra, en motsatt uppfattning, som man merendels motiverar med, att minoriteten jämte utomstående kan ställa till så mycket obehagligheter — alldeles som om icke majoriteten också skulle kunna göra det — jag tror, säger jag, att dessa två linjer alltid komma att, vare sig lagförslaget slutligen pröfvas denna Riksdag eller en annan, framträda på samma sätt och sammanfalla med de olika ståndpunkter, som majoriteterna i kammarna intaga till frågan. Andra kammaren, därom är jag öfvertygad, kommer att slå vakt om de grundsatser, som det kungl. förslaget i de nämnda afseendena uppställt, under det att dessa grundsatser däremot komma att af Första kammaren på många viktiga punkter förkastas, och sålunda kommer förslagets öde, vare sig det afgöres i år eller ett annat år, till sist att bero på sammanjämkning mellan dessa ståndpunkter.

Mången kanske vill säga, att detta förslag bereder sådana fördelar för den närmaste tiden, att det därför vore af vikt, att det antoges redan nu. Men af hvad som förut blifvit sagdt borde det framgå, att efter min uppfattning åtminstone de skäl, som tala för uppskof, äro så oändligt mycket starkare än de skäl, som tala för att vi skola afgöra saken nu.

Jag skall be att få sammanfatta hvad jag nu velat säga. Ehuru förslaget är ett samvetsgrant och ärligt verk af jurister, är det i alla fall ett juristverk. Det svenska lagstiftningsarbetets

organisation är sådan, att när juristerna taga hand om arbetet, så söka de ofta på ett schematiserande sätt att bringa de olika fallen under allmänna regler och sakna sinne för vikten af att gå till de verkligheter och sociala synpunkter, som ligga bakom det hela och hvilka dock äro det viktigaste. Detta har i förevarande fall verkat att man icke intresserat sig för en verklig social lagstiftning, att man har glömt bort den internationella och särskildt skandinaviska samhörighetens kraf och att man ej bekymrat sig om det utländska kapitalets förvärf af trävaruindustriens stora domäner inom landet. Därför har man icke heller resonerat öfver, om denna lagstiftning är lämplig för de små bolagen, och man har icke känt behovet af att taga del af de lifsförhållanden, med hvilka de arbetat.

Lag om aktiebolag m. m.
(Forts.)

Nu kan man säga, att det är lätt att uttala detta, men när man skall genomföra det, blir det svårare. Det medger jag, men jag tror, att man dock måste taga denna sak under ytterligare öfvervägande. Jag kommer att erinra mig hvad en talare vid denna Riksdag här yttrade rörande ett annat viktigt förslag. Han sade, att han icke visste, om detta var möjligt, men han trodde att det var nödvändigt. Jag tror, att det är nödvändigt, att förslaget vidare öfvertänkes ur de synpunkter, som jag här framhållit. Därför yrkar jag, herr talman, afslag å den förevarande paragrafen, hvilket innefattar yrkande om afslag å lagförslaget.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet P e t e r s s o n:
Herr talman! Mina herrar! Jag kan icke lämna den föregående talarens anförande oemotsagdt. Han har velat utan vidare lägga på hyllan det stora lagstiftningsarbete, som nu framlagts för Riksdagen, och det för en ganska lång framtid, det kan jag säga. Jag skall be att få gå in på de skäl, som han anför för sitt afslagsyrkande.

Det första skälet var, att han ville ha denna bolagsstiftning till en interskandinavisk lagstiftning. I afseende härpå vill jag nämna, att bolagskommittén, hvars verk nu slutligen framlagts, tillstettes i statsråd den 27 januari 1905 med anledning af riksdagens skrifvelse af 1903, däri den begärde en revision af aktiebolagslagen. Dåvarande justitieministern Berger uttalade därmed till statsrådsprotokollet, att det helt visst skulle vara synnerligen önskvärdt, att detta lagstiftningsarbete kunnat äga rum i samband med de två andra skandinaviska länderna, men förhoppningen om en sådan samverkan hade ej kunnat denna gång uppfyllas, säger han. Visserligen hade han på enskild väg fått upplysning om, att man i Danmark gärna sett, att ett skandinaviskt lagstiftningsarbete kommit i gång, men från Norge hade han likaledes på enskild väg fått den upplysningen, att det näppeligen skulle vara lämpligt för Norge att deltaga i ett sådant samarbete, emedan det skulle alltför mycket fördröja genomförandet af den norska aktiebolagslagen hvartill förarbetena framskridit så långt, att det förelåg ett af odelstinget godkänt lagförslag i ämnet. Det ifrågavarande lagstiftningsarbetet,

Lag om aktiebolag m. m.
(Forts.)

säger justitieministern, måste alltså upptagas ensamt för Sveriges del. Det förslag, som Norge åberopade, blef visserligen af norska stortinget afslaget sommaren 1905, men föreligger nu ånyo i omarbetadt skick för stortinget i en proposition af januari 1910, och efter hvad det har meddelats mig, har vederbörande stortingskommitté i hufvudsak tillstyrkt detta förslag. Såvidt jag har mig bekant, har i Danmark intet vidare blifvit åtgjordt i denna fråga, sedan en kommitté 1910 afgifvet förslag i ämnet.

Reservanterna ha ju själfva påpekat, att frågan var uppe i Riksdagen sista året, och att denna kammare då uttalade sig mot ett uppskof med vår svenska aktiebolagslagstiftning, för att få skandinaviskt samarbete i gång. Nu vet herr Lindhagen lika väl som jag, att för närvarande pågår interskandinavisk lagstiftning på två olika linjer. Vi ha äktenskapslagstiftningen, med hvilken lagberedningen å svensk sida är sysselsatt. Denna skall sammanträda med delegerade från Danmark och Norge för att på detta område bringa de olika ländernas lagstiftningar i öfverensstämmelse med hvarandra, så långt sådant är möjligt, och meningen är, att dessa skulle börja sitt samarbete redan i höst. Vidare vet herr Lindhagen, att vi satt igång ett annat skandinaviskt lagstiftningsarbete — det var på grund af hans egen framställning sista riksdagen — på obligationsrättens område. Vi skola taga upp till behandling de frågor, som närmast följa efter den redan antagna lagen om köp och byte. Från svensk sida skall tillsättas en särskild kommission, som skall sammanträda med liknande kommissioner från Danmark och Norge, och torde äfven dessa arbeten kunna börjas i höst. Tror herr Lindhagen, att det skulle vara möjligt för oss att få Danmark och Norge med på att ytterligare taga upp ett lagstiftningsarbete, på en tredje linje, då i Norge föreligger ett utarbetadt förslag, som kanske antages nu? Och så menar herr Lindhagen, att vi skola lägga ad acta detta förslag, som ligger färdigt att slutligt antagas och om hvilket han i sin slutreplik gifvit ett ganska vackert vitsord. Om så skulle ske, så skulle detta vålla icke ett uppskof, som herr Lindhagen menar, på ett eller två år, utan, om jag får uttala min tanke, på bortåt 10 år, ty så ligger lagstiftningsarbetet för närvarande här i landet, mina herrar, att många förslag äro färdiga eller nära färdiga och tvinga sig fram, och vi ha icke krafter att göra om bolagslagstiftningen från början igen, som han vill, under den korta tid, som han ställt i utsikt.

Detta är hvad jag har att svara på hans första anmärkning.

I den andra anmärkningen säger han, att Riksdagen begärt förslag om förbud för aktiebolag, däri utländingar äro delägare, att förvärfva fast egendom eller idka grufdrift, men att detta senare förslag icke kommit fram samtidigt med bolagsförslaget, ehuru det är synnerligen brådskande, och man därför icke bort låta det ligga utan hellre vänta med bolagslagarna till dess äfven det lilla förslaget kunnat framläggas. Ja, herr Lindhagen och jag hafva mycket svårt att bli sams om hvad som är brådskande eller icke. Sista riksdagen var fråga om revision af giftermålsbalken, som jag anser vara

en af de mest trängande lagstiftningsfrågor, som för närvarande förefinnas. Då sade herr Lindhagen, att denna revision visst icke var så angelägen, utan mycket väl kunde ligga till sig; man borde taga upp andra saker i stället. För några dagar sedan var det fråga om grufslagstiftningen, som Riksdagen själf för något år sedan angaf som synnerligen angelägen. Om den sade herr Lindhagen: den brådskar icke, den frågan må gärna hvila, vi ha andra saker att sysselsätta oss med. Nu när det är fråga om bolagslagstiftningen, och den föreligger färdig att antaga, då säger herr Lindhagen, det brådskar icke, saken kan anstå och man bör invänta hvad jag kallat det lilla förslaget. Och huru hänger det ihop med detta senare förslag, mina herrar? Jo, så att bolagskommittén gjort upp förslag till lag om förvärfsförbud för dessa bolag, som herr Lindhagen vill åt. Men kommittén har själf ställt sig mycket tveksam, ja till och med afvisande mot att ett sådant förslag skulle föras igenom; och då förslaget kom till lagrådet, har lagrådet enhälligt afstyrkt det samma. De skäl, som lagrådet därför anfört, skall jag icke uppehålla herrarne med, jag hänvisar dem, som vilja taga del däraf, till sid. 131 och följande i den kungl. propositionen för i år.

Det förefaller mig alldeles uppenbart, att under sådana omständigheter måste Kungl. Maj:t fråga sig själf: hvad skall man göra med denna lagfråga, då så stark opposition reser sig mot den? Och det synes mig klart, att Kungl. Maj:t är lika skyldig som berättigad att anställa nya undersökningar, nya efterforskningar och änyo genomgå ämnet, innan Kungl. Maj:t fattar beslut däri. Hade jag icke ansett så, utan följt herr Lindhagen och lagt fram förslaget, så hade Riksdagen naturligtvis sagt: Ni förhast Er, Ni rusa i väg utan att tillräckligt tänka Er för; då hade kanske herr Lindhagens beskyllningar för bristande undersökning af de faktiska förhållandena kunnat med fullt skäl riktas mot regeringen. Därför är om denna sak intet beslut fattadt. Men icke desto mindre — och det ber jag herrarne observera — är förslaget till aktiebolagslag så affattadt, att det öppnar möjlighet att genomföra de bestämmelser, som man vill ha in i den nya förbudslagen, som herr Lindhagen vill ha till stånd. Herr Lindhagen har säkerligen observerat, att § 52, andra stycket, jämförd med första stycket af § 91, öppnar möjlighet för antagande af en sådan lag som detta lilla lagförslag — jag har kallat det så, ty det skulle blifvit för långt att hvarje gång läsa upp hela titeln. Aktiebolagslagen står sålunda icke i det sammanhang härmed, som herr Lindhagen sagt, utan om herrarne taga bolagslagen, så äro herrarne sedermera oförhindrade att taga det lilla förslaget när det kan komma fram.

Jag öfvergår nu till herr Lindhagens tredje skäl. Han säger, att förslaget endast är afpassadt för större bolag och att det borde finnas mindre stränga bestämmelser för små bolag. Och så åberopar herr Lindhagen Tyskland och säger, att i Tyskland finnes en särskild lagstiftning för de små bolagen. Nej, herr Lindhagen, det finnes ingenstädes en särskild lagstiftning för små bolag; för små sammanslutningar finnes visserligen särskild lagstiftning, men då

Lag om aktiebolag m. m. (Forts.)

en sådan, hvartill vi ha motsvarighet i vår föreningslagstiftning. Detta är ock helt naturligt, ty det är svårt att draga upp en gräns mellan stora aktiebolag och små aktiebolag. Äfven om ett aktiebolag börjar med ett litet kapital, så kan det växa och blifva så stort, att det blir fullt jämförligt med bolag, som börjat med ett stort kapital. Sant är, att den tyska aktiebolagslagen är afsedd för större bolag, och detta har den blifvit därigenom att man stadgat, att aktier icke få utfärdas på mindre belopp än 1,000 riksmark. Visserligen finnes därjämte en bolagsform, som vi icke känna till i Sverige, och som kallas för bolag med begränsad ansvarighet, men den formen är icke heller afsedd för små bolag, ty här får tillskottet icke understiga 500 riksmark. I Tyskland hänvisar man de små bolagen till den form, som är den naturliga för dem och under hvilken de trivas bäst, nämligen föreningsformen. Nu vilja vi ställa det så i Sverige genom aktiebolagsförslaget, att om sådana mindre sammanslutningar — småfolket bland bolagen, om jag får använda ett sådant uttryck — i vissa särskilda fall skulle vilja använda aktiebolagsformen i stället för föreningsformen, som antagligen är den lämpligaste och naturligaste för dem, så kunna de göra det enligt detta förslag. Men detta kunna de icke enligt det tyska förslaget. Tycker icke herr Lindhagen, att det är bättre, att de ha dessa två möjligheter att välja emellan — bolagsformen eller föreningsformen — än att såsom i andra länder endast ha *en* form att anlita, nämligen den sistnämnda. Jag tror verkligen icke, att detta tal kan ha den kraftiga verkan, att det skulle föranleda, att hela förslaget lägges på hyllan.

Så kommer herr Lindhagen med sin sista anmärkning, att förslaget är ett juristverk, och därmed menar han, — förmodar jag — att den praktiska erfarenheten och synen på tingen har icke kommit till sin rätt, när förslaget gjordes upp, utan några jurister ha satt sig i sin kammarvisdom och skrivit hop det. Det förhåller sig dock så, att i aktiebolagskommittén sutto två personer, som erkänt hade mycket stor erfarenhet inom det rent praktiska affärlifvet. Innan kommittén afgaf sitt förslag, var ett förberedande utkast uppgjort och öfverlämnadt till åtskilliga handelskamrar, till handels- och sjöfartsnämnder inom olika delar af riket och till advokatsamfundet. Därmed trodde man sig ha beredt tillfälle för dessa direkt praktiska sammanslutningar att uttala sina önskningsar, som naturligtvis sedan blefvo beaktade i den mån, de voro värda sådant. Sedan har förslaget genomgått granskning af lagrådet, och just med hänsyn till, att därvid skulle finnas tillgång till största möjliga praktiska erfarenhet, har i lagrådet suttit bandirektör Kjellberg, som väl får anses vara en erkänd praktisk förmåga på detta område. Jag tror därför icke, att det är riktigt, när herr Lindhagen säger, att förslaget är ett juristverk i den bemärkelsen, att den praktiska erfarenheten haft litet eller intet därmed att göra. Jag tror tvärtom, att man så långt möjligt varit tillgodogjort sig just de praktiska synpunkterna, och jag vet sannerligen icke huru detta skulle kunnat ske på annat sätt än som skett. Och icke lär väl herr Lindhagen begära,

att man skulle fått till stånd ett lagförslag utan att jurister varit med.

Lag om aktiebolag m. m.
(Forts.)

Härmed har jag sagt hvad jag har att säga. Jag tror, att de principiella skäl, som herr Lindhagen uttalat mot förslaget och som skulle föranleda, att förslaget nu borde slopas, icke äro af den vikt och betydelse, att de böra föranleda en sådan åtgärd.

Jag är också öfvertygad om, att ett afslag skulle för en ganska lång framtid undanskjuta frågan om en lagstiftning på detta område, en lagstiftning, som i alla händelser är önskvärd, som Riksdagen själf begärt och som nu föreligger i en form, som herr Lindhagen själf ju i många afseenden funnit tillfredsställande.

Jag vågar därför lifligt hoppas, att denna kammare icke skall lyssna till den signal herr Lindhagen gifvit, utan ingå i en saklig pröfning af förslaget.

Herr Eriksson i Grängesberg: Jag har icke kunnat underlåta att begära ordet för att uttala min betänklighet mot den föreslagna lagstiftningen. Jag har sett denna fråga ur rent praktisk synpunkt, ur landsbygdens synpunkt och främst ur de små bolagens synpunkt. Såvidt jag kan förstå, kan det icke förnekas, att det framlagda förslaget har en del fördelar gentemot den gamla lagen. Det innehåller en del lagstiftningsåtgärder för att söka omöjliggöra spekulationer i bolagsaktier och jobberier, som förut skett på mer eller mindre oärligt sätt. Men detta har gjort, att lagen i sin helhet blifvit oerhördt tung, så att den omfatar icke mindre än 141 paragrafer, hvilket icke vill säga så litet. Därtill kommer, att en del paragrafer äro mycket långa och svårtydda, åtminstone för dem, som icke hafva juridisk bildning.

För att göra lagen effektiv har man sökt att få fram straffbestämmelser, som äro ganska stränga. Enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle böter kunna ådömas till belopp af 10,000 kronor, men utskottet har nedsatt beloppet till 2,000 kronor. Nu kan det hända, att alla dessa bestämmelser äro nödvändiga för att det skall blifva en effektiv kontroll öfver majoriteten inom de stora bolagen och kontroll öfver huru de stora bolagen sköta sin verksamhet. Jag vill icke bestrida den saken, ty jag är icke någon jurist.

Hvad som för mig synes egendomligt och som jag icke riktigt kan förstå, är att man skall nödgas tillämpa samma bestämmelser för de små bolagen. Det finnes ute på landsbygden och äfven i städerna en mängd små bolag, som äro tillkomna för att gynna de intressen, som vi alla hafva gemensamt, nämligen att förkofra affärsverksamheten och förkofra människors möjlighet att bo och bygga i landskommuner. Så till exempel fanns jag är född, ett bolag, som var stiftadt af landtmän och hvars styrelse liksom äfven aktieägarne bestod af landtmän. Detta bolag har drifvit sin verksamhet i tio å femton år och skötts på ett utmärkt praktiskt sätt. Det finnes för öfrige en hel serie af sådana bolag på landsbygden, hvilka verka för olika ändamål, såsom försäkringsbolag, mejeribolag, sågverksbolag m. m.

Lag om aktie-
bolag m. m.
(Forts.)

Jag har aldrig hört, åtminstone kan jag icke erinra mig det, att det förekommit inom dessa bolag sådana jobberier, som man läser om i tidningspressen och hvilka förekomma i de stora bolagen. Dessa små bolag skötas på ett synnerligen ordentligt och praktiskt sätt. Alla aktieägarna äro bekanta med hvarandra, allesammans kontrollera hvarandra, och på bolagsstämman kommer man öfverens på ett praktiskt sätt, så att man kan säga, att där sällan förekomma sådana missförhållanden, som förefinnas inom de stora bolagen. Såsom vi veta skola nu för dessa bolag tillämpas samma tunga bestämmelser, som gälla för de stora bolagen. Och ehuru det kanske behöfves med afseende på de stora bolagen, att lagstiftningen uppdrager skärpta grunder för bolagsmajoritetens verksamhet, så kan jag icke förstå annat än att dessa bestämmelser äro af natur att hämma de små bolagen och omöjliggöra att flera sådana tillkomma.

Däremot har nu af statsrådet och chefen för justitiedepartementet invändts, att vi hafva i Sverige en annan lycklig form för den mindre verksamheten på detta område, och det är föreningsformen. Jag är för min del mycket stor vän af föreningsformen, och anser, att den både kan och bör användas. Men jag tror, att det finnes områden, där vederbörande parter anse, att föreningsformen icke är lämplig. Det gäller till exempel uppförandet af en byggnad för bostadsändamål. Man anser då, att aktiekapitalet bör hafva en viss stabilitet, och det finnes en hel del områden, på hvilka jag tror, att föreningslagen icke har sin fulla tillämpning. Dessutom hafva vi de små bolag, som förut finnas, och för hvilka lagen kommer att hafva sin betydelse.

Det har sagts af justitieministern, att det icke finnes någon möjlighet att utbryta de små bolagen från de större genom att göra en särskild lagstiftning för dem, liksom det ej heller finnes något förödeme därtill i andra länder. Jag är icke sakkunnig i denna fråga. Men det synes mig, att, om man ville göra ett försök, det nog skulle kunna finnas någon utväg. Och om man företog en noggrann utredning om bolagens verksamhet, och vidare utredning om för hvilka bolag man egentligen behöfver hafva en strängare lagstiftning och för hvilka det kan vara tillräckligt med en mildare lagstiftning, synes det mig, som man, med stöd af en sådan utredning, skulle kunna få fram en mildare lagstiftning för de små bolagen och möjliggöra deras tillkomst och deras utveckling till fromma för bättre trefnad på alla områden.

Det är dessa synpunkter, som gjort, att jag för min del står tviflande, om det är klokt, att Riksdagen antager lagförslaget, och jag är för min del icke beredd att gifva förslaget min röst, sådant det nu är.

Då kan häremot invändas, och den invändningen har jag gjort mig själf, att det finnes i det nya förslaget en mängd förbättringar af den gamla lagen, hvilkas genomförande man kan riskera att få vänta med till dess man får den nya lagen.

Om man ser på reservationerna, synes det mig emellertid hopp-

löst att få fram en lag, som är sådan, att den tilltalar mig. Då la- *Lag om aktie-*
 gen icke är lämplig för dem, som hafva mera intresse för de stora *bolag m. m.*
 bolagen, har det framkommit opposition, och det har afgifvits skar-
 pa reservationer i den riktningen. Men det finnes å andra sidan
 skarpa reservationer i en annan riktning, och att man skulle kunna
 sammanföra dessa synpunkter, så att man kan få någon klarhet i
 saken och en lag, som kan blifva accepterad, synes mig omöjligt.
 Det hela pekar således hän på, att frågan ännu icke är mogen till
 afgörande, och det kan icke vara någon fara att afslå förslaget.
 Förslaget ligger till sig, och man kan under tiden tänka på, om det
 icke är möjligt att bryta ut de små bolagen, hvilka ligga mig om
 hjärtat och för hvilka jag sökt att göra mig till tolk. Därför ber
 jag, herr talman, att få yrka afslag å första paragrafen.

Häruti instämde herr *Carlsson* i MalMBERGET.

Herr *Palme*: Jag har icke begärt ordet för att nu ingå i
 någon närmare pröfning af lagförslaget i dess helhet, men jag hop-
 pas att få tillfälle att vid behandligenn af de särskilda paragra-
 ferna få yttra några ord om en och annan af dem.

Jag vill endast säga några få ord med anledning af herr *Lind-*
hagens skäl till afslag, nämligen då han nämnde, att vi böra vänta
 med denna lagstiftning, till dess vi få en skandinavisk lagstift-
 ning på detta område. Jag är liksom herr *Lindhagen* varmt be-
 själad af att vi skola få skandinavisk lagstiftning inom de områden,
 där sådan kan vara af behovet påkallad eller särskildt lämpa sig,
 och jag vill i detta sammanhang nämna, att jag tagit initiativet till
 en sådan lagstiftning, nämligen till en gemensam lagstiftning på
 försäkringsområdet. Men detta försök till lagstiftning, jag säger
 försök, har icke visat sig vara af natur att uppmuntra till fort-
 sättning inom detta område. Ty sedan vi utarbetat ett förslag till
 gemensam lagstiftning för försäkring i allmänhet, hvilket afgafs
 år 1900, resulterade detta i lagar i Sverige och Danmark, men i
 Norge väntar man alltjämt på en försäkringslag. Jag tror således
 i likhet med justitieministern, att om vi på denna grund afslå det
 föreliggande förslaget, skulle vi få vänta mycket länge. Det gjorda
 försöket att få en gemensam lagstiftning rörde ett område, där vi
 hafva vida större behof af gemensamhet i lagstiftning än rörande
 aktiebolagsförhållandena i allmänhet. Det är en hel mängd svenska
 försäkringsbolag, som arbeta i de andra skandinaviska länderna,
 och andra skandinaviska bolag, som arbeta i Sverige. Däremot ha
 vi mindre behof af, att en lag för aktiebolag i allmänhet får en
 likartad form i de tre länderna.

Då jag hyser den åsikten, att det är af stort behof påkalladt,
 att vi nu så fort som möjligt få en förändrad aktiebolagslag, tillåter
 jag mig, herr talman, yrka bifall till § 1 i förslaget.

Herr *Sandström*: Jag skall tillåta mig att, ehuru jag är
 väsentligen förekommen af ett par af de föregående talarne, också
 få med några ord bemöta de skäl, som af herr *Lindhagen* och herr

Lag om aktie-
bolag m. m.
(Forts.)

Eriksson i Grängesberg anfördes för ett afslag för närvarande på lagförslaget och ett uppskjutande af frågan.

Jag skall därvid icke något närmare fästa mig vid det skäl, som går ut på, att lagförslaget icke ordnar förhållandena angående utlännings rätt att besitta fast egendom på aktiebolagsområdet. Den invändningen har en ganska ringa betydelse dels på den grund, att den nya lagen icke på något sätt försvårar införandet af dylika bestämmelser, utan snarare jämnar vägen för dem, och dels därför att lagförslaget i hvarje fall icke innebär någon som helst försämring af den nuvarande lagen i detta afseende.

En annan invändning, vid hvilken man fästat rätt mycken vikt, är, att det nu föreliggande förslaget icke gör skillnad mellan stora och små bolag. Det förmenas, att dess bestämmelser skulle vara besvärliga för små bolag och hufvudsakligen lämpa sig för de stora bolagen. Jag tror, att de herrar, som framställt denna anmärkning, icke fullt känna till bolagsförhållandena, och jag kan icke förklara herr Lindhagens instämmande i den anmärkningen på annat sätt än däraf, att herr Lindhagens praktiska erfarenhet väl icke fallit så mycket inom det område, som här är i fråga. Det är i själfva verket så, att skillnaden mellan stora och små bolag icke är tillnärmelsevis så stor som mellan föreningar af olika slag. Stora och små bolag hafva med få undantag dock alla det hufvudsyftet att bereda vinst. I stora och små bolag förekomma samma konflikter och strider mellan majoritet och minoritet, samma möjlighet till exploatering af minoriteten till majoritetens förmån; och samma missbruk ha ägt rum, i stort sedt, i stora som i små bolag. Missbruken hafva endast varit af mindre dimensioner i de små bolagen, men de ha därför icke varit mindre kännbara.

Nu är det så, att den nya lagen, äfven frånsedt de reservationer, som skilja de båda kamrarnas ståndpunkt, i det hela innebär högst väsentliga förbättringar af nu gällande lag, och detta icke blott för stora bolag utan äfven för de små. Deras verksamhet blir genom den nya lagen väsentligen underlättad, och möjligheten till missbruk från styrelsens och majoritetens sida har i afsevärd grad blifvit undanröjd genom den nya lagen.

Det förhåller sig icke alls på det sätt, som herr Eriksson i Grängesberg nämnde, att dessa små handelsbolag sköttes så mönstergilt, att de förtjänade, att man lättade på tyglarna i stället för att skärpa bestämmelserna. Det är icke så. Jag har en ganska vidsträckt erfarenhet rörande dessa små handelsbolag, och jag har funnit, att vare sig de varit skötta af arbetare eller af landtmän, och äfven om vederbörande skött dem med den bästa vilja i världen, så har efter 7 å 8 år en mycket stor procent af dem gått omkull och icke gjort rätt för sig, och borgenärerna ha förlorat penningar i långa banor. Detta har berott i främsta rummet på oerfarenhet och okunnighet, men också på bristerna i den gamla lagen, som icke ger någon närmare föreskrift om balansräkningens upprättande eller i fråga om afskrifning. Äfven i detta afseende kommer den nya lagstiftningen att verka synnerligen välgörande.

Emellertid syntes herr Lindhagen fästa den afgörande vikten vid sin önskan, att man borde vänta med den nu ifrågavarande lagstiftningen tills vi kunna få en gemensam aktiebolagslag för de skandinaviska länderna. Jag vill då säga, att aktiebolagslagstiftningen hör till de områden, där gemensamhet mellan de skandinaviska länderna är mindre nödvändig än på de flesta andra områden, därför att den har mindre betydelse för den internationella samfärdseln. Hufvuddelen i aktiebolagslagstiftningen är ju att ordna de sväfvande frågorna om fördelningen af rätt och makt mellan de olika delägarna, som sammanslutit sig för det gemensamma ekonomiska målet. Och det är å ena sidan ytterligt svårt att draga gränsen mellan dem, som skola vara de bestämmande, och hvilka icke skola vara bestämmande, samt, å andra sidan, tillse, att de förra icke få onödigt förtrycka de andra. Det är endast en ringa del af lagbestämmelserna, som skulle kunna sägas hafva internationell betydelse, och det är de, som gälla aktiebolagens representation utåt. Jag skulle emellertid tro, att redan nu gälla i det stora hela i alla länder ungefär samma bestämmelser härom — och så kommer det väl också att för framtiden förblifva.

Lag om aktiebolag m. m.
(Forts.)

Jag tror, att på detta område önskan om en gemensam skandinavisk lagstiftning är af öfvervägande *teoretisk* betydelse, och jag tror att det är riktigt att se detta viktiga lagstiftningsarbete så *praktiskt* som möjligt.

Jag tror också, att det icke skulle vara odeladt fördelaktigt, om man skulle utarbета detta lagförslag i gemenskap med de andra länderna. Det skulle säkerligen komma att föranleda till att i en mängd afseenden vi finge pruta af på våra egna önskingar och de erfarenheter, som vi gjort i vårt land, för att komma till samstämmighet med de andra länderna. I ett sådant lagstiftningsarbete som detta synes det viktigaste vara att afpassa stadgandena just efter hvar skon klämmer hos oss. Och det skulle möta större svårigheter vid ett gemensamt lagstiftningsarbete. Sedan kommer härtill det säkerligen mycket långa uppskofvet med frågan, som är förbundet med dess lösande som ett led i det skandinaviska gemensamma lagstiftningsarbetet.

Nu säger herr Lindhagen, att detta, att skaffa oss en egen lagstiftning utan hänsyn till och utan att vänta på det gemensamma skandinaviska lagstiftningsarbetet, *detta* är en dvärgagärning; och han menar, att man skall här hafva såsom ett hufvudsyfte att söka missionera för »rättens universalitet». Jag tror, att detta är att lägga en mycket opraktisk syn på vårt lagstiftningsarbete, särskildt på detta område. När man vet, att under nuvarande förhållanden och med den nuvarande mycket bristfälliga lagen det finnes en mängd missförhållanden inem vårt land, och att det finnes många bolagsminoriteter, som äro synnerligen illa behandlade och längta efter, att lagstiftningen skall komma dem till hjälp, då torde det vara ett dåligt svar, om man säger: ni kunna vänta ännu några år, där-

Lag om aktiebolag m. m. för att vi böra arbeta på rättens universalitet! Det vill förefalla, som om detta skulle vara att gifva dem stenar i stället för bröd.

(Forts.)

Det som för mig är det afgörande i denna fråga, det är, att, om man jämför den nuvarande lagen med det förslag, som nu ligger på riksdagens bord, det icke kan blifva tu tal om, att det nya lagförslaget erbjuder högst väsentliga förbättringar i jämförelse med den gamla lagen; den är ägnad att i mycket afsevärd grad undanröja en mängd missförhållanden och ledsamma erfarenheter, som vi haft, under det den gamla lagen var gällande.

Det finnes visserligen åtskilliga ganska betänkliga brister och luckor i lagförslaget. Men det är icke omöjligt, att vi kunna sedan rätta dem i hvarje fall. De äro för öfrigt knappast större eller värre än de, som vanligen bruka förekomma i ett mera omfattande lagförslag. Och det förhåller sig icke på det sättet, som herr Eriksson nämnde, att de olika meningar, som framträd i reservationerna, äro någonting, som beror på, att lagen icke är tillräckligt beredd och tillräckligt genomtänkt. Dessa olika meningar bero på *olika intressen*. De bero på majoritetens intressen, å ena sidan, och intresset att skydda minoriteten, å den andra. Och huru mycket vi än preparera lagförslaget, om vi än skicka det tillbaka för att få det omarbetadt, så är det min öfvertygelse, att intressena fortfarande komma att stå emot hvarandra; dessa reservationer komma vi att få återse i alla fall.

Då jag alltså är öfvertygad om, att det framlagda lagförslaget under alla förhållanden innebär ett bestämdt framsteg och kommer att verka välgörande på hela vårt affärslif, skall jag, herr talman, tillåta mig att yrka bifall till den förevarande §.

Herr Widén: Herr talman, mina herrar! Äfven jag är af den mening, att det nu föreliggande lagförslaget bör antagas.

Då jag nu går att yttra mig öfver de skäl, som bestämt mig för denna min ståndpunkt, torde det vara nödvändigt att något redogöra för, huru detta lagförslag har tillkommit. Det är redan berördt, men endast delvis, af de föregående talarna.

Grunden för det föreliggande förslaget är Riksdagens skrifvelse af den 18 mars 1903. Där begärde Riksdagen en ny lagstiftning om aktiebolag och framhöll där särskildt önskvärheten af dels strängare bestämmelser till allmänhetens skydd i fråga om aktiebolags bildande och om ökning af aktiekapitalet, dels stadganden, som förhindrade kringgåendet af bolagsordningens bestämmelser, särskildt i fråga om aktieägarnas rösträtt på bolagsstämma, dels mera verksam kontroll öfver styrelsens förvaltning, dels rätt för aktiebolag att utgifva aktier å mindre belopp, äfven för något större bolag, än som enligt gällande lag nu är tillåtet, och dels skärpning af straffbestämmelserna. Allt detta har nu genom det föreliggande förslaget iakttagits. Förslaget innehåller bestämmelser uti alla dessa afseenden.

Till denna Riksdagens skrifvelse anslöto sig en del föregående

skrifvelser, i hvilka Riksdagen begärt en del andra ändringar i aktiebolagslagen. *Lag om aktiebolag m. m.*

För att utarbete dessa ändringar tillsatte nu Kungl. Maj:t en kommitté på sex personer, som här är omnämndt. Uti denna kommitté sutto naturligtvis jurister. De kunna ju ej undvaras i en sådan kommitté. Men i densamma sutto äfven praktiska män. Kommittén utarbetade först ett preliminärt lagförslag eller, såsom kommittén kallade det, ett provisoriskt lagförslag, och detta skickades ut till yttrande af en hel del praktiska institutioner, som hafva att syssla med hithörande ting. Så infordrades yttranden från samtliga då organiserade handelskammare, Sveriges advokatsamfund, Banksyndikatet, Sveriges allmänna handelsförenings förvaltningsutskott, Handels- och sjöfartskommittéerna i åtskilliga städer, en af Svenska revisorssamfundet tillsatt revisionskommitté. Det inkom från en stor del af dessa korporationer yttranden till kommittén, i hvilka det framställdes en hel del anmärkningar mot det provisoriska förslaget.

På grundvalen af nämnda förslag och med iakttagande af dessa anmärkningar utarbetades ett nytt och i vissa delar omarbetadt förslag af kommittén. Och detta öfverlämnades till regeringen. Det skedde år 1908. Öfver det förslaget infordrades, sedan det undergått granskning af regeringen, yttrande från lagrådet. Och detta har, såsom vi veta, afgifvits, därvid lagrådet gjort en hel del anmärkningar. På grund af dessa anmärkningar undergick förslaget ännu en gång omarbetning. Och så kom det nu i föreliggande form inför Riksdagen.

Dessutom ha också till lagutskottet inkommit en hel del yttranden från åtskilliga korporationer, hvilka yttranden innehålla anmärkningar mot förslaget och framställningar om ändringar i vissa afseenden. Det är, för att nämna några exempel, Smålands och Blekinge handelskammare, Stockholms handelskammare, Göteborgs handelskammare, Sveriges allmänna handelsförening, Skånes handels-, industri- och sjöfartskammare, Gäfle handelskammare och Göteborgs börssällskap, som sålunda inkommit med yttranden.

Med detta vill jag således lägga fram för kammaren det faktum, att detta lagförslag har undergått en ganska grundlig bearbetning, innan det kommit inför Riksdagen, och detta äfven inom lagutskottet, så vidt som lagutskottet nu har kunnat verkställa densamma.

En hel del praktiska myndigheter, som hafva att syssla med hithörande förhållanden, hafva också yttrat sig öfver förslaget, och deras anmärkningar hafva tagits till beaktande, i den mån så har kunnat ske. Det synes mig häraf klarligen framgå, att hvad själfva bearbetningen af förslaget beträffar, den är så pass genomgående, som man öfver hufvud taget kan begära med afseende å ett lagförslag. I den delen lär sålunda icke kunna invändas mot lagförslaget, hvad jag såg i en tidning, som behandlade frågan, nämligen att förslaget icke skulle vara *moget* utan behöfva ligga till sig. Min öfvertygelse är den, att förslaget har haft så tillräcklig tid på sig att mogna, att, för så vidt det öfver hufvud taget kan bli någon enighet

Lag om aktiebolag m. m. om hvad man vill i afseende på det ifrågavarande förslaget, tiden därtill har varit fullt tillräcklig.

(Forts.)

Nu hafva reservanterna, som yrkat afslag på förslaget, anført hufvudsakligen tre skäl, såsom vi veta. Det första skälet är den gemensamma skandinaviska lagstiftningen. Därvid vill jag icke uppehålla mig vidare. Det är så mycket berördt af föregående talare. Jag vill endast fästa uppmärksamheten på, att därest detta lagförslag ur den synpunkten skulle afslås, blir det nog ett afslag enligt min tanke på en ganska lång tid. Är det möjligt att i det hänseendet åstadkomma någon gemensamhet mellan de tre andra länderna, är det alldeles gifvet, synes det mig, att den icke kan åstadkommas i brådrasket, utan det lär nog draga ut på tiden; och därför skulle nog, därest det blefve förhållandet, vi få vänta mycket länge, innan vi kunde få ett annat förslag, om vi öfver hufvud taget kunde få ett sådant förslag med hänsyn till hvad som redan är åtgjordt i de andra länderna i afseende å lagstiftningen på detta område.

Det andra skälet är, att det icke framlagts samtidigt förslag i fråga om inskränkning af utlännings rätt att i aktiebolagsform besitta fast egendom. Jag skall icke uppehålla mig vidare vid detta. Det är berördt både af justitieministern och den siste talaren. Men jag vill dock säga, att det är ju uppenbart, att den lagstiftning, som dock i det hänseendet kan och bör komma till stånd, blir i alla fall fristående. Det blir ingen svårighet, utan snarare lättare att få den till stånd, om detta förslag antages, än det skulle vara med den nu gällande lagen. Något skäl till uppskof af den anledningen — därför att man vill hafva ett annat förslag antaget — när sålunda icke detta senare förslags antagande försvåras utan snarare underlättas genom antagandet af nu förevarande förslag, synes mig icke föreligga.

Vidare är det den omtalade frågan om de små bolagen. Ja, det är redan förut framhållet, att det väl ingenstädes finnes en sådan lagstiftning som den här ifrågasatta. Nå, det skulle icke kunna hindra oss att göra den; det är gifvet. Men jag tror för min del, att om man med allvarlig afsikt går till ett sådant arbete, skall man finna, att det är högst obetydligt, om ens något, i de nuvarande bestämmelserna, som kan eftergifvas, därest man skall lagstifta enbart för hvad som kallas småbolag. Min öfvertygelse är den, att man kommer till samma resultat, man får ungefär likadan eller åtminstone lika lång lag, fastän det på sådant sätt blir två lagar. Och dessutom är det den omständigheten att beakta, att äfven små bolag kunna växa sig stora, liksom äfven att det visst icke är utan exempel, att äfven bildandet af små bolag har skett i jobberisyrfte. Det är min fulla öfvertygelse, att detta önskemål skall man icke kunna med någon fördel realisera.

När herr Lindhagen talade om detta, så fäste han sig hufvudsakligen vid föreningar. Han talade om *dem* och sade, att man gör formerna för föreningar onödigt krångliga. Ja, i det hänseendet vill jag säga, att jag skrifver fullkomligt under, hvad han sagt i fråga om föreningarna. Det är alldeles gifvet, att man måste se

till, att i fråga om dem lagstiftningen blir så lätt och fri som möjligt, och det kan man göra, därför att man där rör sig på ett område dels med små ekonomiska dimensioner och dels under andra former än vid aktiebolagen. Jobbarne finna därför icke med sin fördel förenligt att gå den vägen. Jag är alldeles ense med herr Lindhagen, att man där måste göra formerna såvidt möjligt enkla; och när vi komma till föreningslagstiftningen här i kammaren, som vi antagligen snart göra, blir jag nog i tillfälle att framlägga min ståndpunkt, som i det hänseendet väsentligen öfverensstämmer med hans. Men att öfverflytta denna synpunkt på aktiebolagsområdet synes mig vara alldeles oriktigt. Min tanke är den, att äfven de små bolagen vinna betydligt mycket genom detta lagförslag mot om de skulle fortfarande rätta sig efter den nu gällande lagen. Den nya lagen är mycket redigt uppställd — det har äfven herr Lindhagen ansett — den har mera detaljerade och tydliga föreskrifter i en hel del hänseenden, där just de små bolagen haft svårt att reda sig. Jag tror, att äfven för dem är det mycket förmånligare att få denna lagstiftning, och jag är, som sagdt, åtminstone i högsta grad tveksam, om man öfver hufvud taget kan komma fram med någon särskild lagstiftning för små bolag. Jag anser för min del åtminstone, att det hör till omöjligheterna. Jag är inte heller riktigt säker på, att reservanterna mena det, och när de åberopa Tyskland som föredöme, är att märka, att där förekomma helt andra former än bolagsformen för de små sammanslutningar, som det är fråga om.

Lag om aktiebolag m. m.
(Forts.)

Jag är sålunda af den mening, att man nu bör antaga detta lagförslag, ty äfven om det icke är tillfredsställande för alla, så innehåller det dock många förbättringar i förhållande till nu gällande lag; att däremot förkasta det och därmed kanske till stor del göra det arbete fruktlöst, som nu nedlagts på att få fram ett godt förslag, och att afslå det, såsom i tidningspressen framhållits, därför att det icke är moget, därtill synes det mig icke vara skäl. Skall man afslå förslaget, bör det vara med ett visst direktiv; men att icke antaga det, därför att man vill fundera på saken, det synes mig, då man så länge funderat på den, vara alldeles omotiveradt. Jag är för min del öfvertygad om att, såsom jag nyss sade, detta förslag innehåller väsentliga förmåner i förhållande till den nu gällande lagen liksom ock att den farhåga, som särskildt från småfolkets sida har uttalats för att detta lagförslag skulle vålla besvär, är obefogad; och därest vi skulle få en skandinavisk lagstiftning på det här området, är det väl icke sannolikt, att den blir i *det* afseendet bättre utan kanske snarare sämre än det nu föreliggande förslaget. Jag ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan i den nu föredragna paragrafen.

I detta anförande instämde herrar *Petrén, Olsson i Broberg, Berggren, Vennersten, Olsson i See, Jeansson i Kalmar och Svalingson.*

Lag om aktie-
bolag m. m.
(Forts.)

Herr Lindhagen: Jag anser mig skyldig att här göra några erinringar, särskildt i anledning af hvad herr justitieministern för en stund sedan anförde. Jag är fullständigt ense med honom därutinnan, att vi ha en mycket olika uppfattning om, hvad som är brådskande, när det gäller lagstiftningsfrågor. Detta beror väl därpå, att vi i mångt och mycket ha en olika syn på hvad som är hufvudsaken i lifvet, och det är väl däri, som skillnaden i uppfattning bekräffande de olika spörsmålen i allmänhet bottnar.

Innan jag går in på den nu föreliggande frågan, bör något sägas om, att herr justitieministern uppräknade en del saker, som skulle visa, att »herr Lindhagen utan vidare vill lägga brådskande frågor på bordet». Så skulle varit fallet med den särdeles brådskande frågan om revision af giftermålsbalken. Saken var emellertid, att jag förra året för min del ansåg, att man äfventyrade den skandinaviska civillagstiftningens framtid, om man ginge med på det förslag, hvarom då var fråga, utan att något samarbete med de andra skandinaviska länderna komme till stånd, och mitt yrkande då gick egentligen ut på att genast få till stånd ett dylikt samarbete också i den frågan genom en särskild kommission. På visst sätt har äfven herr justitieministern upptagit denna tanke, så att i den delen tillämnas nu åtminstone delvis just ett sådant samarbete, som jag för min del ansåg vara önskligt. Därjämte var jag förra året med om, att ett annat brådskande lagarbete, nämligen en reform af rättegångslagstiftningen, genast skulle upptagas och uppdragas åt lagberedningen i stället för åt en särskild processkommission, såsom herr justitieministern föreslog, och detta blef också Riksdagens mening. Men den frågan har ju herr justitieministern i stället nu lagt på bordet för lång tid framåt. På det sättet ha vi båda vårt debet och vårt kredit i antydda afseende och de, tycker jag, kunna kvitta hvarandra.

Vidare nämnde herr justitieministern såsom ett exempel grufslagstiftningen och yttrade, att den vill herr Lindhagen också skall läggas på bordet. Ja, vi komma till den saken, när den kommer före här i kammaren. Jag vill emellertid påpeka, att den frågan kom till realitetsbehandling först vid denna riksdag, och den är en så både stor och speciell fråga, att den, som icke är sakkunnig, icke gärna kan penetrera den genast, detta äfven just med anledning af att åskådningarna där äro så olika och därför att de af regeringen tillkallade sakkunniga öfver hela linjen endast varit personer, som vore intresserade i grufföretag eller anställda hos grufintressenter och om hvilka man visste, att de själfva personligen af öfvertygelse vore emot hvarje upphäfvande af inmutningsrätten. När man skall antaga ett lagförslag blankt på förtroende, men tycker, att en del af de föreslagna bestämmelserna äro tvifvelaktiga och ensidigt utredda, är det icke underligt, om man drager sig litet för saken och anser att det bör ligger till sig för att återkomma med ny utredning eller formulering i de anmärkta delarna.

Hvad denna grufslagstiftning angår ha Första och Andra kammaren förut varit eniga om, att i de fall, där inmutningsrätten upphäfdes, skulle man ha något annat i stället, så att i den delen

ypade sig då inga farhågor, men, såsom vi veta, har regeringen nyligen lagt om saken genom att i själfva verket insinuera, att Första kammaren ej vore att lita på vidare. Och med denna lösen har en återremiss kommit till stånd, och den är icke mitt fel.

Lag om aktiebolag m. m.
(Forts.)

För att nu återgå till den sak, som föreligger, ber jag endast att i korthet få beröra den skandinaviska lagstiftningen. Jag har nämligen en känsla af, att den saken i allmänhet ligger utanför herrarnes intressen såsom varande en realitet, hvilken icke omedelbart tränger sig på oss så kraftigt, att alla kunna vara besjälade af densamma. Herr justitieministern framhöll, att när man redan igångsatt två olika kommissioner, som skola syssla med skandinavisk lagstiftning, vore det bra orimligt att börja med en tredje sådan kommission. Men huru många kommittéer ha vi väl här i landet? Nog är det väl minst 100, och kan man ha 100 svenska kommittéer, borde man väl också kunna ha tre skandinaviska, jag kan åtminstone icke tänka mig, att det skulle vara någon så synnerligen stor omöjlighet.

Vidare framhöll herr justitieministern, att naturligtvis kommer det att dröja 10 år med frågans lösning, om man nu skjuter upp dess afgörande på sätt här yrkats. Ja, det är ju lätt att säga detta, men det beror ju alldeles på, huru intresserad man är af saken, om man brådskar med den eller ej. Arbetsaftalsfrågan t. ex. lägg man ju icke på i 10 år, utan den gick att få färdig i ett nafs. Så är det äfven här, det beror, såsom herr justitieministern mycket riktigt sade, på hvad man anser vara brådskande.

Herr Palme framhöll såsom exempel på, huru omöjligt det är att tänka på att få till stånd en skandinavisk lagstiftning, att en kommitté, som hade arbetat i sådant syfte, endast ledde till att det blef en gemensam lagstiftning för Sverige och Danmark, men icke för Norge och att fördenskull det af mig i detta fall framställda förslaget icke skulle duga. Ja, jag ber då att här för mitt förslag få åberopa just herr Palmes inlägg. Äfven om vi endast få en för Sverige och Danmark gemensam lagstiftning på detta område, är det en god början, såsom jag påpekat en början, som oftast varit utmärkande för det hitintills bedrifna skandinaviska lagarbetet. Jag ber att få tacka herr Palme för det bistånd, som jag således i själfva verket fått af honom i denna fråga.

Vidare ha vi frågan om 1902 års skrifvelse rörande en viss betänksamhet mot utlänningars förvärf af aktier i bolag, som äga fast egendom. Förslaget därom kallade herr justitieministern upprepade gånger för det »lilla förslaget», han använde det uttrycket oupphörligt. Ja, i det hänseendet förefinnes likaledes en skiljaktig uppfattning oss emellan, ty jag anser oss detta förslag vara ett stort förslag. Ett förslags större eller mindre vikt beror icke på antalet paragrafer, utan på realiteterna i förslaget, och ifrågavarande förslag är just med hänsyn därtill ett stort förslag, om också herr justitieministern ur paragrafmängdens synpunkt anser detsamma vara litet. Om vi tänka på alla dessa stora aktiebolag, Skönviks aktiebolag, Vifstavarfs aktiebolag och många andra, som äga stora sessioner, stora som ett län, så är det ju gifvet, att om aktierna till

Lag om aktiebolag m. m.
(Forts.)

större delen befinna sig i utländska händer, så är äfven territoriet sakligt sedt utländskt. Man kan ej öfverskåda, hvilka svårigheter, som på grund däraf kunna möta, när man skall ordna vår skogslagstiftning, eller huru hänsynslöst dessa bolag då kunna fara fram mot skog och människor för att tillfredsställa alla dessa aktieägares kraf på utdelningar. Jag tycker, som sagdt, att detta är ett viktigt förslag, men den uppfattningen har icke herr justitieministern, utan han anser, att det är ett litet förslag och att det gör detsamma, när det kommer, såsom ju ock visat sig genom dess fullständiga uteblifvande till och med vid denna riksdag.

Nya bestämmelser kunna ju föras in när som helst i en aktiebolagslag, men jag anser dock, att denna brådsakande sak, om hvilken Riksdagen skref år 1902 och anhöll att få ett förslag i ämnet sig förelagdt till följande år, år 1903, borde ha kunnat vara färdig åtminstone i sammanhang med det nu föreliggande förslaget. Det står icke ett ord i motiveringen uti Kungl. Maj:ts proposition om den saken, och jag är därför rädd för, att om icke båda dessa frågor kombineras, så glömmes man alldeles bort detta lilla förslag, som enligt min uppfattning är ett stort förslag.

Herr justitieministern citerade här orätt ett af mina yttranden och fick därigenom ett visst öfvertag. Herr justitieministern sade bland annat: »Så säger herr Lindhagen, att man i Tyskland har en särskild lagstiftning för små aktiebolag; nej, herr Lindhagen, det är alldeles oriktigt!» Jag sade emellertid icke så, utan hvad jag sade var, att man i Tyskland endast har en lagstiftning för stora aktiebolag, medan det för mindre affärer är ordnad på annat sätt, och så som jag framställde saken, hade jag rätt.

Nu är det kanske egentligen frågan om stora och små bolag, som närmast kan intressera. Herr justitieministern medgaf nu, att det finnes många små bolag, och han antydde vidare, att dessa små bolag kunna växa sig allt större och större, och att det därför vore farligt att gifva dem en särskild lättnad; de skola alltså falla under denna lagstiftning och icke kunna existera under någon mildare form, såvida de icke, såsom herr justitieministern sade, i stället för att tillgripa den stora apparat, som bolagsformen innebär, välja att helt enkelt bli föreningar. Ja, det lät icke så, när föreningslagstiftningen var före inom lagutskottet. När då någon bestämmelse visade sig vara olämplig för föreningar, så sade man blott: ja, de kunna ju i stället välja aktiebolagsformen. Saken har alltså sina sidor.

Slutligen ha vi mitt ordande om »juristverk». Det är ju egentligen endast en fras, som kanske är litet utmanande, men hvad jag menade därmed vederlägges icke af hvad här blifvit upplyst därom, att en del myndigheter och sakkunnige blifvit hörda. Jag menade att när man icke är intresserad för det skandinaviska samarbetet på lagstiftningens område eller för den stora bolagsfrågan där uppe i Norrland och utlänningars förvärf af dessa bolags fasta egendom, när man icke undersökt frågan om möjligheten att skilja mellan stora och små bolag och göra det lättare för de senare, när man icke alls undersökt, huru det i verkligheten är, så att man vet,

hvilka bolag det är, som finnas, och under hvilka former de arbeta och huru de ha ställt med sina realiteter, det vill säga, när man icke alls vet, huru det i verkligheten ter sig med allt detta, då menar jag att man kan säga, att det är fråga om ett schematiskt juristverk. De sakkunnige, som hörts, äro merendels sådana, som äro sakkunniga om de stora bolagen; dem har man hört, och de ha fått framställa sina anmärkningar. Men de sakkunnige, som äro sakkunniga på de andra områden, som jag nu nämnt, dem har man icke alls hört. Man kan således säga, att sakkunskapen i detta fall blifvit tillgodosedd om ej fullt så illa så dock på ett snarlikt sätt som i fråga om grufslagstiftningen, det vill säga, att man har hört endast sådana sakkunnige, som äro motståndare till de sociala synpunkter, som man med ett dylikt förslag vill värna och gynna.

Lag om aktiebolag m. m.
(Forts.)

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet P e t e r s s o n : Herr talman! Jag skall endast be att få inlägga min gensaga mot det uttalande, hvartill herr Lindhagen fann sig föranledd, därför att jag användt uttrycket »det lilla förslaget.» Jag angaf ju uttryckligen, att jag använde denna term: därför, att jag ville slippa att upprepa hela den långa titeln, som lyder »om förbud för aktiebolag, däri utlänning är delägare, att förvärfva fast egendom eller idka grufdrift». Det var således blott en terminus technicus, som jag använde i mitt anförande. Därmed har jag icke på något som helst sätt uttalat mig angående den valör eller den vikt, som detta af mig benämnda lilla förslaget realiter har. Tvärtom tycker jag, att den omständigheten, att regeringen ansett sig behöfva ytterligare tid för att undersöka ärendet, visar, att den fattat innebörden af detsamma och lägger den vikt vid saken, som denna i verkligheten har. Jag har härmed velat reservera mig mot herr Lindhagens sätt att angripa ett uttryck, som jag användt såsom beteckning för ett lagförslag allenast därför, att förslaget hade en lång titel, som icke lämpligen borde upprepas hvarje gång förslaget omtalades.

Herr P e t t e r s s o n i Södertälje: Rättvisan kräfver det erkännandet, att bakom det föreliggande lagförslaget ligger ett samvetsgrant, grundligt och omfattande arbete både inom aktiebolagskommittén, lagrådet och justitiedepartementet. Jag tror också, att vi få lof att erkänna, att förslaget har åtskilliga förtjänster och att det innebär ett bestämdt framsteg framför den ståndpunkt, som vår nuvarande aktiebolagslag intager. Särskildt tror jag, att förslaget, om det blir lag, skulle visa sig verksammare än den nu gällande aktiebolagslagen att förekomma bildandet af en del osunda aktiebolag och äfven verksammare i att förekomma majoritetsmissbruk inom aktiebolag. Att det i alla fall föreligger rätt starka skäl för att nu återremittera förslaget i hopp om att få det ännu bättre, det har herr Lindhagen här förut utvecklat. Nu hafva däremot framställts åtskilliga inkast. Hvad sålunda till en början det åberopade behovet af en skandinavisk lagstiftning på detta område angår, så har det sagts, att ett samarbete med de andra skandi-

Lag om aktiebolag m. m.
(Forts.)

naviska länderna på detta område skulle i hög grad fördröja förslagens antagande. Herr justitieministern gick så långt, att han förklarade sig anse en tidrymd af tio år erforderlig för att få till stånd en skandinavisk aktiebolagslagstiftning. Jag vågar naturligtvis icke nu inlåta mig på en dispyt med herr justitieministern om den saken, men jag vill dock säga, att han synes se saken väl pessimistiskt. Vidare ber jag att få inlägga en bestämd gensaga mot ett påstående, som i detta afseende framställts, nämligen att det skulle vara utslutande ett teoretiskt intresse, som låge bakom detta kraf. Det står dock fast att Riksdagen vid två särskilda tillfällen uttalat sin önskan om ett sådant samarbete på detta fält, och jag tror icke, att vare sig Första eller Andra kammaren till öfvervägande del består eller någonsin bestått af teoretici. Å andra sidan måste jag dock medgifva, att behovet af en skandinavisk lagstiftning i detta fall icke är så stort som på åtskilliga andra områden, samt att det nu nämnda skälet icke i och för sig är tillräckligt såsom grund för återförvisande af förslaget.

Vi ha nämligen ytterligare att åberopa det ej tillgodosedda behovet af lagstiftning i syfte att förekomma utlänningars förvärf af aktier i bolag, som idka grufdrift eller besitta fastighet. Det finns nog här i riksdagen åtskilliga, som hysa ett ganska ljumt intresse för en dylik speciallagstiftning, men hvilka gärna vilja ha till stånd en förbättrad aktiebolagslagstiftning i allmänhet. Helt säkert skulle det vara ägnadt att öka dessas intresse för lagstiftning af det förra slaget, ifall man gjorde densamma till en oskiljaktlig del af den sistnämnda lagstiftningen.

Hvad sedan beträffar frågan om skillnaden mellan stora och små aktiebolag, har det visserligen här sagts, att det skulle vara mycket svårt att stadga olika bestämmelser för det ena eller andra slaget. Det är möjligt, men jag är dock icke öfvertygad om, att det skulle vara alldeles omöjligt. Säkert är, att ibland folk, som äro med i dylika små aktiebolag, har den tanken väckt allvarsamma bekymmer, att de skulle blifva underkastade en sådan lagstiftning, som här föreslagits. Det skulle antagligen bli nödvändigt för dessa små aktiebolag att engagera en jurist, en speciell på detta område kunnig jurist, för att ha honom till vägledare igenom lagens labyrinter, men engagerandet af en sådan jurist representerar för dessa små bolag en ganska afsevärd och ganska betungande kostnad, som det är skäl att också tänka på.

Slutligen lärer det väl få anses gifvet, att alla de olika meningar, som nu framkommit angående den ena eller andra delen af detta förslag, skulle kunna till stor del utjämnas, om man finge något litet mer tid på sig att ytterligare resonera om saken. Utskottet har i flere hänseenden föreslagit ändringar i den kungl. propositionen, och det har utskottet gjort därför att det ansett, att förslaget därigenom skulle blifva bättre, men jag tror icke, att jag säger för mycket, om jag påstår, att utskottet känt sig och fortfarande känner sig ganska betänksamt, huruvida alla dessa ändringsförslag verkligen ändå låta försvara sig. Det har icke varit möjligt för utskot-

tet att på så kort tid, som det har haft på sig, riktigt penetrera saken. Det skulle kunna hända, att de ändringar, som verkställts, kräfvade ändring på en del andra håll, som man icke från början insett. Likaså kan det hända, att en fortsatt diskussion i frågan skulle leda till nya värdefulla uppslag. Med ett ord, jag är öfvertygad om, att, ifall detta förslag får genomgå en ytterligare öfverarbetning, skall det komma igen bättre och icke sämre.

Lag om aktiebolag m. m.
(Forts.)

Icke desto mindre skulle dock jag för min del medgifva, att man vore nödsakad att antaga förslaget, om det föreläge fara i dröjsmål. Men såvidt jag kunnat finna, har det icke ådagalagts, att någon olycka skulle inträffa, om förslaget ej genast i år antages. Icke heller är det meningen att, såsom herr justitieministern sade, lägga förslaget på hyllan. Något sådant skulle åtminstone jag för min del icke vilja vara med om, ty det skulle vara i hög grad beklagligt.

Bland dem, som i dag yttrat sig för antagande af förslaget nu genast, har äfven varit herr Sandström, hvilket jag må säga något förvånat mig. Herr Sandström har nämligen vid årets riksdag framlagt en motion om vissa ändringar i Kungl. Maj:ts förslag, och i denna motion säger herr Sandström bl. a.: »Vid en närmare granskning af förslagets detaljbestämmelser vill det synas, som om det afsedda skyddet mot styrelsens missbruk och majoritetens förtryck icke erhållit den effektivitet, som omständigheterna med nödvändighet påkalla, och som otvifvelaktigt kan åstadkommas utan obehörigt kringskärande af majoritetens bestämmanderätt.» Och vidare heter det: »Det är därför att befara, att, om förslaget oförändradt skulle blifva lag, en god del af de missförhållanden, som hittintills i hög grad vidlåda aktiebolagens verksamhet i vårt land, skulle fortfarande komma att kvarstå väsentligen orubbade, till skada för både allmänheten och den ekonomiska utvecklingen.» Herr Sandström befarade således vid riksdagens början, när denna hans motion framlades, att en god del af de missförhållanden, som nu förekomma på aktiebolagsväsendets område, skulle komma att kvarstå, om den kungl. propositionen bifölles oförändrad. Herr Sandström var därför angelägen att undanrödja dessa missförhållanden, och i sådant syfte framlade han förslag till ändringar i den kungliga propositionen i sju särskilda punkter. Nu är att märka, att utaf dessa herr Sandströms sju särskilda ändringsförslag ha sex stycken blifvit afstyrkta af utskottet. Det är visserligen sant, att en del af utskottets ledamöter, bland dem äfven jag, reserverat sig till förmån för herr Sandströms förslag i vissa afseenden, men herr Sandström kan vara öfvertygad om, att vid den slutliga sammanjämkningen, om en sådan kommer till stånd, hans förslag icke ha stor utsikt att blifva antagna. Endast i ett afseende har utskottet tillstyrkt herr Sandströms ändringsförslag, men det är blott beträffande en ganska oväsentlig detalj. Å andra sidan har utskottet på ett par ställen ytterligare försvagat det minoritetsskydd, som den kungl. propositionen afser att gifva och som herr Sandström anser nödvändigt. Vid sådant förhållande kunde man ju haft anledning vänta, att herr Sandström, som, när han framlade sin motion, var orolig för, att missbruk å ifrågava-

Lag om aktiebolag m. m.
(Forts.)

rande område skulle komma att till viss del kvarstå, skulle känna sig ändå oroligare nu, men det gör han icke, utan han är nu benägen att taga detta kungl. förslag, oaktadt det icke blifvit förbättradt i den riktning, som han önskar, utan snarare försvagadt. Herr Sandström har utan tvifvel, såsom han äfven själf framhöll, en mycket stor erfarenhet på detta område, men jag vill fråga: Står denna herr Sandströms erfarenhet bakom det yrkande, som han här gjort, att förslaget måtte antagas i det skick, hvori det nu föreligger, eller bakom det yrkande, som han i sin motion framställt, att det måtte antagas endast med de i motionen föreslagna förbättringarna?

Jag vill slutligen i detta sammanhang erinra kammaren om det förslag till ny lönereglering för prästerskapet, som nu ligger på kammarens bord. Det är tredje gången, som vi ha att behandla förslag i nämnda afseende. När det första förslaget var före, yrkades med mycken ifver och värme, att detsamma skulle antagas, och det ansågs vara af vikt att frågan afgjordes genast. Så skedde emellertid icke, utan förslaget blef då förkastadt, liksom äfven andra gången det kom före, och nu har det som sagdt återkommit för tredje gången. Jag undrar, om det finnes någon, som vill förneka, att nämnda förslag i det skick, hvori det föreligger nu i år, är betydligt bättre än då det framkom första gången, och jag tror, att man ganska allmänt är ense om, att det var en stor fördel, att det förslaget fick ligga till sig. Jag tror, att man nästan kan förespå, att det skulle komma att gå på samma sätt med aktiebolagsförslaget. Därmed vill jag visserligen icke säga, att det förslaget skulle behöfva föreläggas Riksdagen tre gånger, men jag anser, att om det ännu en gång blir föremål för närmare skärskådan, detta skall lända till nytta.

På grund af hvad jag här anfört ber jag, herr talman, att få yrka afslag å den nu föredragna paragrafen.

Herr Jeansson i Kalmar: Herr talman! Då ett par jurister här vilja bringa det nu föreliggande förslaget på fall på den grund att det skulle vara juristverk och att näringarnas män icke skulle ha blifvit tillräckligt hörda, ber jag att såsom representant för dessa senare få lämna kammaren den upplysningen, att detta förslag blifvit noggrant pröfvadt af de representanter, som vi här i Sverige ha för näringarna, nämligen handelskamrarna. Detta har blifvit framhållet af herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet, men jag vill till hvad han sade tillägga, att handelskammarkonferensen i fjol utsåg åtskilliga delegerade, som skulle granska det föreliggande kommittéförslaget. Dessa delegerade, bland hvilka jag var en, genomgingo noga förslaget och ingåfvo ett betänkande till handelskamrarna, och detta betänkande har sedan från dem gått till Kungl. Maj:t. De erinringar, som gjorts mot det kungl. kommittéförslaget, ha af Kungl. Maj:t i hufvudsak beaktats, och hvad som icke beaktats, ha ett par af handelskamrarnas medlemmar här i kammaren, herr Vennersten och jag, motionsvis anhållit att få rättadt. Utskottet har beaktat våra motioner och i hufvudsak bifallit dem. Därmed har jag velat säga, att det icke är något skäl att för-

kasta detta förslag, därför, att de, som egentligen äro berörda af denna lag nämligen näringarna, icke skulle ha blifvit tillräckligt hörda. Jag tror icke, att det vore lyckligt, om Riksdagen nu skulle afslå ett förslag, som blifvit så noggrant utarbetadt och så noga pröfvadt, ett förslag med hvilket de, som särskildt ha med det att göra, i stort sedt äro belåtna. Den gamla aktiebolagslagen är ju, såsom alla, som yttrat sig här, medgifvit, icke alls tillfylles. Vi veta ju, huru mycket som har kunnat ske med stöd af denna gamla lag, eller rättare sagt hur liten ordning som inom affärsvärlden och inom aktiebolagsvärlden varit rådande på grund af, att det icke funnits en tillräckligt kraftig lag; och då vi nu här få en lag, som afhjälper de brister, som den gamla har, är det väl alla skäl att taga den och icke kasta ikull den därför, att den icke passar hvar och en precis i hvarje punkt. Det torde väl vara en omöjlighet att få fram något, som passar alla uppfattningar, utan man får väl lof att finna sig, äfven om man icke får allt, hvad man önskar, bara det i de stora dragen är bra. Så har jag funnit detta lagförslag vara.

Lag om aktiebolag m. m.
(Forts.)

Ett annat skäl, som framhållits, var, att vi skulle vänta på våra grannländers lagstiftning i detta hänseende. Denna synpunkt kommer ju alltid fram, då det är fråga om nya lagar. Man vill alltid söka få till stånd ett samarbete med Norge och Danmark. Jag erinrar mig, att då den nya sjölagen kom till stånd, var det fråga om ett sådant samarbete med Norge och Danmark. Det kunde ju vara en idé, ty på ett sådant område, där man har förbindelse därigenom, att svenska, norska och danska fartyg anlöpa de olika ländernas hamnar, kan det vara skäl för en gemensam lagstiftning. Men jag kan icke se, att det inom aktiebolagsväsendet kan finnas något vidare skäl till att hafva en gemensam lagstiftning. Hvarje land har sina särregna förhållanden, och hvad som tillämpas inom det ena landet, kan icke tillämpas i det andra. Dessutom, då vi ha så svårt att själfva komma öfverens om denna fråga, huru mycket värre blefve det icke då, om vi skulle komma öfverens med våra grannar, som väl icke äro så lätta att tas med! Detta vore att ytterligare fördröja frågan, på många år, och jag vill därför hemställa, att herrarne icke låta detta vara ett skäl att afslå förslaget.

Till några ändringar, som kunna vara att göra vid de särskilda paragraferna, skall jag tillåta mig att i sinom tid återkomma. För tillfället ber jag att få yrka bifall till § 1 i det föreliggande lagförslaget.

Herr Sandström, Herr talman! En ärad talare har erinrat om, hurusom jag i min motion påpekat åtskilliga rätt betydande brister i det kungl. förslaget och framställt yrkande på deras rättande, därvid jag framhållit, att om icke så skedde, säkerligen en god del af nu rådande missförhållanden på bolagsområdet skulle komma att kvarstå, och samme talare har understrukit det i och för sig beklagliga förhållandet, att utskottet af de sju yrkanden, som i motionen framställts, afstyrkt ej mindre än sex; och han frågar då,

Lag om aktiebolag m. m. hur det kan vara möjligt, att jag, sedan jag i motionen intagit en sådan ståndpunkt, trots dessa dystra utsikter kan vara med om att förorda det kungl. förslaget till antagande.

(Forts.)

Jag tror, att den motsägelse, som den ärade talaren tror sig finna i dessa mina olika yrkanden, i någon mån skall lösa sig, om han läser igenom den punkt, som omedelbart föregår det stycke ur motionen, som han läste upp. Sedan jag nämligen först framhållit, hurusom det kungl. förslaget äsyftat dels att bereda aktieägare större trygghet mot att styrelsen missbrukar sin ställning eller öfver hufvud illa handhafver bolagets angelägenheter, och dels att för minoriteten i aktiebolag åstadkomma garanti mot förtryck från majoritetens sida, så fortsätter jag: »Det af Kungl. Maj:t framlagda förslaget innebär också utan tvifvel i nämnda afseenden betydande förbättringar af den hittills gällande lagen.» Jag menar således att, när jag sedan säger, att det kungl. förslaget icke undanröjer *alla* missförhållandena, utan låter en god del af dessa kvarstå, så utesluter icke detta, att förslaget ändå innebär betydande förbättringar, såsom jag uttryckligen säger, framför den nuvarande lagstiftningen.

Nu är jag ju icke utan förhoppning, att åtminstone ett eller annat af de viktigaste yrkandena, jag framfört i min motion, skall först och främst här i kammaren särskildt med den ärade talarens och reservantens biträde vinna bifall, och sedan också vid sammanjämkningen tränga sig igenom. Det vore mycket beklagligt, om dessa förhoppningar icke skulle slå in; men äfven om de i större eller mindre grad skulle slå fel, står jag fortfarande på samma ståndpunkt som i motionen, att jag anser det kungl. förslaget innebära så betydande framsteg i förhållande till nu gällande lag, att jag icke kan taga på mitt ansvar att medverka till ett afslag å detsamma, åtminstone icke förr än jag sett, i hvilket skick det efter sammanjämkningen kommer att föreligga.

Jag vill sålunda på den fråga, som herr Pettersson mot slutet af sitt anförande framställt, den nämligen huruvida den erfarenhet jag såsom advokat haft på aktiebolagsområdet och rörande de missförhållanden, som där gjort sig gällande, står bakom mitt yrkande på det kungl. förslagens godkännande, eller om den står bakom mitt i motionen gjorda yrkande på vissa ändringar af det kungl. förslaget, svara, att den står bakom och *kan* stå bakom båda dessa yrkanden.

Herr Widén: Herr talman, mina herrar! Med anledning af att en talare drog fram frågan om prästlöneregleringen såsom exempel och hemställde, huruvida man icke kunde anse, att det var lyckligt, att den frågan afslogs både första gången och andra gången, samt frågade, om vi ej vunnit på, att den vid årets riksdag föreligger i den form den nu har, ber jag att få säga, att jag vill gifva denne talare rätt i hans förmodan. Men jag vill icke ge honom rätt, då han därunder vill draga den slutsatsen, att vi i dag skulle afslå det här föreliggande förslaget. Jag har verkligen varit bland dem, som afslagit prästlöneregleringen de båda föregående gångerna och ansett detta vara riktigt, men jag är af den bestämda öfvertygelsen, att det

vore oriktigt, om vi afsloge det förslag, som i dag föreligger. Man kan nämligen icke så där sluta från det ena till det andra. I det ena fallet gällde det en mycket stor principfråga, där Andra kammaren höll på en bestämd mening. Här däremot har, såvidt jag vet, icke kommit fram någon annan principfråga än den, att man bör hafva en gemensam skandinavisk lagstiftning. Men jag frågar billigtvis: finnes det någon som tror, att det i själva verket föreligger någon möjlighet att få till stånd en skandinavisk lagstiftning på detta område? Jag för min del tror det icke; och jag tror, att i alla händelser en sträfvan i den riktningen skulle draga den här saken så ut på tiden, att det vore högst beklagligt.

Lag om aktiebolag m. m.
(Forts.)

Hvad de små bolagen beträffar, så har jag redan förut framlagt min ståndpunkt i den frågan. Jag tror icke, att vi komma längre i detta hänseende, än vi redan kommit; och jag vågar påstå, att det här föreliggande lagförslaget är för de mindre bolagen bra mycket bättre att rätta sig efter, än hvad den nuvarande lagen är.

Öfriga önskemål, som här framställts, gälla hufvudsakligen detaljer i förslaget; och det hafva vi väl aldrig sett, att man utan vidare kommit öfverens om alla detaljer, utan då det framställts olika önskemål rörande någon fråga här i Riksdagen, så går det ju alltid till så, att den ene måste jämka, och att den andre måste jämka, och man får aldrig fram sitt helt och hållet. Att afslå lagförslaget, bara för att det skall ligga till sig, och hoppas att det skall bli bättre, när det kommer tillbaka igen, det är ju ej något antagligt skäl; utan skall man afslå ett lagförslag, så skall man ge ett bestämdt direktiv i fråga om hvad man vill. Så skedde i afseende å prästlöneregleringen, och därför har också Riksdagen där fått sin vilja fram.

Hvad nu det föreliggande förslaget beträffar, så tror jag, att det vore beklagligt nog, om man afsloge detsamma. Man kan ju icke veta, när det kommer igen; och mig synes, att de skäl, som här äro anförda för afslag, icke alls kunna jämföras med dem, som anfördes 1908 och 1909 i fråga om förslaget rörande prästlöneregleringen.

Herr Schotte: Herr talman! Jag medger, att man i fråga om här föreliggande lagförslag kan i åtskilliga afseenden känna sig tveksam. Särskildt är hvad som här påpekats rörande åtskilliga svårigheter, som uppstå för de små bolagen, enligt min mening värdt synnerligt beaktande. Å andra sidan måste man ju säga, att den lagstiftning, som här föreslås, i det hela innebär ett framsteg i förhållande till den nu gällande lagstiftningen. Då man, därest man nu undanskjuter detta lagförslag, tillika kan befara, att lagstiftningen i förevarande ämne kan bli undanskjuten längre tid än som öfver hufvud taget kan vara nyttigt för utvecklingen af landets affärlif, så tror jag, att den tvekan, man i åtskilliga hänseenden kan hysa, beträffande frågan om lagförslaget nu bör till hufvudsaklig pröfning upptagas, bör vika.

Lag om aktie-
bolag m. m.
(Forts.)

För min del anser jag mig således icke böra yrka afslag å förslaget, utan kommer jag att rösta för § 1. Men det är åtskilliga andra bestämmelser i lagförslaget, som äro af den beskaffenhet, att jag finner dem vara synnerligen olämpliga; och det är att befara, att en ytterligare försämring af lagförslaget kommer att ske i medkammaren. Det är därför väl möjligt, att då det slutliga förslaget — d. v. s. det sammanjämningsförslag, som jag antar en gång kommer — föreligger, detta befinnes vara af den beskaffenhet, att kammaren kan hafva skäl att allvarligt öfverväga, huruvida den icke bör afvisa hela det lagstiftningsarbete, hvarom då blir fråga. Men rörande § 1 kan jag icke taga på mitt ansvar att yrka afslag, utan vill jag afvakta och se, i hvad skick lagförslaget slutligen föreligger.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till § 1 i utskottets förslag.

Härmed var öfverläggningen slutad. I öfverensstämmelse med de därunder gjorda yrkandena framställde herr talmannen propositioner först på godkännande af förevarande paragraf och vidare på att kammaren måtte besluta ej godkänna densamma; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl af herr Branting, i anledning hvaraf nu uppsattes, justerades och anslogs följande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren godkänner 1 § i förevarande förslag till lag om aktiebolag, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej.

Vinner nej, har kammaren beslutit icke godkänna nämnda §.

Voteringen utvisade 131 ja mot 60 nej, hvadan paragrafen af kammaren godkänts.

2 §.

Godkändes.

Enligt utskottets med Kungl. Maj:ts öfverensstämmande förslag skulle 3 § lyda sålunda:

Aktierna skola lyda å lika belopp i svenskt mynt, ej understigande femtio kronor; dock må aktie kunna lyda å mindre belopp, lägst tio kronor, där aktiekapitalet ej öfverstiger tjugufem tusen kronor.

Hvad för aktie skall inbetalas må ej bestämmas till lägre belopp än det, hvarå aktien skall lyda.

Aktie vare mot bolaget odelbar.

Å aktierna skola utfärdas bref, hvilka ställas till viss man, där ej Konungen för särskildt fall medgifver, att brefven må ställas till innehafvaren. Lag om aktiebolag m. m.
(Forts.)

Beträffande denna paragraf hade reservation afgifvits af herrar *Lindhagen*, *Jansson* i Edsbäcken, *Berggren* och *Pettersson* i Södertälje, hvilka hemställt, att orden »tjugufemtusen kronor» skulle ändras till »femtiotusen kronor».

Sedan paragrafen föredragits, lämnades på begäran ordet till

Herr *Lindhagen*, som yttrade: Då nu kammaren har beslutat, att den här lagen skall gälla för alla bolag både stora och små, så skulle jag vilja hemställa, om icke kammaren i alla fall ville bereda de små bolagen den fördelen äft, såsom det föreslogs i motion vid 1903 års riksdag, kunna få röra sig inom så pass vida gränser, som innefattas i den vid betänkandet fogade reservationen, d. v. s. att för bolag, som hafva aktier å belopp understigande 50 kronor stycket, högsta aktiekapitalet skulle få ändras till 50,000 kronor i stället för af regeringen föreslagna 25,000 kronor.

Riksdagen beslöt, som sagdt, 1903 en skrifvelse i ämnet; och i den motion, som föranledde nämnda skrifvelse, hade föreslagits ett maximibelopp af 50,000 kronor. Äfven denna bolagsverksamhet som baserar sig på mindre aktier, kommer säkerligen på grund af tidsförhållandena att i många fall allt mer och mer utvidgas och centraliseras; och det är därför önskligt, att, då man nu stiftar en lag, man åtminstone ger den så vida gränser, ätt man tryggt kan påräkna, att denna fördel kommer dessa bolag till godo.

Därför ber jag, att få yrka bifall till reservationen samt hemställer, ätt üfi denna paragraf »tjugufemtusen kronor» ändras till »femtiotusen kronor».

Med herr *Lindhagen* förenade sig herrar *Jansson* i Edsbäcken och *Pettersson* i Södertälje.

Vidare anförde:

Herr *Widén*: Jag tillhör i denna punkt majoriteten inom utskottet, hvilken har hemställt om bifall till Kungl. Maj:ts förslag, sådant det föreligger.

Det nämndes af den föregående talaren, att den förändring i förhållande till nu gällande lag, som är i den kungl. propositionen föreslagen i fråga om aktiekapitalets storlek i bolag, som skola få rätt ätt hafva sina aktier å så litet belopp som 10 kronor, föranléd-des af Riksdagens skrifvelse den 18 mars 1903. Denna skrifvelse åter föranléd-des af en motion vid samma års riksdag i hvilken det föreslogs, att aktie skulle få sättas så lågt som till 10 kronor i bolag med ända till 50,000 kronors aktiekapital. I den skrifvelse, hvori Riksdagen till Kungl. Maj:t framförde detta önskemål, uttryckte emellertid Riksdagen en viss tvekan; den sade nämligen: »Det

Lag om aktie- förefaller Riksdagen sannolikt, att en sådan utvidgning skulle gå
bolag m. m. längre, än som är behöfligt och lämpligen kan medgifvas.» När
(Forts.) sedan ärendet kom till aktiebolagskommittén, så föreslog denna verk-
ligen i sitt första provisoriska förslag att aktier å små belopp skulle
få utgifvas af bolag med ett maximikapital af upp till 50,000 kronor.
Men när detta förslag sedermera utskickades för yttrande, så fram-
ställdes anmärkningar mot detta; och på grund af dessa anmärknin-
gar, som enligt aktiebolagskommitténs uppgift kommit från flerta-
let af de hörda korporationerna, sattes beloppet till 25,000 kronor,
hvilket Kungl. Maj:t nu har bibehållit.

Det är nu tydligt, att anledningen, hvarför man här vill hafva
en begränsning är den, att det icke är önskligt, att mindre bemed-
lade personer placera sina penningar i aktiebolag af större omfatt-
ning, enär de icke hafva tillfälle vare sig att öfvervaka det rätta
handhafvande af bolagens affärer eller att göra sin röst gällande
vid bolagsstämmorna. Därför anses det oriktigt att locka dylika per-
soner in i sådana företag; och det är för att försvåra detta, som
maximikapitalet för bolag med små aktier ansetts böra sättas jäm-
förelsevis lågt. Det synes som ur denna synpunkt det borde vara
lämpligt att ej sätta detta maximikapital högre än 25,000 kronor.

På grund af detta ber jag, herr talman, att få yrka bifall till
§ 3 i utskottets förslag.

Herr F ürst: Herr talman, mina herrar! Det finnes en
omständighet, som icke här förut blifvit framhållen och som för mig
utgör en anledning, hvarför jag måste ansluta mig till reservationen.
Det hölls i våras, eller om det var på nyåret, här i Stockholm ett
sammanträde, där det diskuterades, hvad som kunde göras för att
åstadkomma försoning emellan kapital och arbete. Där framhölls
det ganska kraftigt och med stor enhällighet, att ett af medlen —
och ett mycket viktigt medel — härtill borde vara att söka få arbe-
tarne intresserade i de bolag, i hvilka de voro sysselsatta, och det
var olika meningar endast om det sätt, man skulle välja för detta
ändamål. Jag tror, att detta sätt, med beredande af möjlighet för
arbetarne att bli aktieägare i de respektive bolag, där de ha sin
sysselsättning, är af synnerligen stor betydelse, och jag finner det
vara mycket oklokt att begränsa denna möjlighet till bolag med så
litet aktiekapital som 25,000 kronor, enär de flesta industribolag
säkerligen ha mycket större aktiekapital. Det synes mig därför
vara af mycket stor vikt att kammaren enar sig om reservanternas
förslag, till hvilket jag ber att få yrka bifall.

Herr Widén: Herr talman! Jag har angifvit de skäl, som
varit för mig bestämmande att förena mig med majoriteten, när
den tillstyrkte bifall till Kungl. Maj:ts förslag i denna del. Emel-
lertid får jag erkänna, att detta är en punkt, på hvilken inga kraf-
tigare skäl möta mot att göra en ändring, därest det skulle visa
sig af omständigheterna påkalladt. Då vi nyss ha hört ett mycket
talande praktiskt skäl anföras för höjningen af det stadgade maximi-

beloppet. skall jag för min del ej heller motsätta mig denna ändring, utan återtager mitt yrkande. *Lag om aktiebolag m. m.*

(Forts.)

Herr Ekman i Göteborg: Jag kan icke finna någon anledning, hvarför man skall sätta gränsen till ett så lågt tal som 25,000 kronor. Man kan förlora sina pengar lika väl om aktiekapitalet är 25,000 kronor som om det är högre, och om vi gå till motsvarande lagstiftning i utlandet, så finna vi, att man i ett sådant land som i England i de största bolag kan teckna aktier på ett pund stycket. Man bör, synes mig, icke heller hos oss förmena det mindre kapitalet att gå in i aktiebolag, och ehuru det naturligtvis är omöjligt att precisera, hvar gränsen skall dragas, kan jag för min del åtminstone icke finna, att 50,000 kronor är en alltför hög siffra, utan ber att få yrka bifall till reservanternas förslag.

Herr Rune instämde häruti.

Herr Lindhagen: Jag skall endast be att såsom illustration till det sagda få framdraga ett jämförande exempel. Sockertrusten, hvars aktier lyda på etthundra kronor, är nu uppe på ett aktiekapital af 135 miljoner säges det, men när man skall gynna de små företagen, som ha aktier på mindre belopp än femtio kronor, är man så förfärligt försiktig och ser en massa vådor och vill icke unna dem att få någorlunda rimliga gränser att röra sig inom. Jag vidhåller mitt yrkande.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad, gaf herr talmannen propositioner dels på godkännande af utskottets förslag till lydelse af förevarande paragraf och dels på godkännande af samma förslag med den ändring, som af herr Lindhagen m. fl. yrkats i deras vid paragrafen afgifna reservation; och fattade kammaren beslut i öfverensstämmelse med sistnämnda proposition.

Öfverskriften till 1—3 §§; 4—7 §§.

Godkändes.

Härefter föredrogs 8 §; och erhöles ordet därvid af

Herr Vennersten, som anförde: I fråga om denna paragraf har jag i min motion framfört ett inom näringskretsar vidt utbredd önskemål, nämligen om den så kallade simultanbildningens bibehållande. Utskottet har emellertid icke kunnat tillmötesgå denna önskan, och jag måste uttala mitt beklagande däraf, så mycket mera som de fördelar, som äro förenade med den så kallade simultanbildningen, synas mig öfverväga de olägenheter, som man påpekar till förmån för ett borttagande af denna form för bolagsbildning. Särskildt har det varit för de små bolagen och de så kallade familjebolagen, synnerligen lämpligt att använda detta tillvägagångssätt. Då jag

Lag om aktie- emellertid icke har någon reservation att stödja mig på, vill jag
bolag m. m. icke nu göra något försök att åstadkomma en ändring, hvilket sä-
(Forts.) kerligen icke skulle lyckas, utan ber blott att få förklara, att då jag
böjer mig inför utskottets förslag i denna del, så sker det i känslan
af att med min motion dock ha vunnit något, i det att utskottet
föreslagit vissa lindringar, som gå ut på en begränsning af den
tid, som skulle krävas för ett bolags bildande och ett nedbringande
i någon mån af kostnaderna därför.

Jag har sålunda, herr talman, icke något yrkande att göra.

Vidare yttrades ej. Paragrafen godkändes.

9—14 §§.

Godkändes.

15 § skulle enligt utskottets hemställan erhålla enahanda
affattning, som i Kungl. Maj:ts förslag gifvits åt motsvarande
stadgande (14 § i Kungl. Maj:ts förslag) samt lyda sålunda:

Styrkes å stämman genom behöriga teckningslistor, att det
belopp, hvartill aktiekapitalet enligt stiftelseurkunden lägst må
sättas, är fulltecknad, skall, sedan aktierna i händelse det teck-
nade beloppet öfverskjuter hvad högst må tecknas, blifvit mellan
tecknarna fördelade och öfverskjutande teckning förklarats för-
fallen, till afgörande företagas, huruvida bolaget skall komma
till stånd; dock att, där minst en fjärdedel af de närvarande
eller ock aktietecknare med ett sammanlagdt aktiebolopp af minst
en fjärdedel af det vid stämman företrädde aktiekapitalet rösta
därför, med frågans afgörande skall anstå till fortsatt stämma
å viss dag minst fyra och högst sex veckor därefter. Å den
fortsatta stämman varde frågan utan vidare uppskof afgjord.

Besluta de närvarande enhälligt, att bolaget skall komma
till stånd, eller finnas vid omröstning de flesta röstande hafva
förenat sig därom och utgöra dessa minst en fjärdedel af hela
antalet tecknare med ett sammanlagdt aktiebolopp af mer än halfva
det å stämman företrädde aktiekapitalet och minst en fjärdedel
af hela aktiekapitalet, skall bolaget anses bildadt; i annat fall
vare frågan om bolagets bildande förfallen.

Aktietecknare, till hvars förmån i stiftelseurkunden intagits
bestämmelse, som i 7 § sägs, äge ej deltaga i omröstning, hvarom
ofvan förmåles; ej heller må sådan tecknare eller af honom teck-
nade eller eljest förvärfvade aktier vid omröstningen tagas i be-
räkning. Hvad nu är stadgadt gälle dock ej, där i stiftelseurkunden
dylik bestämmelse intagits till förmån för samtliga aktietecknare.

Kungl. Maj:t hade vidare uti 15 § af sitt förslag intagit
följande af utskottet uteslutna stadgande:

Har, efter ty i 14 § sägs, uppskof med frågan om bolagets
bildande beslutats, välje stämman genast, såframt påstående därom
framställes af minst en fjärdedel af de å stämman närvarande

aktietecknare, som enligt hvad af 14 § 3 mom. framgår äga deltaga i omröstning rörande frågan om bolagets bildande, eller ock af aktietecknare med minst en fjärdedel af samtliga förutnämnde aktietecknares vid stämman företrädde aktiebelopp, ett utskott för närmare granskning af de förhållanden, som för frågans afgörande kunna vara af betydelse. Lag om aktiebolag m. m.
(Forts.)

Sådant utskott skall, där ej annorlunda beslutas, bestå af tre ledamöter. Dessa väljas bland de aktietecknare, som enligt hvad af 14 § 3 mom. framgår äga deltaga i omröstning rörande frågan om bolagets bildande. Vid omröstning om antalet ledamöter i utskottet äfvensom vid val af ledamöterna äge allenast nyssnämnde aktietecknare rösträtt.

Utskottet afgifve skriftligt utlåtande öfver sin granskning. Utlåtandet bör minst fem dagar före den fortsatta stämman i tillräckligt antal exemplar genom stiftarnas försorg hållas tillgängligt för aktietecknarna å plats, som bestämts af dem, hvilka deltagit i valet af utskottsledamöter.

Stiftare vare skyldig att på begäran lämna ledamot i utskottet alla för fullgörande af utskottets uppdrag erforderliga upplysningar.

Uti afgifven reservation hade herr *Lindhagen* dels i fråga om 14 § i Kungl. Maj:ts förslag förklarad sig anse, att tillfälle till den konstituerande stämmans uppskjutande till en fortsatt stämma bort medgifvas äfven för anskaffande af tilläfventyrs felande teckning i minsta aktiebeloppet,

dels ock beträffande 15 § i Kungl. Maj:ts förslag hemställt, att samma paragraf måtte af Riksdagens antagas.

Paragrafen föredrogs, hvarefter

Herr *Lindhagen* yttrade: Jag har här i reservation ifrågasatt två ändringar. Den första skall jag afstå ifrån, då det är svårt att formulera, hvad jag vill ha fram, och jag ej heller kan begära att kammaren skall kunna skapa sig en mening i saken. Däremot vidhåller jag min anmärkning mot, att utskottet ur lagen uteslutit § 15 enligt Kungl. Maj:ts förslag, och ber att få yrka, att Kungl. Maj:ts förslag i denna del måtte bifallas.

I § 14 af det kungliga förslaget motsvarande 15 § i utskottets förslag beredes åt en minoritet af aktieägare möjlighet att erhålla anstånd till någon viss dag med bolags bildande för att kunna under tiden sätta sig in i frågan, om de vilja vara med därom eller icke. Som konsekvens däraf har Kungl. Maj:t i sin § 15 föreslagit, att det också skulle kunna påfordras, att en särskild kommitté tillsattes för att närmare undersöka saken, inför hvilken kommitté bolagets stiftare skulle vara skyldiga att lämna alla erforderliga upplysningar. När man nu skall ha en sådan här vidlyftig lag, är det väl också lämpligt, att i ett sådant fall som detta minoritetens rätt att kunna på ett effektivt sätt verkställa en granskning står kvar. Det är ingen bestämmelse, som

Lag om aktie- betungar bolag i allmänhet, utan den kommer till tillämpning
bolag m. m. endast i de speciella fall, som naturligen komma att bli tämligen
(Forts.) sällsynta, då minoriteten anser sig behöfva påyrka uppskof med
bolagets bildande. Då dessutom denna bestämmelse är hämtad
från de norska och danska förslagen, vet jag icke hvarför vi
i detta hänseende skulle manifesteras någon fiendlighet mot en
gemensam skandinavisk lagstiftning.

Jag skall därför, herr talman, be att få yrka, att utskottets
§ 15 godkännes med tillägg, att en särskild paragraf i öfverens-
stämmelse med Kungl. Maj:ts § 15 också införes.

Vidare anförde.

Herr Widén: Såsom herrarna finna, har utskottet strukit
§ 15 i Kungl. Maj:ts förslag. Denna § 15 sammanhänger så till
vida med § 14, att enligt § 14 en viss del bland dem, som tecknat
aktier i ett under bildning varande bolag, kan vid den konstitu-
erande stämman besluta uppskof till ett följande sammanträde med
bildandet. Härtill har § 15 i Kungl. Maj:ts förslag tillagt, att
ett utskott skulle kunna utses för att utreda frågan till detta
senare sammanträde. Detta utskott skulle emellertid icke utses
af den minoritet, som påyrkat uppskofvet, utan af majoriteten, dock
att de aktietecknare, som omnämnas i § 14, sista momentet, det vill
säga de, som vid den konstituerande stämman öfver hufvud taget
icke få deltaga i omröstning rörande bolagets bildande, icke heller
äga rösträtt vid val af utskottet. — I utskottet har man nu tyckt,
att denna paragraf är skäligen onödig — lång är den ju också —
och skulle kunna strykas. Lagrådet gör den anmärkningen mot
paragrafen, att den icke lär göra någon nytta, då majoriteten är
i tillfälle att tillsätta utskottet såsom den behagar, och då vore
det obehöfligt att införa denna mera invecklade apparat. Vill
majoriteten själf tillsätta ett utskott, är den därtill oförhindrad,
och vill minoriteten göra det, möter ej heller därför något hinder
om den saken behöfver icke skrivas i lagen. Öfver hufvud förestäl-
ler jag mig, att om man har någonting att utreda, tar man
icke sin tillflykt till ett af majoriteten tillsatt utskott, utan går
och tar reda på saken själf på de vägar man anser bäst leda
till målet. Det är åtminstone det sätt, som jag för min del skulle
använda i en sådan situation och som jag förmenar också vara det
lämpligaste. — Det kan tilläfventyrs häremot åberopas, att detta
stadgande dock innebär den förmänen, att det är föreskrifvet i
§ 15, sista stycket, att stiftarna äro *skyldiga* att på begäran lämna
ledamot i utskottet erforderliga upplysningar. Ja, det är visserli-
gen sant, men en stiftare lär nog hafva tillfälle att fullgöra denna
skyldighet på det sätt han behagar eller att icke fullgöra den alls,
ty det finns ingen straffbestämmelse och kan knappast gifvas någon
straffbestämmelse för underlåtenhet härutinnan. Mig synes para-
grafen betydligt ineffektiv och snarare vilseledande därigenom att
man förledes tro att den verkligen kan medföra någon effekt; och

en sådan uppfattning har också ledt till att utskottet strukit den- *Lag om aktie-*
 samma. Därigenom har dessutom ernåtts, att § 11 kunnat delas i *bolag m. m.*
 två, hvarmed man också vunnit en viss förmån. *(Forts.)*

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr *Pettersson* i Södertälje instämde häruti.

Herr *Lindhagen*: Den siste ärade talarens betraktelsesätt på denna sak är fullständigt teoretiskt. Jag tror, att Kungl. Maj:t träffat det rätta, och jag vill framhålla, att om man ordnar saken på detta sätt, man därmed gifver något praktiskt innehåll åt § 14 enligt Kungl. Maj:ts förslag, motsvarande § 15 enligt utskottets. Ty här kan man med skäl säga, att står icke § 15, så är det bra litet bevändt med § 14, som utskottet behåller, och man kan då fråga, hvarför icke utskottet strukit båda. Nu är det ju sant, att om enligt § 14 i Kungl. Maj:ts förslag en minoritet erhåller bordläggning för att tänka på frågan, densamma utan vidare har rättighet att bäst den förmår skaffa sig de upplysningar den önskar. Men om det dessutom föreskrifves i lagen, att samma minoritet har rättighet att påkalla tillsättandet af en särskild kommitté för utredning af frågan om bolagets bildande, och såsom föreslagits icke blott kommittén, utan hvarje ledamot af densamma, har rättighet att påfordra, att stiftarne lämna alla nödiga upplysningar, så ställer sig saken i praktiken så, att den låt vara majoritet, som skall tillsätta kommittén, med sällsynta undantag kommer att vid en sådan tillämpning af lagen medgifva, att åtminstone någon af minoritetens ledande män insättes i denna kommitté, i hvilken sålunda minoriteten i hvarje fall får en organisation, som verkligen kan skaffa de erforderliga upplysningarna. Så ställer sig saken praktiskt taget. Härtill kommer, att Kungl. Maj:t på grund af lagrådets anmärkningar ändrat förslaget i det afseendet, att den majoritet, som skall tillsätta kommittén, icke är den stora majoriteten, utan en väsentligt inskränkt sådan, genom hvilket förfarande Kungl. Maj:t enligt motiveringen anser sig ha undanröjt lagrådets betänkligheter.

Efter härmed slutad öfverläggning framställde herr talman propositioner först på godkännande af utskottets förslag till lydelse af 15 § och vidare på bifall till det förslag, som vid öfverläggningen angående denna paragraf framstälts af herr *Lindhagen*; och förklarade herr talman sig anse svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för den sistnämnda propositionen. Då votering emellertid begärdes, blef nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller det förslag, som vid öfverläggningen om 15 § i lagutskottets föreliggande förslag till lag om aktiebolag framstälts af herr *Lindhagen*, röstar

Lag om aktie-
bolag m. m.
(Forts.)

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej.

Vinner nej, har kammaren godkänt utskottets förslag i förevarande afseende.

Omröstningen utföll med 72 ja, men 114 nej; och hade kammaren alltså godkänt utskottets förslag.

16—23 §§.

Godkändes.

Enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle 24 och 25 §§ lyda sålunda:

24 §.

Har hvad bolaget i annat än penningar enligt bestämmelse i stiftelseurkunden öfvertagit blifvit uppskattadt till oskäligt högt värde, eller oskäligen förmån enligt stiftelseurkunden blifvit tillerkänd stiftare eller annan, vare stiftarna pliktiga att ersätta bolaget skadan, en för alla och alla för en. Framgår af omständigheterna, att stiftare hvarken haft eller bort hafva vetskap om att uppskattnings eller förmån, som nyss sagts, varit oskäligen, vore han från ersättningsskyldighet fri.

Uppgörelse mellan bolaget och stiftare rörande den senare i sådan egenskap åliggande skadeståndsskyldighet är ej för bolaget bindande.

25 §.

Har, innan två år förflutit efter bolagets registrering, å bolagets vägnar träffats något aftal om förvärf af fast eller lös egendom för godtgörelse, som öfverstiger en femtedel af hela aktiekapitalet, skall aftalet genom styrelsens försorg ofördröjligen anmälas för registrering.

Utskottet hemställde om godkännande af det stadgande, som i Kungl. Maj:ts förslag betecknats såsom 24 §, därvid utskottet i sitt förslag utmärkt första stycket såsom 24 § och andra stycket såsom 25 §. Däremot hade 25 § i Kungl. Maj:ts förslag blifvit af utskottet utesluten, i öfverensstämmelse med hvad herr Vennersten i sin ofvanberörda motion hemställt.

Reservationer hade afgifvits:

af herrar *Trygger, af Ekenstam, Gustaf Andersson, Ridderbjelke, Håkanson, Skytte och von Baumgarten*, hvilka ansett, att utskottet bort tillstyrka följande lydelse af 24 §:

Har hvad bolaget i annat än penningar enligt bestämmelse i stiftelseurkunden öfvertagit blifvit uppskattadt till oskäligt högt värde, eller oskälig förmån enligt stiftelseurkunden blifvit tillerkänd stiftare eller annan, och hafva stiftarne om den egendom eller förmån i de för konstituerande stämman jämlikt 14 § framlagda handlingar lämnat oriktig uppgift, vare de pliktiga att ersätta bolaget skadan, en för alla och alla för en;

Lag om aktiebolag m. m.
(Forts.)

af herr *Bergendahl*, likaledes beträffande 24 §;

samt, ifråga om 25 §, af herr *Lindhagen*.

Efter föredragning af 24 § begärdes ordet af

Herr *Wijk* som anförde: Herr talman. Den 24:de paragrafen afser att de råda bot för ett missförhållande, som vid bolagsbildning kan inträffa allt emellanåt. Om personer, som bilda ett bolag, därvid komma öfverens om, att bolaget skall öfvertaga viss egendom mot en bestämd ersättning, så kan det hända, att detta missbrukas på det sättet, att de låta bolaget öfvertaga egendom eller andra värdeföremål till alltför höga priser, utan att de öfriga delägarna i bolaget därom erhålla full kännedom.

Den 24:de paragrafen stadgar, att om så har skett, äro stiftarne ansvariga för den skada, som genom den af dem betingade oskäliga ersättningen drabbat bolaget. I princip är stadgandet synnerligen berättigadt och behjärtansvärdt, men det har en nackdel, som också förtjänar ett visst och efter min mening ett ganska stort afseende. För att belysa, hvad jag menar, skall jag taga upp ett speciellt fall.

Om ett bolag, såsom numera ganska ofta händer, bildas i ändamål att exploatera en uppfinning eller ett patent, så är det synnerligen svårt för stiftarna, som med patentinnehafvaren eller uppfinnaren komma öfverens om ett visst pris, till hvilket uppfinningen eller patentet skall öfvertagas, att bedöma rätta värdet af uppfinningen eller patentet. Ty det kan mycket ofta inträffa, att en uppfinning, som förefaller synnerligen god, vid exploateringen icke håller, hvad den lofvat. Det pris, som betingats för uppfinningen, kan således mycket lätt framdeles visa sig oskäligt. Nu är det visserligen sant, att paragrafen bestämmer, att, om stiftarne hvarken haft eller bort hafva vetskap om, att uppskattningen varit oskälig, gå de fria från ansvar. Men detta är för dem en synnerligen svag grund att bygga på, emedan det mycket väl kan göras gällande, att stiftare böra ha vetskap om värdet af sådan egendom, som de låta bolaget vid dess bildande öfvertaga.

Då ett bolag bildas måste antalet stiftare i bolaget vara minst 5. Af dessa kan med all sannolikhet endast en eller möjligen två ha sådan djup kännedom om patentets eller uppfinningens innehåll, att de verkligen våga fullständigt stå för det pris som betalats för detsamma. De öfriga stiftarne kunna icke hafva

Lag om aktie-
bolag m. m.
(Forts.)

sådan kännedom därom, och på grund häraf kommer det, enligt min mening, ifall denna 24 paragraf blir gällande, att visa sig ytterligt svårt att kunna finna personer, som vilja ingå som stiftare och stå den risk, som är förenad med särskildt dylika bolags bildande.

Från Första kammarens sida har afgifvits en reservation i hvilken föreslås att paragrafen skall ha följande innehåll:

»Har hvad bolaget i annat än penningar enligt bestämmelse i stiftelseurkunden öfvertagit blifvit uppskattadt till oskäligt högt värde, eller oskälig förmån enligt stiftelseurkunden blifvit tillerkänd stiftare eller annan, och hafva stiftarne om den egendom eller förmån i de för konstituerande stämman jämlikt 14 § framlagda handlingar lämnat oriktig uppgift, vare de pliktiga att ersätta bolaget skadan, en för alla och alla för en.»

Skillnaden är här, att ansvarstalan från bolagets sida endast kan framställas, ifall stiftarne *lämnat oriktiga uppgifter* om den egendom, som bolaget vid dess stiftande öfvertagit. Antages den formulering, som Första kammarens reservanter föreslagit, kommer man, enligt min mening, ifrån de svårigheter, som eljest skulle uppstå, och man undanröjer därigenom hindren för bolags bildande i och för exploatering af uppfinningar. Å andra sidan kan jag icke finna, att bolagsmännens berättigade kraf på kontroll genom denna formulering blir träd för nära.

Jag skall därför herr talman be att få yrka att å 24:de paragrafen gifves den formulering, som föreslås i den af herr Trygger m. fl. afgifna reservationen.

Vidare yttrade

Herr Pettersson i Södertälje: Herr talman, mina herrar! Såsom af handlingarna framgår, har lagrådet i denna paragraf föreslagit bestämmelser, enligt hvilka, ungefär i likhet med hvad nu från Första kammarsreservanternas sida föreslagits, stiftarne skulle vara en för alla och alla för en bolaget ansvariga för riktigheten af de uppgifter, som förekomma i stiftelseurkunden och samtliga i samband därmed framlagda handlingar. Vid granskningen af detta lagrådets förslag anmärkte justitieministern, att denna bestämmelse å ena sidan vore för sträng för stiftarne, i det den ålade dem skadeståndsskyldighet, ifall uppgifterna vore oriktiga, utan att stiftarne på något sätt kunde anses ansvariga härför. Men å andra sidan anmärkte justitieministern, att bestämmelserna voro alltför snäva, ty af desamma skulle följa, att stiftarne skulle gå fria från dylikt ansvar blott de åberopade andra personers intyg och yttranden. Han föreslog därför i öfverensstämmelse med hvad som gäller enligt finsk och tysk rätt, att stiftarnes skadeståndsskyldighet skulle inträda, då egendom, som enligt bestämmelser i stiftelseurkunden öfvertagits af bolaget, blifvit uppskattadt till oskäligt högt värde eller oskälig förmån enligt stiftelseurkunden beviljats stiftare eller an-

nan; men att stiftare skulle vara fri från ansvar, där af omständigheterna framginge; att han hvarken haft eller bort hafva vetskap om att egendomen varit uppskattad till oskäligt högt värde eller att förmånen varit oskälig. Klart är att olika uppfattningar kunna finnas i denna fråga. För min del vill jag obetingadt ansluta mig till den uppfattning; som uttalats af justitieministern. En person, som tecknar aktier i ett bolag, gör det i förtroende till de uppgifter, som lämnas honom af stiftarna. Om nu dessa uppgifter angående den egendom; som öfverlåtes till bolaget äro oriktiga — låt vara att stiftarne äro utan skuld — till den grad; att rent af oskäliga förmåner tillerkänts stiftarne, synes det vara billigt att stiftarne icke komma i åtnjutande af denna oskäliga förmån; och att det således blir stiftarne, som bli lidande på och få rätta det misstag; som skett och icke bolaget. Denna ståndpunkt synes mig vara lättare att försvara än den, som intagits af Första kammarens reservanter och den föregående ärade talaren, och jag skall därför; herr talman, be att få yrka bifall till utskottets förslag i denna punkt.

Lag om aktiebolag m. m.
(Forts.)

I detta anförande instämde herrar *Olsson* i Broberg och *Berggren*.

Herr *Ekman* i Göteborg: Herr talman! Jag ber att med anledning af den siste talarens yttrande få påpeka; att det står i paragrafen omnämndt det fall, att »oskälig förmån blifvit tillerkänd stiftare eller annan». Om det endast varit fråga om fördel för stiftarne, vore det en annan sak. Men att stiftarne skola bli ersättningsskyldiga, ifall en oskälig förmån blifvit tillerkänd någon, hvilken som helst, kan jag icke vara med om. Jag instämmer uti hvad herr *Wijk* sade; att, om denna paragraf antages, bolagsbildningen kommer att högst betydligt försvåras och det blir snart sagdt omöjligt för personer att ställa sig såsom stiftare af ett bolag. Jag tror att paragrafen, med den lydelse densamma skulle få enligt förstakammarledamöternas reservation, är fullkomligt tillräcklig att skydda personer, som teckna aktier utan att onödigtvis försvåra bolagets bildande.

Jag skall därför, herr talman, be att få yrka bifall till den af herr *Trygger* m. fl. afgifna reservationen.

Herr *Pettersson* i Södertälje: Såvidt jag kan se ligger saken äfven i det fall, som den siste ärade talaren vidrörde så; att det riktiga är, att stiftarne bli lidande för de misstag, som begåtts, emedan de just genom sin inbjudning till ett bolags bildande kunna anses hafva påtagit sig ansvar för att den valuta, som bolaget skall lämna för den egendom det erhåller, icke är uppenbart oskälig. Detta är riktigare, än att skada till följd af sådana misstag drabba aktietecknarne i gemen.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Lag om aktiebolag m. m.
(Forts.)

Öfverläggningen förklarades härmed afslutad. Herr talmannen framställde i öfverensstämmelse med de därunder gjorda yrkandena propositioner dels på godkännande af utskottets förslag till lydelse af förevarande paragraf, dels på godkännande af det förslag till lydelse af nämnda paragraf, som framställdes af herr Trygger m. fl. i den af dem afgifna reservationen; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med öfvervägande ja godkänd. Votering begärdes emellertid, till följd hvaraf nu uppsattes, justerades och anslogs denna omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren godkänner lagutskottets förslag till lydelse af 24 § i förevarande lag om aktiebolag, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej.

Vinner Nej, har kammaren godkänt det förslag till lydelse af nämnda §, som framställdes af herr Trygger m. fl. i den af dem afgifna reservationen.

Voteringen utvisade 141 ja mot 44 nej; vid hvilken utgång kammaren således godkänt utskottets förslag till lydelse af paragrafen.

Härefter föredrogs 25 §; och lämnades därvid på begäran ordet till

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet Petersson, som anförde: Herr talman, mina herrar: Utskottet har i sitt förslag strukit § 25, sådan den upptagits i Kungl. Maj:ts förslag, och härom föreligger icke någon annan meningsskiljaktighet än en blank reservation af herr Lindhagen. Jag ber att få uttala mina betänkligheter mot det steg, som ligger i att stryka denna paragraf.

Som herrarna veta, afser 7 § att trygga, att, när ett bolag bildas, de villkor och förmåner skola offentliggöras, hvilka stiftarne förbehålla sig och detta, särskildt för att klargöra, hvilket pris, hvilket värde, som åsättes den egendom, som stiftarne insätta i bolaget. Och vi äro ju alla ense om att denna publicitet är af stor vikt för en sund bolagsbildning. Nu är den sats, som står i § 7, ganska lätt att kringgå, för så vidt icke något korrektiv finnes mot ett sådant kringgående, och § 25 i det kungliga förslaget har just varit afsedd att utgöra ett sådant korrektiv. Nödvändigheten af ett dylikt korrektiv insågs af bolagskommittén, och den hade därför i denna del ett förslag af annat innehåll. Jag skall, för att icke upptaga tiden, förbigå kommitténs förslag; emot detsamma gjorde lagrådet sådana anmärkningar, att Kungl. Maj:t fann förslaget

icke kunna antagas. Däremot anvisade lagutskottet såsom ett lämpligt korrektiv just ett stadgande af den beskaffenhet, som § 25 nu innehåller, och därför har denna paragraf kommit in i det kungliga förslaget. Om nu denna paragraf går ut, är, såsom jag började med att säga, möjligheten af ett kringgående af bestämmelsen i § 7 om bolags stiftande mycket lätt. Man kan nämligen, om man vill stifta ett bolag, där det skall sättas in ett patent, en fabrik eller något dylikt, som ägaren vill ha oskäligt betaldt för, gå till väga så, att i stiftelseurkunden intet annat upptages, än att det är ett rent penningebolag för drifvande af rörelse. Det betalas in så mycket, att bolaget kan registreras, och så snart detta är gjordt, köper bolaget patentet eller fabriken, eller hvad det nu må vara, för det oskäligt höga priset. Detta kan man göra, därför att naturligtvis den, som skall sälja egendomen, har tecknat aktier i bolaget och kvittar köpeskillingen mot sin skuld för aktierna. Han kan därvid ock få tillbaka hvad han förut betalat in. Därefter ligger aktiekapitalet i detta patent eller denna fabrik. Arrangemanget försiggår naturligtvis inom en sluten krets, och först när bolaget öfvertagit patentet eller fabriken till det önskade värde, först då är det klart, och först då släppas aktierna ut till tredje man. Därigenom har man på ett mycket enkelt sätt kringgått hvad man ville förhindra genom § 7.

Lag om aktiebolag m. m.
(Forts.)

Nu har lagutskottet anmärkt mot § 25, att den skulle leda till en betänklig konsekvens därutinnan, att ett bolag ju ofta skulle behöfva för sin rörelse köpa exempelvis råmateriel och sådant för en femtedel af aktiekapitalet, och att det vore ur konkurrenssynpunkt olämpligt, att sådant skulle registreras. Jag vill minnas att det är herr Vennersten, som påpekat detta i sin reservation. Detta är alldeles riktigt, och därför tror jag äfven, sedan min uppmärksamhet blifvit fästad därpå, att § 25, sådan den förekommer i det kungl. förslaget, är för vid, att den således går längre, än man egentligen skulle vilja gå. Men den saken vore mycket lätt hjälpt, och man skulle träffa just hvad man ville träffa genom att inskränka bestämmelsen i § 25 till att afse fast eller lös egendom, som är afsedd för *stadigvarande bruk* för bolaget. Ty just härigenom — d. v. s. om den inskränkes att afse allenast egendom, som är afsedd för stadigvarande bruk för bolaget — är det sörjdt för att värdeföremål, som sättas in i ett bolag, icke kunna upptagas till oskäligt högt värde, utan att i samma ögonblick de köpas förhållandet blir registrerad; och därigenom vinner man i alla fall den publicitet, som man ville vinna genom § 7.

Om nu dessa mina betänkligheter, som jag tror, äro riktiga, skulle det naturligtvis vara önskvärdt, att paragrafen blefve återremitterad till utskottet, för att detta skulle kunna taga i öfvervägande det förslag till lösning af frågan, som jag här har framställt. Och det är min öfvertygelse, att om paragrafen inskränkes på sätt jag sagt att gälla blott den egendom, som är afsedd för bolagets stadigvarande bruk, de anmärkningar förfalla, på hvilka lagutskottet stödt sitt afstyrkande i denna fråga. Jag har velat

Lag om aktie- fästa kammarens uppmärksamhet på denna sak, som jag tror vara
bolag m. m. af icke ringa vikt för ett rätt ordnande af förhållandena vid bolags
(Forts.) stiftande.

Vidare yttrade:

Herr Lindhagen: Vid denna paragraf har jag antecknat mig endast blankt som reservant, hvilket strider mot min vana, men det beror på att jag ifråga om denna punkt, liksom vid flera andra, på grund af den forcerade justeringen icke hunnit bilda mig en bestämd mening. Men jag antecknade i alla fall reservation, då denna paragraf ju var tillkommen för att förekomma svindel, och de skäl, som utskottet anfört för paragrafens borttagande, syntes mig svaga. Nu har herr justitieministern ytterligare klargjort saken och ifrågasatt ett tillägg till paragrafen. Jag skall med anledning däraf yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag till lydelse af denna paragraf med tillägg efter orden »lös egendom» af orden »som är afsedd för stadigvarande bruk för bolaget».

Herr Vennersten: Herr talman, mina herrar! Jag har i fråga om denna paragraf hemställt, att den måtte ur förslaget utslutas på de skäl, som i motionen äro närmare angifna. Det är ju alldeles påtagligt, att den anordning, som här bragts på tal af herr justitieministern, är af den art, att mina betänkligheter mot paragrafens bibehållande måste vika, och jag har sålunda ingen anledning att motsätta mig en återremiss i syfte att paragrafen må blifva på sådant sätt omarbetad.

Herr Widén: Jag skall icke heller motsätta mig yrkandet om återremiss. Det är ju möjligt att paragrafen på det af herr justitieministern angifna sättet kan blifva sådan, att de olägenheter, som herr Vennersten i sin motion påpekat, kunna förekommas. Men jag vill fästa uppmärksamheten på, att utskottet äfven haft andra betänkligheter mot paragrafen, bl. a. hur det skulle gå, om egendomen inköptes i flera repriser; och man tyckte för öfrigt, att registreringstvänet med afseende på inköp af varor föreföll rätt egendomligt. Äfven kontrollen öfver stadgandets iakttagande möter nog svårigheter. Emellertid blir det tillfälle för utskottet att taga detta under öfvervägande, om paragrafen återremitteras till utskottet, hvarför äfven jag skall ansluta mig till ett yrkande därom, om sådant framställts eller framställles.

Med herr Widén förenade sig herr *Pettersson* i Södertälje.

Herr Vennersten: Herr talman! Då jag vid mitt förra anförande förbisåg, att icke något yrkande om återremiss gjorts, ber jag härmed att få yrka återremiss till utskottet af förevarande paragraf.

Herr Lindhagen: Då jag för min del tror, att utskottet icke lär komma till annat resultat än som innefattas i Kungl. Maj:ts förslag med den af justitieministern nu föreslagna ändringen och då en återremiss lätt komme att uppskjuta frågans slutliga afgörande, enär den kanske i så fall än en gång behöfver återkomma till realitetsbehandling, så skulle jag helst se, att kammaren antoge det förslag, som herr justitieministern formulerat. Men då nu emellertid återremiss yrkats, skall jag taga tillbaka mitt yrkande och, ehuru ogärna, biträda yrkandet om återremiss.

Lag om aktiebolag m. m.
(Forts.)

Vidare anfördes ej. Kammaren beslöt återremittera paragrafen till utskottet.

Öfverskriften till 4—25 §§; 26 och 27 §§.

Godkändes.

28 §.

Utskottet hade i likhet med Kungl. Maj:t föreslagit, att paragrafens sista stycke måtte lyda sålunda:

Styrelsen åligger att hålla aktieboken tillgänglig för enhvar, som vill taga kännedom om densamma.

Reservation hade afgifvits af herr af *Ekenstam*, hvilken ansett, att, på sätt herr Jeansson i Kalmar i sin ofvanberörda motion, nr 218, hemställt, sista stycket bort erhålla följande lydelse:

Styrelsen — — — tillgänglig för aktieägarne samt för tjänsteman, som i fiskaliskt intresse begär att få taga del af densamma.

Paragrafen föredrogs. Därvid gaf herr talmannen på begäran ordet till

Herr Jeansson i Kalmar, som yttrade: Herr talman! Vid denna paragraf har jag i afgifven motion yrkat, att sista momentet i paragrafen måtte utgå, nämligen punkten: »Styrelsen åligger att hålla aktieboken tillgänglig för en hvar, som vill taga kännedom om densamma.» Detta förslag har utskottet icke godkänt, utan hemställt, att paragrafen måtte bibehållas oförändrad. Utskottet har såsom motiv för yrkandet om afslag å min motion angifvit, att det icke funnit tillräckliga skäl vara anförda för att härutinnan förorda afvikelse från gällande lag. Ja, det skäl, som jag angifvit för strykningen, har varit det, att förhållandena gifvit vid handen, att utomstående, som fått taga del af aktiebokens innehåll, många gånger missbrukat de erhållna upplysningarna till afsevärd skada för såväl aktieägarne som bolaget. Det skälet anser utskottet icke vara skäl nog, men jag vill dock hemställa till kammaren, om det icke kan anses vara ett tillräckligt talande skäl. Det torde också vara allmänt bekant, att just denna rätt för hvem som vill, som icke är aktieägare och icke

Lag om aktie-
bolag m. m.
(Forts.)

har med bolaget att göra, att få tillgång till registerboken och därigenom få veta, hvilka som äro aktieägare, varit till skada. De som särskildt äro förtjusta i denna paragraf äro jobbarne. Utan att vara aktieägare hafva de skrivit och med stöd af gällande lag yrkat att få veta aktieägarnes namn. Därefter hafva de skrivit till aktieägarna och frågat, om de ville sälja sina aktier. Ja, många gånger hafva de genom osanna uppgifter animerat dem att sälja sina aktier och sålunda lurat dem. Handelskammaren ha uttalat samma åsikt som jag och hemställt hos Kungl. Maj:t att denna rätt för hvem som helst att taga del af aktiebokens innehåll måtte upphöra. Alla som haft med dessa saker att skaffa hafva haft tillräcklig erfarenhet för att se, att en ändring är af nöden. Någon inskränkning för dem, som verkligen behöfva taga kännedom om hvilka som äro aktieägare i ett bolag, blir det ju icke, ty det är tillagdt, att för dem, som i fiskaliskt intresse begära att få taga del af aktieboken, skall det icke vara förmenadt. Förbudet skall sålunda afse utomstående, som icke alls hafva med bolagets affärer att göra.

Jag hemställer till kammaren om icke hvad jag nu anfört är motiv nog för bifall till min motion. På grund af hvad jag sålunda yttrat skall jag, herr talman, be att få yrka bifall till den af herr af Ekenstam afgifna reservationen.

Herr vice talmannen öfvertog nu ledningen af kammarens förhandlingar.

I det af herr Jeansson i Kalmar hållna anförandet instämde herrar *Svensson* i Skyllberg och *Lundgren* i Göteborg.

Vidare yttrade:

Herr Widén: Herr talman! Bestämmelsen ifråga finnes redan i den nuvarande lagen. Anledningen till att utskottet velat bibehålla densamma är, att man ansett det nödvändigt, att lätt tillgång finnes till aktieboken. När det första provisoriska förslag, som kommittén uppgjorde, skickades ut för yttranden, gjordes från en del håll enahanda anmärkning, som herr Jeansson här framställt, och man framhöll då också, att bestämmelsen skulle vara till gagn för jobbare, som ville köpa aktier. »De sökte i aktieboken reda på aktiernas innehafvare, skrefve till dessa och erbjöde sig att köpa aktier.» Så har det nog gått till i vissa fall; hvar och en, som har erfarenhet på detta område, torde ha hört talas om något dylikt; åtminstone har jag för min del gjort det.

Aktiebolagskommittén uttalar sig emellertid om bestämmelsen på följande sätt: »Då det med hänsyn till den rättsverkan, införandet i aktieboken medför, uppenbarligen är af synnerlig vikt för en ny aktieägare att genast utan vidare formaliteter och jämväl genom anlitande af annan kunna göra sig förvissad om, huruvida han blifvit införd i boken, har kommittén ansett sig

ej böra afvika från gällande lags ståndpunkt i förevarande afseende.» Det är uppenbart, att när aktieboken har en viss rättsverkan, så bör den för kontroll vara lätt tillgänglig.

Jag tror för öfrigt icke, att aktiejobberiet hänger på den här bestämmelsen, utan jag är alldeles öfvertygad om, att, därest en jobbare vill ha aktier och taga reda på, hvar de kunna köpas, så kan det ske ändå, äfven om man tager bort denna bestämmelse. Då man, såsom kommittén framhållit, tager hänsyn till den rättsverkan, som aktieboken har, och då jag är öfvertygad om att det icke hjälper mot jobberiet, att man tager bort den ifrågavarande bestämmelsen, så har jag, liksom utskottet i sin helhet med undantag af en medlem från Första kammaren, velat bibehålla bestämmelsen.

Då jag alltså är öfvertygad om att ett bifall till motionen icke skulle gagna till något, samt endast vara till olägenhet, så ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Sandström: I likhet med herr Widén tror jag, att det praktiskt taget spelar en ganska liten roll, om bestämmelsen ändras, på sätt herr Jeansson föreslagit, eller icke. Är det så, att vederbörande, som ha funderingar på att spekulera i aktier, vilja se registerboken, är det ingen konst att köpa en aktie och låta registrera den, och då få de se registerboken lika bra, äfven om den skulle förlora sin nuvarande publicitet. Enda skillnaden blefve, att det under nuvarande förhållanden är i detta afseende något bekvämare för både aktieägare och andra. Men praktiskt har saken icke någon betydelse, hvadan jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Anledningen till att jag begärde ordet i denna fråga har gifvits af en annan omständighet, hvilken jag skulle vilja hemställa till utskottet att taga under ompröfning, när utskottet nu får detta förslag — så som det naturligtvis får — tillbaka i och för sammanjämningsändamål. Dessa aktieböcker innehålla, som herrarna veta, upplägg för upplägg en förteckning å aktieägarne, och det måste då af praktiska skäl finnas register till aktieböckerna. Är det fråga om ett litet bolag med ett ringa antal aktier, så finnes registret i själfva aktieboken, och detta underlättar besväret för den, som vill söka efter de olika aktieägarne, som äro registrerade på sina namn. När det är fråga om ett större bolag är det omöjligt att ha registret ordnad på detta sätt, då exempelvis aktieantalet kan gå upp till ett eller flera tusental. Antalet aktier i Stockholms allmänna telefonaktiebolag är t. ex. 19,000, aktieantalet i Stora Kopparbergs bergslags aktiebolag uppgår till 12,000, i Svenska sockerfabriksaktiebolaget till flera hundra tusen, och Trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund har, som vi veta, också hundra tusentals aktier. Det är tydligt, att äfven dessa bolag måste föra register öfver sina aktieägare, bland annat för att kunna kontrollera röstlängden vid bolagsstämmor. Men dessa register utgöra hela volymer, som icke tillhöra själfva aktie-

Lag om aktiebolag m. m.
(Forts.)

Lag om aktie-
bolag m. m.
(Forts.)

boken. Under sådana förhållanden vore det önskligt, att, då det i paragrafen talas om aktieboken, det också sades, att styrelsen vore *skyldig* att föra register till aktieboken samt att tillhanda-hålla detta för den, som vill se boken. Annars skulle bestämmelsen om aktiebokens publicitet verka som ett hån, i det fall att man behöfver se aktieboken för ett stort bolag och nödgas sitta hela veckor för att finna reda på hvad man vill veta.

När nu utskottet är befogadt att göra jämkningar och ändringar äfven i andra paragrafer än dem, som direkt återremitteras, skulle jag som sagdt vilja hemställa till utskottet, att det ville ha sin uppmärksamhet riktad på detta förhållande.

Herr Ekman i Göteborg: Herr talman! Jag skulle beklaga, om paragrafen icke blefve ändrad. Jag kan ej se, att det är något, som berättigar utomstående att taga reda på, hvilka aktieägarne äro i ett bolag. Däremot är det många intressen, som icke böra tillgodoses genom den fördel, som offentligheten i detta fall bereder. Man har redan framhållit jobbarentresset. Det är äfven en annan sak, som vi måste tänka på. Om en person vill genomdrifva något på en bolagsstämma, kan han skriva till aktieägarne och få deras fullmakt — kanske utan att dessa ha det ringaste reda på hvad frågan gäller. Äfven andra skäl, som tala för en ändring af paragrafen, skulle kunna anföras.

Den ärade talaren på Jämtlandsbanken framhöll, om jag förstod honom rätt, att det vore ett aktieägareintresse, att man hade tillgång på aktieregistret. I reservationen är ju också föreslaget, att dessa skola ha tillgång på registret och likaså tjänstemän, som i fiskaliskt intresse begära att få ta del af detsamma.

Jag kan för min del icke finna, att det är några andra, som ha vare sig moralisk eller juridisk rätt att se aktieregistret, och jag ber därför att i likhet med herr Jeansson få yrka bifall till herr af Ekenstams reservation.

Herr *Carlson* i Herrljunga instämde i herr Ekmans i Göteborg anförande.

Härmed var öfverläggningen slutad. I enlighet med de därunder förekomna yrkandena framställde herr talmannen, som under herr Ekmans i Göteborg anförande återtagit ledningen af förhandlingarna, propositioner först på godkännande af utskottets förslag till lydelse af förevarande paragraf och vidare på godkännande af paragrafen med den ändring, som föreslagits i den af herr af Ekenstam afgifna reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse den förra propositionen hafva flertalets mening för sig. Som votering likväl begärdes, uppsattes, justerades och anslogs en voteringsproposition af följande lydelse:

Den, som vill, att kammaren godkänner lagutskottets förslag till lydelse af 28 § i förevarande lag om aktiebolag, röstar

Ja;

*Lag om aktie-
bolag m. m.
(Forts.)*

Den, det ej vill, röstar

Nej.

Vinner Nej, har kammaren godkänt §:en med den ändring, som föreslagits i den af herr af Ekenstam afgifna reservationen. Omröstningen utföll med 137 ja mot 61 nej, hvadan kammaren godkänt utskottets förslag till lydelse af ifrågasvarande paragraf.

Öfverskriften till 26—28 §§; 29—49 §§.

Godkändes.

För 50 § hade utskottet i likhet med Kungl. Maj:t föreslagit följande lydelse:

Beslut om nedsättning af aktiekapitalet i annat fall än i 49 § sägs kan fattas endast af bolagsstämma.

Beslut om sådan nedsättning må ej bringas till verkställighet utan rättens tillstånd. Ansökning om rättens tillstånd skall vara åtföljd af bevis, att beslutet blifvit registrerad, äfvensom af förteckning å bolagets samtliga kända borgenärer. Rätten utfärde kallelse å okända borgenärer att skriftligen angifva sina fordringar hos rätten; och gälle om tiden för inställelsen och om kallens kungörande hvad om årsstämming är stadgad. Styrkes å dag, som af rätten utsättes, att de borgenärer, hvilka äro upptagna å förteckningen eller gifvit sig an hos rätten, blifvit till fullo förnöjda för sina uppgifna fordringar eller medgifvit aktiekapitalets nedsättning, varde ansökningen bifallen. Beslutet härom skall, i hufvudskrift eller styrkt afskrift, genom styrelsens försorg insändas för registrering. Likaledes åligger det styrelsen att, sedan nedsättningen verkställts, därom göra anmälan för registrering.

Nedsättning af aktiekapitalet, hvarom nu är sagdt, vare, där bolagets egendom afträdes till konkurs, som börjar inom ett år från det rättens beslut efter verkställd registrering kungjordes i allmänna tidningarna, utan verkan mot borgenär, som ej till nedsättningen samtyckt eller vid fordringens tillkomst hade kännedom om rättens beslut, hvarigenom nedsättning medgifvits.

Har till fullgörande af beslutet om nedsättningen aktie blifvit inlöst eller dess belopp minskadt, bör aktiebrevet genom styrelsens försorg förses med påskrift därom.

Efter paragrafens föredragning gaf herr talmannen på begäran ordet till

Herr Sandström, som yttrade: Denna paragraf handlar om sättet och formerna för nedsättning af aktiekapitalet i an-

Lag om aktie-
bolag m. m.
(Forts.)

nat fall än de, som äro omförmälda i 49 §. Nu kan det tänkas två olika och väsentligen skilda anledningar till dylik nedsättning af aktiekapitalet, och det förefaller, som om Kungl. Maj:t i sitt förslag, liksom utskottet i sitt, blott hade tänkt på den ena af dessa anledningar. Den anledning, som ligger närmast till hands och som kan motivera denna omständliga procedur med borgenärernas hörande efter årsstämming, är den, att, om ett aktiebolag, som är bildadt med ett aktiekapital af låt mig säga 100,000 kronor, efter någon tid skulle komma underfund med, att det icke behöfde ett så stort aktiekapital, utan kan reda sig med exempelvis 50,000 kronor, möjlighet bör beredas bolaget att få aktiekapitalet nedsatt.

Det är gifvet att när en *sådan* nedsättning skall ske, så sker den på så sätt, att bolaget löser in aktierna, hvilket är liktydigt med utdelning till aktieägarne af en del af aktiekapitalet. Och äfven om medlen innehållas såsom en bolagets fond, så kan denna sedan delas ut till aktieägarne. Det är tydligt, att detta inverkar menligt på borgenärens rätt, hvarför dessa måste höras, innan nedsättningen får ske. Detta är dock ett ytterst sällsynt fall. Jag för min del känner intet enda exempel därpå. Det vanliga och typiska fallet uppvisar en annan anledning till nedsättning, nämligen att aktiekapitalet till större eller mindre del gått förloradt. Låt oss antaga, att ett bolag på 100,000 kronors aktiekapital har drifvits med förlust, så att kapitalet gått ned till t. ex. 60,000 kronor. Om bolaget då behöfver nytt rörelsekapital så måste detta tydligen ske genom utsläppande af nya aktier. Men detta går icke utan vidare för sig, ty ingen vill teckna nya aktier till en kurs af t. ex. 1,000 kronor — om nu de gamla aktiernas *nominella* värde är detta — när de gamla endast ha ett materiellt värde af 600 kronor. Så vida man då icke vill begagna sättet med preferensaktiers utsläppande, så måste man tillgripa en annan utväg, och då brukar man stämpla ner aktierna till 600 kronor — eller kanske t. o. m. så lågt som 500 kronor — så att de komma i full paritet med sitt nominella värde. Sedan går det lättare för sig att få en ny teckning till stånd, ty denna behöfver då icke medföra uppenbar förlust för tecknarne. I ett sådant fall är det gifvet, att borgenärerna ingen skada hafva af nedsättningen; icke ett öre betalas ut från bolaget, utan hela åtgärden äsyftar att öka bolagets kapital och därmed äfven trygga borgenärernas rätt. Under sådana förhållanden förefaller det mig ganska onödigt, att i detta fall bolaget skall nödgas begära årsstämming på borgenärerna. Det borde vara tillräckligt med t. ex. ett domstolsutslag angående de villkor och den kontroll, under hvilka nedstämpling af aktiernas nominella belopp får ske och därmed följande nedsättning af aktiekapitalet äga rum; och man bör kanske också fordra, att detta skall ske i sammanhang med utsläppandet af nya aktier. Men genom de bestämmelser, som nu finnas, blir hela den brådskande angelägenheten fördröjd ända till ett och ett halft år, därför, att först skall årsstämming uttagas, och så skola borgenärerna på årsstämmodagen antingen hafva godkänt

aktiekapitalets nedsättning, eller blifvit af bolaget till fullo för-
nöjda för sina fordringar.

Lag om aktiebolag m. m.

(Forts.)

Det förefaller mig nu, som sagdt, att det vore riktigt och lämpligt, att det gjordes någon skillnad mellan dessa båda fall af nedsättning af aktiekapitalet, af hvilka det senare är det oftast förekommande. Och jag skall anhålla, att utskottet, när denna fråga återkommer till detsamma, ville taga denna sak i närmare öfvervägande.

Jag skall alltså be att få yrka återremiss af denna paragraf i det syfte jag angifvit.

Vidare anförde:

Herr Widén: Detta stadgande, hvilket den siste ärade talaren omnämnde, är infördt alldeles oförändradt från nu gällande lag, och hvarken aktiebolagskommittén eller de, som sedermera yttrat sig i frågan, hafva, så vidt jag vet, framställt någon erinran däremot. Jag har icke heller hört, att de nuvarande bestämmelserna vållat några svårigheter, och det är naturligtvis med hänsyn till att en nedsättning af aktiekapitalet kan inverka rätt väsentligt på borgenärernas rätt, som ifrågavarande bestämmelser finnas.

Jag skulle därför knappast tro, att här föreligger något vidare behof att göra ändring i denna paragraf. Det synes mig, att den är sådan den bör vara och har varit, utan att, så vidt jag vet någon olägenhet däraf försports. Jag yrkar bifall till densamma oförändrad.

Herr Sandström: Jag tror, att hvar och en, som haft att göra med sådana aktiebolag, där nedstämpling af aktierna skett, har erfårit, att detta äfven med nu gällande lag varit förenadt med stora svårigheter och olägenheter: först och främst denna tidsutdräkt och så allt detta obehag i kreditafseende, när borgenärerna få kallelse genom årsstämningen att anmäla sina fordringar och bli oroliga öfver bolagets solvens.

Att en åtgärd, som vidtages för att förbättra bolagets ekonomi och trygga borgenärernas rätt, skall vara förenad med sådana svårigheter och tidsödande omständigheter, är efter min mening på intet sätt af behovet påkalladt.

Vidare anfördes ej. Sedan herr talmannen gifvit propositioner dels på godkännande af förevarande paragraf, dels ock på paragrafens återremitterande till utskottet, blef paragrafen af kammaren godkänd.

51 §; öfverskriften till 29—51 §§.

Godkändes.

Lag om aktie-
bolag n. n.
(Forts.)

52 §.

Kungl. Maj:t hade föreslagit, att paragrafens tredje stycke skulle erhålla denna lydelse:

Där i fall, som i 1 mom. afses, lösen skall erläggas för aktie, men öfverenskommelse ej kan träffas om lösens belopp, varde detta, som skall motsvara aktiens verkliga värde, bestämdt af tre skiljemän, utsedde enligt lagen om skiljemän. Är ej annorlunda stadgadt i bolagsordningen, äge part, som ej åtnöjes med skiljemännens beslut, att draga tvisten under rättens pröfning, såframt han instämmer sin talan inom nittio dagar från det skiljemännens beslut i hufvudskrift eller bestyrkt afskrift delgafs honom.

Enligt utskottets förslag skulle ifrågavarande stycke lyda sålunda:

Där i fall, som i 1 mom. afses, lösen skall erläggas för aktie, men öfverenskommelse ej kan träffas om lösens belopp, varde, såframt ej annorlunda är stadgadt i bolagsordningen, beloppet, som skall motsvara aktiens verkliga värde, bestämdt af tre skiljemän, utsedde enligt lagen om skiljemän, med rätt för part, som ej åtnöjes med skiljemännens beslut, att draga tvisten under rättens pröfning, såframt han instämmer sin talan inom nittio dagar från det skiljemännens beslut i hufvudskrift eller bestyrkt afskrift delgafs honom.

Uti afgifven reservation hade herr *Lindhagen* beträffande samma stycke hemställt om bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Efter föredragning af paragrafen begärdes ordet af

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet *Petersson*, som yttrade: Herr talman! Mina herrar! Utskottet har i denna 52 § vidtagit en ändring i det kungliga förslaget, som ser ganska oskyldig ut och emot hvilken så mycket mindre något borde vara att anmärka, som den afses att återföra förhållandena till hvad de äro enligt nu gällande lag. Icke desto mindre tror jag, att denna ändring föranleder åtskilliga konsekvenser, som nog icke bli så lyckliga och som antagligen bero på, att man icke sett hvarthän ändringen fört i andra stycken. Det är här fråga om den rätt, som i gällande lag finnes stadgad för ett bolag att i sin aktiebolagsordning intaga stadganden om rätt att inlösa aktier, när en aktie öfvergår från en person till en annan, d. v. s. säljes.

Då, säger gällande lag, får i bolagsordningen intagas bestämmelse om: at' sådan lösningsrätt får äga rum, och att i bolagsordningen må bestämmas om de grunder, efter hvilka en sådan aktie skall lösas. Lagförslaget öfverensstämmer med gällande lag däruti, att en bestämmelse om inlösning får förekomma, men skiljer sig därutinnan, att det icke må i bolagsordningen bestämmas om de grunder, efter hvilka lösen skall betalas, utan skall aktie lösas in, så skall det ske till dess fulla värde efter uppskattning af skiljemän. Detta är det kungliga förslagets ståndpunkt.

Motivet till en inlösningsrätt kan naturligtvis vara fullt lo-

jalt. Aktieägarne böra ej tvingas att samarbeta med personer, som de anse sig icke kunna samarbeta med. Men bestämmelsen om att i bolagsordningen må bestämmas grunderna för inlösningsbeloppet betingas icke alls af det motivet. Det kan på grund af en sådan bestämmelse inträffa, att en person fränhändes en aktie till ett värde under det verkliga.

Lag om aktie-
bolag m. m.
(Forts.)

Det har sagts, att denna inlösningsrätt af bolagen ganska ofta missbrukats, och jag tror, att så är förhållandet.

Lagutskottet har som skäl för sitt afstyrkande af förslaget ovillkorliga kraf att lösningssumman skall utgå med aktiens värde endast sagt, att förfarandet med gode män skulle medföra omgång och tidsutdräkt, men förbisett att samma kraf har sin grund i önskan att trygga tredje man.

Enligt föreliggande förslag kan bolagsordningen ändras, och ändras så, att där intages en bestämmelse om att när aktie säljes får den lösas. Enligt utskottets förslag skulle en sådan ny bestämmelse äfven kunna innefatta, att lösen skall bestämmas efter den eller den grunden, exempelvis efter det värde, som bolagsstämman själf sätter å bolagets aktier intill nästa bolagsstämma — detta lär vara vanligt — eller efter nominella beloppet o. s. v. En dylik ändring i bolagsordningen omtalas i 91 § 2 punkten och kräver icke absolut enhällighet mellan alla aktieägarne utan kan genomföras med viss röstpluralitet. Om nu en sådan bestämmelse infördes i en bolagsordning, under det att en aktie är pantsatt hos tredje man, så kan denne tredje man se sig försatt i den ställningen, att hans hypotek, som är värdt exempelvis 10,000 kronor, ej kan realiseras för mer än en tiondel af detta värde, utan att han kan göra något för att mota denna manöver. Till sådana konsekvenser kommer utskottets förslag att leda.

Gällande lag har tryggt sig mot en sådan eventualitet — och det är det, som utskottet icke observerat — genom att stadga att ett förbehåll om inlösningsrätt icke är gällande med mindre det står intaget i aktiebrevet. Den som har ett enligt nu gällande lag utfärdadt aktiebrev i pant, vet således med absolut säkerhet, att om denna bestämmelse icke står i aktiebrevet, så kan en sådan olägenhet icke drabba honom. Men så är det föreliggande förslaget icke inrättadt. Det vill visserligen också att ett förbehåll om inlösningsrätt skall stå i aktiebrevet, men, mina herrar, om det icke står där, så föranleder visserligen detta bötesansvar för den styrelseledamot, som försummat sig, men det gör icke lösningrätten ogill, såsom nu gällande lag gör. Om därför denna sak skulle ordnas så, som utskottet gjort, så borde det ovillkorligen medföra den konsekvensen, att man föreslagit, såsom nu gäller, att ett förbehåll om lösningrätt icke är giltigt med mindre det finnes antecknadt å aktiebrevet. Då kommer man ock ifrån en olägenhet, som man icke hädanefter — om utskottets förslag skulle antagas — skulle kunna komma ifrån. Om nämligen ett dylikt beslut är fattadt först efter det aktien släppts ut i rörelsen, så är det ju icke

Lag om aktie- alltid möjligt att få aktiebrevet tillbaka för att på detta göra
bolag m. m. en anteckning om beslutet.

(Forts.)

Men äfven om man skulle gå tillbaka till gällande lag rörande påföljden af, att ett förbehåll om lösningsrätt icke står antecknad på aktien, så är saken icke heller hjälpt därmed. Man kan tänka sig, att en rättskränkning kommer till stånd i alla fall. Jag skall taga ett exempel. Det finns, som herrarne veta, s. k. familjebolag, där man sätter en egendom eller något dylikt på aktier. Ett sådant familjebolag kan ju som andra bolag gå bra, så att aktierna stiga ända till t. ex. tiodubbla värdet. Aktierna innehafvas af ett fåtal personer. En af dessa gör stora affärer, kommer i dålig ställning och blir skyldig penningar till andra. Då kan detta bolag besluta, att de aktier, som öfvergå till annan man, skola lösas t. ex. till nominella värdet. Därpå följer, att denna persons borgenärer, när de skola taga ut sina fordringar, kunna se sig försatta i sådan ställning, att den tillgång, de hade räknat på, är säljbar för blott en tiondedel af hvad den realiter är värd. Om nämligen hans aktier skola säljas, så komma de andra bolagsmännen och lösa hans aktier och det till det nominella värdet.

Detta förhållande har gjort, att man i Kungl. Maj:ts förslag gått på en annan bog. Man har sagt: rätten att lösa aktiebref, den får Ni bestämma om i bolagsordningen, därför att Ni icke skola behöfva tvingas att samarbeta med personer, som Ni icke kunna samarbeta med, men bestämmandet af lösen för dessa aktier skall ske så, att de lösas till sitt fulla värde, men icke till underpris.

Den af utskottet föreslagna ändringen leder antagligen längre än hvad utskottet tänkt sig, och jag tror sålunda det är önskvärdt, att en återgång till Kungl. Maj:ts förslag sker.

Härpå anförde

Herr Lindhagen: Jag har antecknat mig som reservant vid den här punkten, och jag skall i anslutning till reservationen be att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Vidare yttrades ej. Efter af herr talmannen framställda propositioner i ämnet biföll kammaren Kungl. Maj:ts förslag till lydelse af förevarande paragraf.

Öfverskriften till 52 §; 53 och 54 §§.

Godkändes.

För 55 § hade utskottet i likhet med Kungl. Maj:t föreslagit denna lydelse:

Bolagsstämma må ej förfoga öfver bolagets vinstmedel eller öfriga tillgångar för ändamål, som uppenbarligen är för bolagets verksamhet främmande; stämman dock obetaget att till allmännyt-

tigt eller därmed jämförligt ändamål använda tillgång, som i förhållande till bolagets ställning är af ringa betydighet.

Det tillkomme bolagsstämma att besluta, huruvida och i hvad mån den vinst, som enligt 54 § 1 punkten kan utdelas, skall till det ändamål användas.

Innehåller bolagsordningen bestämmelser, som afvika från hvad ofvan i 2 mom. stadgats, lände de till efterrättelse.

Vidkommande denna paragraf hade reservation afgifvits af herr *Pettersson* i Södertälje, hvilken med instämmande af herr *Lindhagen* hemställt, att paragrafen måtte erhålla följande lydelse:

Bolagsstämma = (utskottets förslag) det ändamål användas.

Af årsvinsten, efter afdrag för hvad som åtgår till betäckande af möjligen förefintlig brist från föregående år, må bolagsstämman ej från utdelning undantaga mer än högst femtio procent, afsättning till reservfonden inberäknad, utan så är, att röstande med ett sammanlagdt aktiebelopp af minst tre fjärdedelar af det å stämman företrädda aktiekapitalet annat besluta.

Innehåller bolagsordningen bestämmelser, som afvika från hvad ofvan stadgats, lände de till efterrättelse.

Sedan paragrafen föredragits, lämnades på begäran ordet till

Herr *Pettersson* i Södertälje, som anförde: Herr talman, mina herrar! Gällande aktiebolagslag stadgar, att beträffande den vinst på aktiebolagsrörelsen, som får utdelas, äger aktieägarne att på aktiebolagsstämma besluta, huruvida den helt och hållet eller delvis skall användas för annat ändamål eller afsättas. När förslaget till denna bestämmelse för granskning förevar inom högsta domstolen, så anmärktes där, att minoriteten af aktieägarne skulle på detta sätt genom majoritetens beslut, fattadt måhända med allenast en eller annan rösts öfvervikt, kunna helt eller delvis frånhandas vinstutdelning samt vinsten, i stället för att utdelas, användas till hvilket annat ändamål som helst, följaktligen äfven sådant, som vore alldeles främmande för bolagets verksamhet. Den makt, som majoriteten sålunda erhållit, vore allt för stor. Enligt sakens natur borde hvarje aktieägare vara berättigad till hvad af vinsten på honom belöpte, såframt icke å bolagsstämma i stadgad ordning beslötes, att medlen skulle till bolagets nytta användas eller besparas. Föreskriften borde därför inskränkas så, att den komme att gälla endast, när aktieägarnes beslut afsåge vinstens användande i sådant syfte, som vore förenligt med föremålet för bolagets verksamhet. Trots denna invändning kom den nuvarande bestämmelsen till stånd.

När nu den senare aktiebolagskommittén, den som utarbetat det nu föreliggande förslaget, hade att behandla denna fråga, ansåg kommittén, att gällande bestämmelser i detta afseende icke vore tillräckliga för att skydda minoritetens rätt. Kommittén anmärkte, att det inträffat, att en majoritet i ett aktiebolag försökt

Lag om aktie- svälta ut minoriteten, d. v. s. innehållit utdelning år efter år,
bolag m. m. hvarigenom vunnits den fördelen, att värdet på aktierna sjunkit
(Forts.) så, att majoriteten eller medlemmar af majoriteten kunnat för
underpris tillhandla sig minoritetens aktier. För att råda bot
på detta missförhållande föreslog aktiebolagskommittén en bestäm-
melse af följande innehåll: »Af årsvinsten, efter afdrag för hvad
som åtgår till betäckande af möjligen förefintlig brist från före-
gående år, må bolagsstämman ej från utdelning undantaga mer
än högst 50 %, afsättning till reservfonden inberäknad, utan så är,
att röstande med ett sammanlagdt aktiebelopp af minst tre fjärde-
delar af det å stämman företrädde aktiekapitalet annat beslutar.
Innehåller bolagsordning bestämmelser, som afvika från hvad ofvan
stadgats, lände de till efterrättelse.» Mot denna bestämmelse har
inom lagrådet och från andra håll anmärkts, att den skulle vara
farlig så till vida, att den kunde ge minoriteten i ett aktiebolag
möjlighet att motsätta sig en för bolagets bästa önskelig eller
rent af nödvändig konsolidering af bolagets ställning. Däremot
har man i viss mån tillgodosett det syftet, att majoriteten icke skall
kunna alltför mycket missbruka sin ställning genom en bestäm-
melse af det innehåll, som vi finna i den förevarande paragrafens
första moment, som lyder: »Bolagsstämman må ej förfoga öfver
bolagets vinstmedel eller öfriga tillgångar för ändamål, som up-
penbarligen är för bolagets verksamhet främmande; stämman dock
obetaget att till allmännyttigt eller därmed jämförligt ändamål
använda tillgång, som i förhållande till bolagets ställning är af
ringa betydighet.» Men den bestämmelsen, som bolagskommittén
hade föreslagit angående tvångsutdelning af viss del af årsvinsten,
har icke influtit, vare sig i Kungl. Maj:ts eller i utskottets förslag.

När det gällt att intaga ställning i denna fråga, så har jag
ansett, att man bör försöka klargöra för sig den olika situation,
i hvilken en liten kapitalist och en storkapitalist befinna sig
såsom aktieägare. En liten kapitalist köper en eller ett par aktier
i ett bolag, naturligtvis för att kunna påräkna en regelbundet
återkommande större eller mindre utdelning på sitt kapital. Så
godt som undantagslöst har detta alltid förespeglats honom vid
aktieteckningen eller aktieköpet. Om denna hans förhoppning skulle
klicka något år, kan det medföra ödesdigra följder för hans eko-
nomi. En storkapitalist beräknar naturligtvis, också han, att få
utdelning på sitt insatta kapital och vill helst ha det hvarje
år, men om denna utdelning något år skulle uteblifva, så betyder
det icke så mycket för honom, ty en sådan man har andra utvägar
för sitt uppehälle, och han kan under vissa omständigheter rent
af anse det fördelaktigt att afstå från utdelning.

Vid afvägande af de stridiga intressena i dylika fall har ut-
skottet ansett, att man bort framför allt taga hänsyn till önsk-
värdheten af att företagens ställning kan konsolideras, och för
vinnande af det syftet har utskottet offrat hänsynen till de små
aktieägarnes intresse att med säkerhet påräkna åtminstone någon
utdelning på sina aktier. Jag tror dock icke, att detta är alldeles

riktigt, utan jag föreställer mig, att det rätta här varit att upptaga en bestämmelse ungefär i likhet med hvad aktiebolagskommittén föreslagit, ett förslag, som också upptagits af en motionär, herr Sandström. Jag vill beträffande det förslaget framhålla, att det ingalunda förbiser önskvärdheten af att ett bolags ställning skall kunna konsolideras, ty först och främst innebär det, att en vanlig majoritet på bolagsstämman skall kunna besluta, att 50 % af årsvinsten skola undantagas från utdelning, och det är först när man kommer till de återstående 50 procenten, som bestämmelsen skulle få betydelse för minoriteten. Men det fordras dock, att minoriteten därvidlag skall vara så pass stark, att den representerar en fjärdedel af det på stämman företrädda aktiekapitalet, och det är ju en viss garanti för, att det icke skall bli af okynne, som man begagnar sig af denna möjlighet. Och slutligen lämnar detta förslag vägen öppen för bolaget att i bolagsordningen taga bort denna rätt för minoriteten.

De flesta öfriga bestämmelser i detta nu föreliggande förslag äro af tvingande natur, d. v. s. dessa bestämmelser kunna icke sättas ur kraft genom i bolagsordningen intagna bestämmelser af annan innebörd. Men *denna* bestämmelse angående viss tvångs-utdelning, den skulle, enligt reservationens innehåll, kunna ersättas af annan bestämmelse i bolagsordningen. Om man ändock säger, att detta är ett farligt ingrepp i majoritetens rätt att, när det behöfs, konsolidera bolagets ställning, så kan man besvara den invändningen — såsom herr Sandström gjort i sin motion — därmed, att i så fall kan ju majoriteten satsa litet mer pengar, den kan besluta ökning af aktiekapitalet; detta är under sådana förhållanden ett lämpligare sätt att ernå bolagets konsolidering.

Jag medgifver gärna, att detta är en grannlaga fråga och att den har åtminstone två sidor, men jag tror också, att den af mig förordade lösningen verkligen tillgodoser bägge sidorna. Som bekant, är det icke ovanligt, att det stora kapitalets män gärna vilja ha innehafvare af de små besparingarna med på ett hörn i sina företag. Detta har bland annat det goda med sig, att det kan bidraga till att afväpna det s. k. bolagshatet, som säges grassera bland oss. Nu vill jag icke ge mig in på frågan, om det verkligen existerar något sådant hat, men jag tror, att den misstro, som kan finnas mot bolagen; i viss mån afväpnas om man tager med de små kapitalisterna i dessa företag. Men då böra också det stora kapitalets män finna sig i att småkapitalisterna, som kommit med i dansen, verkligen få den vinst och den fördel, som förespeglats dem och som de haft anledning att hoppas på.

Jag tror således, att det skulle vara af stor vikt och äfven rättvist, om kammaren nu gick in på en bestämmelse i hufvudsaklig öfverensstämmelse med herr Sandströms motion och aktiebolagskommitténs förslag. Dock skall jag be att få göra en liten ändring i den formulering, som är framlagd i den af herr Lind-

Lag om aktiebolag m. m.
(Forts.)

hagen och mig afgifna reservationen. Där är föreslaget, att tillägget skulle inflyta som ett *nytt* moment af 55 §, men naturligtvis är det meningen, att det skall inflyta *i stället för* det andra stycket. Jag föreslår därför, att andra stycket af 55 § må få följande lydelse: »Af årsvinsten, efter afdrag för hvad som åtgår till betäckande af möjligen förefintlig brist från föregående år, må bolagsstämman ej från utdelning undantaga mer än högst femtio procent, afsättning till reservfonden inberäknad, utan så är, att röstande med ett sammanlagdt aktiebelopp af minst tre fjärdedelar af det å stämman företrädda aktiekapitalet annat besluta.»

Häruti instämde herrar *Lindhagen* och *Bogren*.

Vidare yttrade:

Herr *Lundgren* i Göteborg: Herr talman! När ifrågasvarande paragraf skulle få den lydelse, som herr *Pettersson* i Södertälje föreslagit, så skall jag be att få göra ett tillägg, nämligen, att efter orden »af årsvinsten efter afdrag för hvad som åtgår till betäckande af möjligen förefintlig brist från föregående år» tillägges »och nödiga afskrifningar». Skulle detta tillägg icke göras, så skulle förändringen innebära, att bolag, som har ganska stor årsvinst men också stora afskrifningar, skulle af minoriteten kunna beröfvas de afskrifningar, som böra göras. Därför anser jag, att, om paragrafen behöfver ändras, måste den också ändras så, att såväl reservfonden som behöfvet af nödiga afskrifningar tillgodoses.

Herr *Palme*: Herr talman! Jag har en liten betänklighet mot det förslag, som reservanterna ha framkommit med. Det är icke endast för att svälta ut minoriteten, som minskade dividender kunna bestämmas af en bolagsstämma, utan det finnes äfven en annan synpunkt, som just de ärade reservanterna bort beakta. Det finnes en hel mängd bolag i vårt land, som visserligen icke i sina bolagsordningar ha någon bestämmelse därom, men som dock pläga utdela en del af årsvinsten till konsumenter eller andra kunder. Det finns t. ex. egnahemsbolag, som ha det så ordnad, att sedan aktieägarne fått sin del, utdelas en viss del af behållningen, hvilken del hvarje år bestämmes af bolagsstämman, till egnahemsinnehafvarne. Det finnes konsumtionsbolag — jag sitter själf som ledamot i styrelsen för ett sådant — som pläga dela ut en del af årsvinsten till sina konsumenter, och detta är helt och hållet i enlighet med bolagets syfte och ändamål. Det kan visserligen sägas mot detta, att då kunna ju sådana bestämmelser insättas i bolagsordningen. Det är ju också reservanternas mening, att man, genom att sätta in det i bolagsordningen, skall kunna göra en sådan minskad utdelning. Men det är icke sagdt, att man alltid vill ha detta insatt i bolagsordningen, utan man kan vilja göra en sådan delaktighet i vinsten under friare for-

mer, det ena året vill man ha mera, det andra mindre och det tredje ingenting alls.

Jag tror därför, att det kan finnas betänkligheter mot att gå in på reservanternas förslag.

Lag om aktie-
bolag n. m.
(Forts.)

Herr Svensson i Skyllberg: Herr talman! Äfven jag har stora betänkligheter mot att följa reservanternas förslag. Vi skola komma ihåg, att, man därmed kan komma in på en mycket farlig väg. Det är icke alltid sagdt, att de bokförda värdena äro detsamma, som realiserade vinster. Det *kan* vara vinst, såsom framgår som resultat af bokföringen; men det kan finnas dolda risker i detta. Det *kan* vara ett bolag, som har en svag ställning i det stora hela, men som till följd af gynnsamma konjunkturer under ett par år kan gå med vinst. Men de, som egentligen äro mest beroende af bolaget och arbeta för bolaget, inse mer än väl, att det är en vinst, som kommit upp till följd af konjunkturerna, och som icke kan påräknas såsom varaktig för en längre tid framåt, och denna vinst kan mycket väl behövas för att konsolidera bolagets ställning. Skulle det då vara så, att ända till femtio procent af denna kanske skenbara vinst skulle utdelas, så skulle de goda åren kunna försvaga och ej förstärka bolagets ställning. Jag tror därför, att det är bäst att taga utskottets förslag i denna del.

Herr Sandström: Gentemot hvad herr Palme anmärkte, vill jag erinra, att ifråga om sådana bolag som t. ex. egnahemsbolag eller konsumtionsbolag det visserligen kan finnas särskild anledning till, att en bestämmelse af nu föreslagen beskaffenhet skulle kunna verka på ett eller annat sätt besvärande. Men för sådana fall är det ju ingen svårighet att i bolagsordningen sätta denna bestämmelse ur kraft, eftersom den icke är tvingande, utan man öfverallt, där särskild anledning finnes, ja, till och med där ingen särskild anledning finnes, kan gifva andra bestämmelser i bolagsordningen. Hänsyn till dylika bolag är således icke tillräcklig anledning att motsätta sig lagparagrafens formulerande på detta sätt. Man får väl i detta fall såsom i andra låta leda sig af, hvad som får anses vara det normala.

Om de i min motion anmärkta missförhållanden icke kunna bestridas, så vore det ju ytterst betänkligt, om lagstiftningen skulle förkara sig bankrutt inför dessa missförhållanden. Nu erkänner lagrådet och utskottet, att dylika missförhållanden verkligen förekommit, i det en majoritet inhiberat all utdelning under en längre tid, så att minoriteten blifvit satt i nödvändigheten att välja mellan att söka behålla aktierna utan att erhålla utdelning eller att sälja dem till det pris, som kan behaga majoriteten. Men det är icke bara detta fall, som vållar olägenhet, utan ett kanske ännu vanligare fall är, att en enskild person kommer öfver majoriteten i ett bolag, som går någorlunda bra. Han sätter sig till chef för bolaget, tager en ordentlig disponentlön, och så har han intresse af att »konsolidera» bolaget. Han är icke beroende af utdelningen, han har sin lön, och så får minoriteten hjälpa honom och själf vara utan ränta på sitt

Lag om aktiebolag m. m.

(Forts.)

kapital, tills det någon gång behagar honom att lämna minoriteten utdelning. Detta kan han dröja med i 20, 30, ja, 50 år, därtill ger honom lagen full rättighet, d. v. s. lagen ger honom rätt att taga tvångslån utan ränta af minoriteten hur länge som helst. Detta är icke något konstrueradt fall, utan det förekommer i verkligheten oftare än man tror.

Det är rätt egendomligt, att lagutskottets majoritet, som håller så strängt på den privata äganderätten, här tyckes tänka sig två olika slag af äganderätt. Majoritetens äganderätt till sina aktier har mycket större värde än minoritetens, eftersom den förra innebär rätt att ej blott bestämma öfver utdelningen utan äfven bereda sin ägare allehanda andra favörer på minoritetens bekostnad. Minoritetens äganderätt inskränker sig till rätten att tacksamt lyfta den utdelning, som majoriteten värdigas bevilja, *om* och *när* så sker. En minoritet i ett bolag får väl dock icke behandlas som ett barn, hvars föräldrar gifvit det en sparbössa, som de själfva behållit nyckeln till.

Nu har här framhållits faran för, att mitt förslag skulle kunna hindra bolagens konsolidering. Jag tror, att denna fara är mycket öfverdrifven. För det första, finnes något verkligt starkt behof af, att hela vinsten skall innehållas, så bör det väl icke vara så svårt att bringa upp tre fjärdedels majoritet härför, då det väl får anses vara regel, att minoriteten, som också har intresse af, att bolaget fortfarande skall gå bra, är med på detta. Härtill kommer, att ju större årsvinsten är, d. v. s. ju större afbräck utdelning af halfva vinsten medför, desto bättre är bolagets ställning, och ju mindre årsvinsten är, d. v. s. ju större behof bolaget har att innehålla vinsten, desto mindre är denna hälft, som skulle kunna ifrågakomma till utdelning. Och dessutom finnes, som en talare redan anmärkt, utom vinstens tvångskumulering en annan väg för bolagets konsolidering, som verkar lika öfver hela linjen, nämligen att utsläppa nya aktier, det missförhållande, man här har att göra med, är i själfva verket så stort, att lagstiftningen icke *får* stå överksam gentemot det. En aktieägare är naturligtvis icke tillräckligt betjänt med, att hans aktie ökar i värde år för år. Han har också ovillkorlig rätt att fordra skäligen afkastning däraf, om bolagets årsvinst så medger. Om man gör en jämförelse med handelsbolagen, så finner man, att där ha delägarna ovillkorlig rätt att hvarje år få ut *hela* vinsten. Äfven ett handelsbolag kan ju ha intresse af att konsolidera sin ställning, men ändock har, som sagdt, delägare rätt att utfå hela sin del af vinsten. Det är ju gifvet, att i ett *aktiebolag* är konsolideringsintresset större, men därför hafva vi gått detta intresse till mötes på så sätt, att minoriteten här skulle få rätt endast till *halfva* årsvinsten.

Nu är det gifvet, att det icke går att absolut förhindra innehållandet af vinsten. Det går endast att i någon mån försvåra detta, och det kan icke gärna tänkas mer än en väg härför, och det är den nu föreslagna. Det är samma utväg, som aktiebolagslagen använder i alla de fall, då det är fråga om ett beslut af större betydelse för minoriteten, nämligen fordran på kvalificerad majoritet. Så är förhållandet i fråga om ändring i bolagsordningen, bolagets försättande

i likvidation och andra frågor af större betydelse. Nu måste det väl erkännas, att frågan om innehållandet af årsvinsten är en fråga af mycket stor vikt för minoriteten, ofta nog af större vikt än en ändring af bolagsordningen. Och omvänt, om man för förändring af bolagsordningen fordrar kvalificerad majoritet, så får man ej glömma, att det ofta kan för bolaget vara af mycket större vikt att få bolagsordningen ändrad än att hålla in årsvinsten. Men ändå har man ej tvekat att här fordra kvalificerad majoritet, hvarför behöver man då tveka att ställa upp samma fordran, då det är frågan om att innehålla årsvinsten?

Lag om aktiebolag m. m.
(Forts.)

I själfva verket tror jag, att, om alla våra aktiebolag icke farit värre fram med sina vinster, än hvad som här är ifrågasatt, nämligen att dela ut halfva årsvinsten, så skulle det stå mycket väl till med aktiebolagens soliditet i vårt land. Jag tror, att i nitton fall af tjugo, lågt räknadt, de bolag, som lämna vinst, utdela mycket mer än halfva vinsten, och således kommer den omständigheten, att minoriteten enligt vårt förslag skulle få rätt att besluta om utdelning af halfva vinsten, icke att hafva någon afsevärd inverkan i det stora hela, utan det kommer att som hittills utdelas *mer* än halfva vinsten, och den, som har ansvaret härför, blir icke minoriteten utan majoriteten. Denna rätt för minoriteten att få påyrka utdelning af en viss del af vinsten kommer icke att stjälpas ett enda bolag, utan bolagens vara eller icke vara kommer allt fortfarande att bestämmas af majoriteten.

Herr Lundgren i Göteborg: Sedan jag närmare sett på efterföljande paragraf, finner jag, att det där lämnas medgifvande för nödiga afskrifningar. På grund däraf skall jag be att få återtaga mitt förra yrkande om ett tillägg till herr Petterssons i Södertälje förslag och yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Widén: Herr talman, mina herrar! I den här punkten har jag följt majoriteten, och jag skall be att få angifva skälen till att jag så gjort.

Den bestämmelse, som reservanterna här påyrka, förekommer icke i gällande lag. Det var på grund af anmärkningar af sådan innebörd, som den siste ärade talaren anförde, som aktiebolagskommittén föreslog en bestämmelse af hufvudsakligen den innebörd, som reservationen innehåller. När frågan kom inför lagrådet, så anmärkte detta, att denna bestämmelse icke var lämplig. Man anmärkte hufvudsakligen att i vårt kapitalfattiga land är det af nöden, att bolagen ekonomiskt konsolideras och att man därför bör akta sig att införa stadganden, som kunna hindra en sådan konsolidering. Nu är det nog så, att de talare, som yrkat bifall till reservationen, tänka på stora bolag, med stora vinstbelopp där det kan vara rätt att aktieägarna alltid kunna räkna på att få sina 50 procent af vinsten. Men ett stadgande sådant som det här föreslagna gäller ju ej endast sådana bolag, utan alla bolag. Det kan tänkas, att ett bolag, som icke är så särdeles solidt, för att konsolidera

Lag om aktie-
bolag m. m.
(Forts.)

sig väl behöfver afsätta hela vinsten; vinsten är kanske för öfrigt icke så stor. Men alltid finns det inom bolaget en del utdelnings-hungriga aktieägare, och om de gå upp till $\frac{1}{4}$, så skulle de enligt detta förslag kunna förhindra en sådan afsättning. Om det gällde blott bolag med stora disponibla vinstbelopp, så skulle man möjligen kunna taga reservationen, men nu gäller att, huru liten vinsten än må vara, skulle bolagsstämman ej få från utdelning undantaga mer än högst femtio procent. Detta anser jag vara otillfredsställande. Därför synes det mig vara skäl att bifalla utskottets förslag, hvilket är lika med Kungl. Maj:ts och som öfverensstämmer med nu gällande lag.

Man har visserligen sökt att i den nya lagen införa bestämmelser till förmån för minoritetens rätt, så att den må kunna tillgodose sina intressen bättre än nu. Till detta mål skulle äfven reservanternas förslag syfta. Men jag finner det mindre välbetänkt att, för att skydda en minoritet, gifva den rätt att hindra bolagets nödiga konsolidering.

Nu är det dessutom att märka, att en bolagsmajoritet — särskildt i ett större bolag, som reservanterna och motionären förnämligast vilja komma åt — ej saknar utvägar att kringgå det föreslagna stadgandet. Utom det att enligt detta förslag kan införas en bestämmelse i ämnet i bolagsordningen och på detta sätt kringgåas hvad man här åsyftat, så är det ingenting som hindrar, att åtgärder vidtagas i afseende på bolagets skötsel, hvarigenom på omvägar kan ordnas så, att ingen vinst finnes att utdela.

För min del har jag visserligen gärna varit med om att få igenom bestämmelser till skydd för minoriteten; men man måste naturligtvis tillse i främsta rummet, att aktiebolagslagstiftningen blir så bra som möjligt ur *alla* synpunkter; man får ej glömma det hela för minoriteten. Och hvad beträffar hungern efter utdelning, så har jag tyckt, att den bör spela mindre roll, än att minoriteten får mera att säga i afseende på bolagets skötsel i det hela.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Ekman i Göteborg: Jag är öfvertygad, herr talman, att reservanterna framställt sitt förslag i den allra bästa afsikt. De rikta sig mot det förhatliga missförhållandet, att en majoritet genom att undanhålla utdelning för aktieägarna skulle kunna tvinga en minoritet att sälja sina aktier för att majoriteten sedan skulle bemäktiga sig desamma. Men jag är rädd för, att reservanterna i sin sträfvan att träffa detta missförhållande slagit öfver, så att deras förslag skulle vålla en annan olägenhet, som de icke tänkt på. Jag anser, att det skulle vara synnerligen vanskligt att på en bolagsstämma medgifva innehafvarne af $\frac{1}{4}$ af aktiekapitalet att kunna tilltvinga sig en utdelning af 50 procent af vinsten. Naturligtvis ha aktieägarna en mycket naturlig önskan att erhålla utdelning, att få ränta på sina penningar; de få kanske själfva betala ränta, nämligen för belåningen af aktierna ifråga o. s. v. Och det skulle icke vara svårt att på en bolagsstämma uppbringa en minori-

tet, som röstade för utdelning af 50 procent af vinsten. Men lika säkert är, att man därigenom kan vålla bolaget stora svårigheter. Den vinst, som förekommer i böckerna, finnes icke alltid i kassakist-
 utan är ofta fastlåst i fastigheter, inventarier m. m., och det är då icke så lätt att uppdrifva den utdelning, som skulle ske. Det kan hända, att man därigenom kommer att drifva bolaget att iklä-
 da sig låneförbindelser, som kunna vålla svårigheter, om bolaget i någon högre grad måste anlita sina kreditorer. Jag tror, som den
 siste talaren sade, att man kan kringgå hvad som här åsyftas genom att införa bestämmelser i bolagsordningen. Men hvarför stifta la-
 gar, som användas endast där de icke behövas? Jag tror, att man möjligen skall kunna hitta på någon annan form för att hindra det
 nämnda utsvältningssystemet; men den form i detta hänseende, hvilken reservanterna föreslagit, påstår jag kommer att bringa olägenheter utan att hjälpa i de fall, där man vill komma till rättelse. Jag är därför alldeles bestämdt af den åsikten, att i detta fall lagutskottets förslag är bäst, hvarför jag, herr talman yrkar bifall till detsamma.

Lag om aktie-
 bolag m. m.
 (Forts.)

Herr Pettersson i Södertälje: Herr talman! Riksdags-
 lifvet har sina öfverraskande sidor. Ibland träffar man en bundsförvant, där man väntat en motståndare, och ibland en motståndare, där man hoppats finna en bundsförvant. Men sällan har jag blifvit så öfverraskad som för en stund sedan, då den bundsförvant, som jag trodde mig ha vunnit i en talare på göteborgsbanken — jag syftar härmed icke på den siste talaren — på några få minuter utan någon för mig skönjbar anledning förvandlades till en motståndare. Han hade, så vidt jag förstod, yrkat bifall till mitt förslag endast med ett mycket oskyldigt tillägg, sakligt sedt, i det han nämligen föreslog, att man vid vinstens beräkning skulle frånräkna hvad som åtginge till afskrifningar. Detta tillägg hade jag i sak ingenting att invända mot. Men jag ansåg, att det var alldeles öfverflödigt. I § 54 stadgas, nämligen att till aktieägarne ej får utbetalas annat än den vinst, som förefinnes enligt fastställd balansräkning för sista året, i den mån vinsten ej skall afsättas till reservfonden. Och af § 56 synes, att man vid balansräkningens fastställande skall verkställa vissa afskrifningar, så att man först efter dessas verkställande kan tala om någon vinst. Det förslag, som den ärade talaren framställde, var sålunda öfverflödigt, ty det nämnda önskemålet är i lagen tillgodosedt. Då detta önskemål är tillgodosedt, så återstår, synes det mig, för talaren endast att taga det af mig framställda förslaget, såvida han har någon mening med sitt yrkande.

Herr Widén anmärkte, att det fanns icke endast stora utan också små bolag och att man icke endast borde tänka på förhållanden i de förra. Det är sant, men också i små bolag kunna sådana förhållanden inträffa, att man bör tillgodose minoritetens rätt på detta sätt.

Lag om aktie-
bolag m. m.
(Forts.)

Vidare anförde herr Widén, att ett sådant här stadgande kunde man icke alltid lita på, ty det kunde kringgås. Jag måste gifva honom rätt i, att så är fallet. Men jag undrar, om icke detta gäller om åtskilliga af de skyddsåtgärder, som här i lagstiftningen äro ifrågasatta för vinnande af det ena eller andra önskemålet. Jag föreställer mig, att åtskilliga af dem kunna af fintligheten i förening med brist på ansvarskänsla användas, men jag tror icke, att detta bör afhålla oss från att bifalla förslaget, om det i öfrigt är önskvärdt. Det synes mig som skulle det i många afseenden fylla sitt ändamål.

Så anförde den siste talaren vissa betänkligheter mot att gifva minoriteten en så stor makt, därför att detta enligt hans uppfattning kunde lända till bolagets skada. Mot detta vill jag endast åberopa hvad som förut är sagdt, att när man inbjuder folk att gå in i ett bolag genom tecknande eller köp af aktier, så lofvar man dem, att de skola få utdelning på sitt kapital. Jag har redan förut erkänt, att äfven hänsyn till behofvet att konsolidera bolagets ställning kräfver beaktande. Men man får väl ändå antaga, att om det på en bolagsstämma för bolagets konsolidering framstår som en nödvändighet, att vederbörande afstå från utdelning, som man får väl antaga, säger jag, att i så fall äfven dessa små aktieägare taga skäl och gå in på att i sådana tvingande fall afstå från utdelning.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Sandström: Herr talman! Man har i mycket mörka färger målat den fara, som skulle uppstå, om minoriteten finge rätt att kräfva utdelning af halfva vinsten. Men hvad som föreslås är ju endast att flytta in denna bestämmelse om utdelningen i den kategori af fall, där det fordras kvalificerad majoritet, såsom rörande ändring i bolagsordningen, nedsättning af aktiekapitalet och bolags försättande i likvidation. Jag anser, att denna fråga för minoriteten har samma genomgripande betydelse som de speciella fall, för hvilkas afgörande redan nu kräfves kvalificerad majoritet. Något annat och farligare är det här icke fråga om. Det förefaller mig som om detta vore den enda riktiga vägen att tillgodose minoritetens rätt. Denna skräck för minoritetens makt är ganska egenomlig, då enligt en annan § i lagen minoriteten kan bestämma öfver *hela* utdelningen. I § 79 säges det nämligen, att ingen får rösta för mer än $\frac{1}{5}$ af det å stämman företrädda aktiebeloppet. Om då t. ex., en person har $\frac{3}{5}$ af aktiebeloppet, kan han öfverröstas af återstående $\frac{2}{5}$ -delarna, alltså af minoriteten. Denna kan i så fall besluta utdelning af *hela* vinsten. Häri ser ingen någon fara. Men huru kan det då ligga någon fara i att förbehålla en afsevärd minoritet rätt att fordra utdelning af blott *halfva* vinsten?

Nu nämnde en talare, att denna bestämmelse skulle vara särskildt lämpad och afpassad för de stora bolagen men däremot passa sämre för de små. Förhållandet är snarare tvärtom. Det finnes i fråga om de stora bolagen jämförelsevis ringa behof af denna bestämmelse. Den vinst, som de lämpligen kunna utdela, blir i

regel också utdelad. De våga icke göra något annat; de våga sig icke på något utsvältningssystem, och den vinst, som de utdela, är i allmänhet afpassad efter hvad aktieägarna skäligen kunna fordra. Faran förefinnes i de små och medelstora bolagen, särskildt sådana bolag där en enda person är innehafvare af aktiemajoriteten. Där förekommer det ej sällan att majoritetsinnehafvaren begagnar minoritetens penningar utan ränta, så länge han behöver det.

Lag om aktiebolag m. m.
(Forts.)

Det är sådant, som jag anser, att lagstiftningen icke längre bör tolerera, och när det föreslås en så mild utväg som att för beslut om hela vinstens innehållande skall fordras tre fjärdedels majoritet — eller samma garanti som för ändring af bolagsordningen — förefaller det mig, som om hvilken som helst bör kunna gå med därpå.

Herr Lundgren i Göteborg: Herr talman, mina herrar! Gentemot herr Petterssons i Södertälje anmärkning, att han trodde sig ha fått en bundsförvant i mig, men att jag sedermera dragit mig tillbaka, ber jag att få säga, att jag icke gjorde något yrkande, utan sade blott, att för den händelse herr Petterssons i Södertälje reservation blefve antagen, så ansåge jag, att det vore nödvändigt att göra denna förändring. Jag beklagar, att jag icke läst följande paragraf, där jag senare såg, att det fanns föreskrifter om afskrifning och att därför detta af mig eventuellt föreslagna tillägg var alldeles onödigt.

Jag gjorde, som sagdt, i mitt yttrande icke något som helst yrkande; det var blott ett påpekande, och därför kan jag icke finna, hvarför herr Pettersson i Södertälje ansett, att han i mig funnit en bundsförvant i sitt förslag.

Jag ber fortfarande, herr talman, att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Schotte: Herr talman! Jag har sökt, så godt jag kunnat, följa med diskussionen om denna paragraf och studerat de handlingar, som ligga till grund för densamma, och jag har icke kunnat komma till annat resultat, än att det af reservanterna föreslagna tillägget till paragrafen är både lämpligt och försiktigt affattadt. Jag kan icke tänka mig, att någon afsevärd olägenhet i detta afseende kan uppkomma, och det är således starka skäl, synes det mig, för att gå den väg, som reservanterna anvisa.

Jag tror, att äfven af ett annat skäl, nämligen hänsynen till huru lagen ligger i de båda kamrarna, det vore klokt, om Andra kammaren följde reservationen, till hvilken jag ber att få yrka bifall.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad, gaf herr talmannen propositioner först på godkännande af utskottets förslag till lydelse af förevarande paragraf och vidare på godkännande af samma förslag med den ändring, som under öfverläggningen före-

Lag om aktiebolag m. m. i öfverensstämmelse med sistnämnda proposition.
(Forts.)

I fråga om 56 § hade Kungl. Maj:t föreslagit följande lydelse:
Jämte hvad i förordningen angående handelsböcker och handelsräkningar är stadgadt gälle i afseende å upprättande af aktiebolags balansräkning:

1) Bolagets tillgångar må ej upptagas vare sig öfver sina verkliga värden eller till högre belopp än som motsvara kostnaderna för deras anskaffning eller tillverkning,

2) Andra tillgångar än sådana, som äro afsedda för stadigvarande bruk för bolaget, må dock upptagas till högre belopp, än som motsvara kostnaderna för deras anskaffning eller tillverkning, såframt särskilda omständigheter kunna anses lämna fog härför och dessa i balansräkningen fullständigt angifvas.

3) Osäkra fordringar skola upptagas endast till de belopp, hvarmed de beräknas komma att inflyta, och värdelösa fordringar afskrifvas.

4) Tillgångar, afsedda till stadigvarande bruk för bolaget, må utan hinder af hvad under 1) stadgats upptagas till belopp, motsvarande kostnaderna för tillgångarnas anskaffning eller tillverkning, ehuru verkliga värdet är lägre än detta belopp. I ty fall skall dock därå ärligen afskrifvas det belopp, som motsvarar tillgångarnas af ålder, eller nyttjande eller annan därmed jämförlig orsak uppkomna värdeminskning. I stället för sådan afskrifning må motsvarande afsättning kunna göras till en särskild förnyelsefond. Sådan fond må ej minskas annorledes än genom en minskningen motsvarande afskrifning å ifrågavarande tillgångar.

5) Tillgångar, som under 4) afses, må ej i vidare mån, än som bëtingas af därå nedlagda förbättringar upptagas till högre värde än det, hvar till de varit uppförda i närmast föregående fastställda balansräkning.

6) De belopp, hvar till aktiekapitalet, reserv- och förnyelsefonder samt andra fonder uppgå, skola hvar för sig i balansräkningen uppföras bland skulderna.

7) Kostnader för bolagets bildande, organisations- eller förvaltningskostnader eller förvärfvad egen aktie må ej uppföras såsom tillgång.

Herr *Vennersten* hemställde i sin motion nr 217:

dels att mom. 5) skulle uteslutas och mom. 2) affattas sålunda: Tillgång må dock upptagas till högre belopp, än som motsvarar kostnaderna för dess anskaffning eller tillverkning, såframt särskilda omständigheter kunna anses lämna fog härför och dessa i balansräkningen fullständigt angifvas;

dels ock att till mom. 7) skulle göras följande tillägg:

i vidare mån, än att kostnader för bolagets bildande eller organiserande må, därest särskilda skäl föranleda till deras amorterande å längre tid, med angifvande af dessa skäl, i balansräkningen

upptagas, så att de amorteras under högst de tre första åren efter bolagets registrerande med minst en tredjedel om året.

Lag om aktiebolag m. m.
(Forts.)

I herr *Sandströms* motion, nr 219, hade yrkats, att föreskrift måtte lämnas, att i balansräkningen tillgångarna måtte specificeras, så att aktieägarna därigenom erhöle kännedom om tillgångarnas viktigaste beståndsdelar i fast och lös egendom och särskildt i aktier i andra bolag, hvilkas balans- samt vinst- och förlusträkning, såvidt möjligt, borde framläggas.

Utskottets hemställan var affattad i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag.

Reservation hade afgifvits af herrar *Widén*, *Lindhagen*, *Jansson* i Edsbäcken, *Ersson* och *Pettersson* i Södertälje, hvilka föreslagit, att i paragrafen måtte insättas ett ytterligare moment af följande lydelse:

8) Äger bolaget aktier i annat bolag, skola dessa i balansräkningen, särskildt för hvarje sådant bolag, upptagas till antal och värden; och skall, där så ske kan, till balansräkningen fogas sistnämnda bolags senaste fastställda balansräkning.

Paragrafen föredrogs, hvarefter

Herr *Palme* yttrade: Herr talman. Denna paragraf 56 innehåller hufvudsakligen bestämmelser om huru bolags tillgångar skola upptagas. Paragrafen skiljer mellan sådana tillgångar, som äro afsedda för stadigvarande bruk för bolagen och sådana tillgångar som icke äro afsedda för stadigvarande bruk för bolagen. Rörande bolagets tillgångar i allmänhet heter det: »Bolagets tillgångar må ej upptagas vare sig öfver sina verkliga värden» etc. Jag frågar då: Hvad menas med verkliga värden? Hvem kan säga hvad som är en tillgångs verkliga värde? Skall man rörande värdepapper rätta sig efter börsnoteringarna? Skall det vara Stockholms börs, Göteborgs börs eller börsen i Berlin? Om det gäller en fastighet, hvad är då det verkliga värdet? Tomtprisen och fastighetsvärdena variera i allra högsta grad, och det är omöjligt att se hvad som är det verkliga värdet. Det finnes öfver hufvud taget icke någon annan mätare af hvad som är det verkliga värdet än det goda omdömet och den ärliga viljan hos dem, som leda ett bolag.

Det står vidare i denna paragraf, att tillgångarna icke få upptagas »till högre belopp än som motsvara kostnaderna för deras anskaffning eller tillverkning». Det tyder på, att man icke skulle få upptaga tillgångarna i balansräkningen till högre värden än som motsvara inköpsprisen. Visserligen säges i mom. 2, att när det är fråga om tillgångar, som icke äro afsedda för stadigvarande bruk för bolaget, så kan man få uppskatta dem till högre belopp än anskaffnings- eller tillverkningsvärdet, dock i intet fall högre än till det verkliga värdet. Nej, naturligtvis. Men då verkliga värdet är så godt som omöjligt att på objektiva grunder bestämma, så är det

Lag om aktiebolag m. m. om man vill angifva en ytterligare definition af detta uttryck orimligt svårt att säga i detta fall, huru det skall vara.

(Forts.)

Tillgångar, som äro afsedda för stadigvarande bruk för bolaget, få enligt mom. 5 icke skrivas upp utöfver det värde, hvartill de äro uppförda i närmast föregående fastställda balansräkning. Jag känner ett bolag, som har en stor fastighet, hvilken det inköpt för billigt pris, men för hvilken bolaget blifvit erbjuden cirka 1 million kronor mera än hvad det gifvit för fastigheten. Skall då icke denna fastighet upptagas i balansräkningen till högre värde än inköpspriset eller det värde, hvartill den i föregående balansräkning varit upptagen?

Detta har jag nu velat säga beträffande de tillgångar, som på detta vis skola upptagas i balansräkningen, nämligen de reala tillgångarna, men det finnes äfven andra tillgångar. Enligt mom. 7 få kostnader för bolagets bildande samt organisations- och förvaltningskostnader icke upptagas såsom tillgång. Men, mina herrar, det finnes faktiskt organisationskostnader, hvilka hafva ett fullt reellt värde, jag vill nästan säga ett handelsvärde för ett bolag. Underligt vore, synes det mig, om icke en sådan tillgång skulle få upptagas i balansräkningen för bolaget; det må nu gälla ett patent, en förlagsrätt, ett firmanamn med alla de förbindelser, som där finnas eller något annat.

Jag vill därvidlag draga en parallell. Enligt den gällande försäkringslagen af 1903 äger försäkringsbolag att upptaga såsom tillgång sina organisationskostnader med villkor, att dessa organisationskostnader afskrivas under en tid af 5 år. Jag anser visserligen icke, att sådan tillgång lämpligen bör upptagas i ett vanligt bolag såsom tillgång i balansräkningen och amorteras så långsamt som enligt försäkringslagen. Men att ett bolag under de första åren kan och bör upptaga vissa bland dem synes mig lämpligt. I detta afseende har herr Vennersten hemställt, att »tillgång må dock upptagas till högre belopp» — det är fråga om tillgångar, som äro afsedda för stadigvarande bruk — än som motsvarar kostnaden för deras anskaffning eller tillverkning, så framt särskilda omständigheter kunna anses lämna fog härför och dessa i balansräkningen fullständigt angifvas». Herr Vennersten vill således i detta afseende likställa de tillgångar bolagen i allmänhet hafva och de tillgångar, som bolagen hafva för stadigvarande bruk. Och det synes mig icke vara någon anledning till att göra någon skillnad mellan dessa tillgångar.

Vidare hemställer herr Vennersten om det tillägg till mom. 7, att kostnader för bolagets bildande eller organiserande må, därest särskilda skäl föranleda till deras amorterande å längre tid, med angifvande af dessa skäl i balansräkningen upptagas, så att de amorteras under högst de tre första åren efter bolagens registrerande med minst en tredjedel om året.

Då de af mig framhållna synpunkterna synas mig böra beaktas, vill jag, herr talman, hemställa, att denna paragraf måtte återremitteras till utskottet.

Vidare anförde:

Lag om aktiebolag m. m.
(Forts.)

Herr Widén: Herr talman, mina herrar. Denna paragraf 56 är en af lagens viktigaste paragrafer, i det bestämmelser här föreslagits rörande balansräkningen, hvarom tillfyllestgifvande föreskrifter helt saknas i gällande lag. I det hänseendet hafva kommitterade och Kungl. Maj:t afsett att förekomma det balansräkningen finge röra sig med fingerade vinster, något hvaröfver man förut haft skäl att i vissa fall klaga. Stadgandena om balansräkningen böra därför i hög grad bidraga att gifva en välbehöflig konsolidering åt aktiebolagsväsendet i vårt land.

Den hufvudregel, som ligger till grund för ifrågavarande bestämmelse, är att bolagets tillgångar icke få upptagas vare sig utöfver sitt verkliga värde, eller till högre belopp än som motsvarar kostnaden för deras anskaffande eller tillverkning. Detta är maximum. Det verkliga värdet är gräns uppåt, om det är lägre; det belopp, som motsvarar kostnaden för egendomens anskaffning eller tillverkning, är gräns, därest det senare värdet är lägre. Härigenom har man velat som regel uppställa det sätt, hvarpå ett sundt bolag i allmänhet beräknar sina tillgångar. Däremot har man icke ansett sig kunna stadga någon gräns nedåt. Det har stött på rent praktiska svårigheter att göra detta. Annars skulle man ju kunna säga, att det rätta vore, att tillgångarna icke finge upptagas vare sig högre eller lägre än deras verkliga värde. Emellertid är det klart, att ett nedsättande af tillgångarna är icke något för bolagets bestånd skadligt utan det är ju tvärtom ämnadt att stärka bolaget.

Nu har emellertid från denna grundregel gjorts undantag, i det man skilt mellan tillgångar, som äro afsedda för stadigvarande bruk för bolaget, och andra tillgångar, som bolaget rör sig med. Tillgång, afsedd för stadigvarande bruk, är till exempel för ett bolag, som behöfver en fastighet, för att däri inrymma sin rörelse, denna fastighet; det är väl för öfrigt lätt att förstå hvad som menas med egendom, som för bolaget är af stadigvarande bruk.

Det har nu stadgats det undantaget, att »andra tillgångar än sådana, som äro afsedda för stadigvarande bruk för bolaget, må upptagas till högre belopp, än som motsvara kostnaderna för deras anskaffning eller tillverkning, såframt särskilda omständigheter kunna anses lämna fog härför och dessa i balansräkningen fullständigt angifvas».

Sälunda behöfver man icke upptaga dessa tillgångar till kostnaden för deras anskaffning eller tillverkning, om de stigit i värde, utan man kan höja beloppet, om man blott angifver skälen härför. Detta rör andra tillgångar än sådana, som äro afsedda för stadigvarande bruk.

Sedan är det tillgångar, som äro afsedda för stadigvarande bruk för bolaget; de må, utan hinder af hufvudregeln, upptagas till belopp, motsvarande kostnaden för tillgångarnas anskaffande eller tillverkning, ehuru deras verkliga värde är lägre. Man är således, med afseende på tillgångar afsedda för stadigvarande bruk, icke bunden af

Lag om aktiebolag m. m. det verkliga värdet, utan man kan taga upp dem till anskaffningsvärdet.

(Forts.)

Denna fråga har varit föremål för mycken överläggning inom lagutskottet just i anledning af herr Vennerstens motion. Men utskottet har funnit, att, såvidt man vill åstadkomma nödig stabilitet, man icke kan gå ifrån de regler, som här angifvas. Man är, om man bifölle denna motion, ute på ett fält, där man icke ser, huru det skulle utfalla. Och säkert är att man icke vinner det afsedda resultatet af konsolidering utaf vårt bolagsväsen. Hvad som nu är sagdt gäller naturligtvis äfven om det yrkande, som berör den 7 punkten af § 56, nämligen upptagandet i balansräkningen af organisationskostnader såsom tillgång. Dessa kostnader hafva i själfva verket icke något reellt värde; det är en *utgift*, som visserligen har varit af nytta för bolaget, men som naturligtvis i den stund, då det gäller att uppgöra balansräkningen icke annat än möjligtvis i ytterst sällsynta undantagsfall representerar en tillgång, som kan realiseras till något värde.

Nu är det emellertid ett tilläggsyrkande, som jag för min del här vill göra. Jag vill alltså hafva bifall till Kung. Maj:ts och utskottets förslag, men med ett tillägg, ett moment 8, enligt hvad en del reservanter här från Andra kammaren yrkat. Detta tillägg till §:n gäller bolag, som hafva andra bolag såsom underbolag eller bolag, i hvilka de äga aktier. Det har nämligen af hittills inom dylika bolag vunnit erfarenhet framgått såsom uppenbart, att reglerna för balansräkningens uppgörande skulle blifva ineffektiva, därest icke i balansräkningen angifvas underbolagens eller dotterbolagens aktier till antal och värden. Det gifves exempel på, att dylika aktier blott angifvas i balansräkningen såsom »aktier i andra bolag» med ett visst belopp. Man kan då uppenbarligen icke bedöma, om aktierna äro upptagna till sitt rätta värde eller icke. Det är därför, om balansräkningen i den delen skall hafva någon betydelse, utaf nöden, att det angifves, hvilket eller hvilka bolags aktier det är samt värdet af dessa aktier. För att vinna erforderlig upplysning bör ock biläggas balansräkning för dotterbolaget, därest så ske kan. Det sista förbehållet är nödigt, då det nämligen kan tänkas fall, där man icke kan få tillgång till balansräkningen för dotterbolaget, såsom t. ex. ett utländskt bolag, i hvilket bolaget har aktier.

Det är herr Sandström, som i sin motion föreslagit ett tillägg af sådan innebörd som nyss nämnts. Han har visserligen därjämte föreslagit åtskilligt mera. Men man har ansett, att hvad han hufvudsakligen med sin motion har afsett kan vinnas genom att lägga till detta moment.

Jag skall således be att få yrka bifall till §:n men med tillägg af ett 8 mom., på sätt som är yrkadt i den af mig m. fl. afgifna reservationen.

Herr Palme: Herr talman! Blott ett par ord. När den siste ärade talaren begärde ordet, var det med stor nyfikenhet jag

väntade på hvad han skulle säga. Jag hade nämligen hoppats få svar på det spörsmål, som ligger mig varmt om hjärtat, nämligen att få veta *hvad som menas med verkliga värdet*. *Lag om aktiebolag m. m.*
(Forts.)

När kommittébetänkandet kom ut för — hvad var det? — 2 år sedan, var det ju åtföljdt af en parallelllag, som skulle utgöra ändring i den gällande försäkringslagstiftningen, och där var denna § nästan ordagrant aftryckt med sin föreskrift: »verkliga värde». Inom svenska lifförsäkringsdirektörernas förening tillsattes då en kommitté, i hvilken jag var medlem, och sedan dryftade samtliga lifförsäkringsdirektörer saken utan att komma till klarhet om, huru man skulle definiera det verkliga värdet.

Då jag icke fick den önskade upplysningen af den siste ärade talaren, så kanske han nu, på min förnyade hemställan, ville säga hvad som menas med verkliga värdet. Och kan han icke säga det, tager jag mig friheten fråga herr justitieministern, om jag kanske kan få af honom upplysning om det.

Herr V e n n e r s t e n: Herr talman, mina herrar! Det önskemål beträffande denna §, jag tagit mig friheten att motionsvis framföra, är af den art, att jag var nästan öfvertygad om, att det åtminstone på något håll inom utskottet skulle vinna beaktande. Så har emellertid icke skett. Och jag tviflade mycket på att här kunna röna någon anslutning till min tankegång, till dess den ärade talaren här före mig yrkade återremiss i fråga om denna §. Jag har då trott mig böra tillkännagifva, att jag anser det förslag, som jag i fråga om denna § framlagt, vara af den art, att det bör tagas ytterligare en gång under öfvervägande. Jag behöfver blott hänvisa till hvad herr Palme redan anfört och endast tillägga, att det icke kan vara rimligt, att en fastighet exempelvis icke skall kunna upptagas till taxeringsvärdet, utan, äfven om den är inköpt till ett belopp långt understigande detta, fortfarande i balansräkningen måste upptagas till detta kanske många gånger alltför låga belopp. Åtskilliga korporationer och sakkunniga på detta område hafva också med synnerlig skärpa vändt sig mot det stadgande, hvarom här är fråga, och föreslagit någon ändring i samma riktning, som den jag tagit mig friheten föreslå.

Det är ju möjligt, att jag icke lyckats finna den rätta utvägen, ehuru den lydelse af paragrafen i fråga, som jag föreslagit, gillats af framstående sakkunnige. Jag anhåller därför, att kammaren, med hänsyn till hvad som nu anförts, ville gå med på yrkandet om återremiss. Det kan ju icke gärna förloras något på, att ärendet återigen upptages till pröfning. Under den brådska, som rådt vid utskottsarbetet, kan det ju vara möjligt, att icke allt blifvit så noga dryftadt, som önskvärdt hade varit. Och jag vågar tro, att här är en punkt, som förtjänar att ytterligare tagas under öfvervägande.

På dessa skäl anhåller jag, herr talman, att få instämman i herr Palmes yrkande om återremiss.

Lag om aktie-
bolag m. m.
(Forts.)

Herr Sandström: Herr talman! Jag tror nog, att herr Vännerstens yrkande i denna punkt om rätt att upptaga äfven tillgångar, som äro afsedda för stadigvarande bruk åt bolagen, utöfver anskaffningsvärdet, har rätt stort fog för sig och af praktiska skäl torde kunna försvaras. Däremot ställer jag mig mycket mera tveksam i fråga om hans yrkande om rätt att upptaga organisationskostnader som tillgång. Jag tror, att vi därigenom skulle komma ut på ett sluttande plan och äfventyra bolagens soliditet. Och lika befogadt, som det kan vara att tillvägagå på sådant sätt t. ex. i försäkringsbolag, där organisationen, som bland annat innefattar skaffandet af ett fullständigt agentnät med mera, kan sägas ha ett verkligt ekonomiskt värde, lika malplaceradt är det i de allra flesta fall, då det gäller stiftande af vanliga aktiebolag.

Hvarför jag emellertid begärde ordet var egentligen för att yttra några ord rörande en företeelse, som vi hafva inom det praktiska lifvet i fråga om aktiebolagsväsendet, men som hvarken Kungl. Maj:ts förslag eller utskottets utlåtande nämner någonting om. Det är den företeelse, som herr Widén för en stund sedan antydde. Det är frågan om de s. k. dotterbolagen. Lagen medgifver, att ett bolag får vara stiftare af ett annat bolag, och att det får teckna aktier och köpa aktier i ett annat bolag. Lagen medgifver ock, att ett bolag får hafva hur många aktier som helst i ett annat bolag. Således är enligt lag tillåtet, att ett bolag kan rå om alla aktier i ett annat bolag, så när som på fyra stycken, eftersom delägarna skola vara minst fem. Men denna bestämmelse kringgås på det sättet, att då ett bolag rör om aktierna i ett annat bolag, så är det några styrelsemedlemmar eller tjänstemän i hufvudbolaget, som formellt innehafter de aktier i dotterbolaget, som ej få ägas af hufvudbolaget, och sålunda representera dettas fingerade meddelägare. Anledningen till ett dylikt förfarande kan vara af olika slag. När ett bolag inköper aktiemajoritet eller hela aktiebeloppet i ett annat bolag, så sker detta alltid i syfte att kontrollera detta andra bolags verksamhet. Det kan hända, att det ena bolaget tillverkar de råmaterialier, som det andra bolaget måste hafva. Det kan vidare vara så, att det är ett konkurrensbolag, som man vill samarbeta med och på det sättet få konkurrensen upphäfd. Men den vanligaste anledningen till att dotterbolag uppstår är, att ett bolag, som haft viss verksamhet, antingen börjar en ny verksamhetsgren eller börjar verksamhet i utlandet och då finner det praktiskt att låta detta ske i aktiebolagsform. Det kan på detta sätt hända, att ett bolag, som från början drifvit viss affärsverksamhet, öfvergår till att blifva blott aktieförvaltande affär. För att visa hvilken utveckling detta dotterbolagsväsen tagit i Sverige, skall jag be att få anföra några exempel. Stora Kopparbergs bergslags aktiebolag, med ett aktiekapital på 12 miljoner kronor, har enligt sin balansräkning för 1908 främmande aktier bokförda till 12,080,282:85 kronor. Uddeholmsbolaget, med ett aktiekapital af

9,843,600 kronor, hade enligt sin årsberättelse för samma år, främmande aktier upptagna till belopp af 4,171,338 kronor och har sedan dess förvärfvat ytterligare aktier i dotterbolag till betydande belopp. Stockholms allmänna telefonaktiebolag hade enligt 1908 års berättelse ett aktiekapital af 2,850,000 kronor, numera 5,700,000 kronor. Det har följande dotterbolag: Stockholms Belltelefonaktiebolag, hvarti aktiebeloppet vid 1908 års slut var bokfördt till 993,000 kronor, men efter börsnoteringen är värdt cirka 1,489,500 kronor; vidare Svensk-dansk-ryska telefonaktiebolaget, däri hufvudbolaget ägde ett aktiebelopp upptaget till 5,520,000 kronor, efter börsnoteringen öfverstigande ett värde af 13 miljoner kronor, och slutligen aktiebolaget Stockholmstelefon, hvars af hufvudbolaget innehafda aktier bokförts till 5,070,000 kronor men ägde ett börsvärde af mer än 8 miljoner kronor. Härtill komma betydande aktieposter i andra bolag. Med aktiebolaget Separator är det alldeles samma förhållande. Det har en mängd utländska dotterbolag och upptager i sin berättelse för år 1908 främmande aktier till ett bokfördt värde af öfver 10 miljoner kronor; aktiekapitalet är 5 miljoner kronor. Ett af dessa bolag erbjuder dessutom det rätt pikanta exemplet på ett dotterbolag i andra graden, ett dotterdotterbolag. Det är Stockholms allmänna telefonaktiebolag. Det har aktiemajoriteten i Svensk-dansk-ryska telefonaktiebolaget, som drifver telefonverksamhet i Moskwa. Detta senare bolag har i sin tur så godt som alla aktierna i telefonaktiebolaget Cedergren, som drifver verksamhet i Warschau.

Lag om aktiebolag m. m.
(Forts.)

Hvad har det nu för betydelse detta, att ett bolag på det sättet öfverläter hela eller en del af sin verksamhet på ett annat bolag? Hvad har det för verkan på aktieägarnes möjlighet att följa och kontrollera styrelsens förvaltning? Detta är ganska lätt att tänka sig, om man bara tar ett litet exempel. Vi antaga, att ett aktiebolag drifver affärsrörelse. Styrelsen är skyldig att föra räkenskaper öfver rörelsen, revisorer måste utses på bolagsstämman för att granska räkenskaperna och styrelsens förvaltning samt däröfver afgifva revisionsberättelse, som bolagsstämman således får se och taga del af. På detta sätt kan alltid åtminstone majoriteten kontrollera verksamheten. Minoriteten får i alla fall se balansräkningen och vinst- och förlusträkningen, styrelsens och revisorernas berättelser; och om något olagligt beslut fattas på bolagsstämman, har hvarje aktieägare rätt att klandra och beifra detta. Så går det till, när bolaget direkt drifver sin rörelse. Men så besluter styrelsen eller bolagsstämman om öfverlåtande af rörelsen på ett annat bolag, i hvilket bolaget då tecknar alla aktier, d. v. s. att drifva rörelsen genom dotterbolag. Hur gestaltar det sig då? Det gamla bolaget öfvertager alla aktierna i dotterbolaget utom fyra stycken, som styrelsemedlemmarna själfva stå för, så att det blir de föreskrifna fem delägarne i det nya bolaget. Så hålla ledamöterna i hufvudbolagets styrelse en konstituerande stämma med dotterbolaget, och så är detta färdigt. Ingenting hindrar då, att hufvudbolagets styrelse utser några bland sig själf-

Lag om aktie-
bolag m. m.
(Forts.)

va till styrelse i dotterbolaget. De öfriga ledamöterna i hufvudbolagets styrelse kunna lämpligen bli revisorer i dotterbolaget; dessa det gamla bolagets styrelseledamöter välja nämligen både styrelse och revisorer själfva, och det är ju lämpligast att dela rollerna så, att en del af dem bli i tillfälle att revidera de öfriga och bevilja dem ansvarsfrihet. Efter ett års verksamhet komma revisorerna och granska räkenskaperna, och så hålles ordinarie bolagsstämma. Där sitta de själfva som aktionärer, och styrelsen för dotterbolaget låter sig af öfriga styrelsemedlemmar i hufvudbolaget beviljas decharge. Därefter bestämmes huru stor del af årsvinsten, som skall i form af utdelning på aktierna gå till hufvudbolaget. Någon större utdelning kan icke komma hufvudbolaget till godo, än hvad bolagsstämman i dotterbolaget, d. v. s. styrelsen i hufvudbolaget, bestämmer. På det sättet har äret gått för dotterbolaget. Hur har det gått för hufvudbolaget? Dess verksamhet har inskränkt sig till att förvalta dotterbolagets aktier. Hufvudbolaget har visserligen äfven det sina revisorer; men dessa få icke granska dotterbolagets räkenskaper och verksamhet, d. v. s. den verksamhet som ligger till grund för hufvudbolagets hela ekonomi, utan de ha endast att räkna aktierna i dotterbolaget, kontrollera, att icke förfallna kuponger finnas kvar, och höfligt fråga, hur stor utdelning, som kommit från dotterbolaget, kontrollera, att den kommit in och blifvit redovisad, samt måste, när så skett, tillstyrka decharge att föreläggas hufvudbolagets sammanträdande stämma. Om styrelsen såsom bolagsstämma för dotterbolaget behagat inhibera utdelningen, få hufvudbolagets revisorer finna sig i den saken, och alla de öfriga i hufvudbolaget också för resten. Det är gifvet, att hela dotterbolagets verksamhet, som ju i realiteten drifves uteslutande för hufvudbolagets räkning är genom detta fullständigt dold för alla aktieägarna i hufvudbolaget. Det hjälper icke här, att dessa aktieägare få välja revisorer, detaljerna af dotterbolagets affärsverksamhet äro dolda äfven för dessa, och styrelsen för hufvudbolaget i egen person är det som med bolagsstämmans lämnade befogenhet drifver hela rörelsen. Om det skulle ske något falsarium i dotterbolaget, om detta t. ex. skulle sälja en värdefull egendom till underpris åt någon styrelseledamot eller någon af styrelsens vänner och därigenom tillskynda hufvudbolaget aldrig så stor förlust, hvem kan tala på den saken? Ingen annan än hufvudbolagets styrelse, som är dotterbolagets bolagsstämma. Aktieägarna i hufvudbolaget kunna härom icke få någon vetskap och kunna ej hindra, att styrelsen beviljar sig själf ansvarsfrihet för sin förvaltning af dotterbolaget. Det är alldeles tydligt, att vi här stå inför en mycket betänkligh lucka i lagen, som behöfver fyllas. Härom finnes det emellertid ingen motion, och jag har därför endast velat fästa uppmärksamheten på förhållandet.

Hvad som här föreligger är endast ett yrkande på, att man måtte på något sätt förebygga det missförhållandet, i det att dessa stora aktieposter i dotterbolag eller andra främmande bo-

lag bokföras på ett sådant sätt, att det för aktieägarna i hufvudbolaget är totalt omöjligt att kunna bedöma värdet af aktierna i dotterbolaget och därmed också värdet af sin egen egendom. I hufvudbolagets böcker bokföras dessa miljonposter af aktier såsom »aktier i främmande bolag så och så många miljoner» och med ett fullkomligt godtyckligt värde. I flera fall utgör det bokförda värdet endast en bråkdel af det verkliga värdet. Aktieägarna sakna därför hvarje ledning för att bedöma värdet af sina aktier.

Lag om aktiebolag m. m.
(Forts.)

Anledningen till denna anordning med dotterbolag är i de flesta fall, att de bolag, som begagna sig häraf, äro solida och framgångsrika och gjort vinster, som de varit nästan generade att visa upp, särskildt af fruktan, att aktieägarna skola fordra större utdelning, än styrelsen anser förenligt med bolagets intresse. Och detta motiv kan ju synas nog så lojalt. Men man får icke glömma, att här finnes en synnerligt stor frestelse för styrelsen i ett sådant bolag att begagna sig af denna möjlighet att absolut hemlighålla bolagets ställning för att öka sin majoritet och att af dem, som äro okunniga om aktiernas värde, för ett billigt pris förvärfva deras aktier till erforderligt antal. Erfarenheten erbjuder talrika exempel på detta, det har skett i mycket stor skala. Det synes mig uppenbart, att däremot måste rådas bot, och det finnes, så vidt jag ser, icke något annat sätt än det, som herr Widén nyss förordat och som jag i min motion talat om. Det låter sig icke göra, att ålägga styrelsen att bokföra aktierna till verkliga värdet, det möter för stora praktiska svårigheter, och det vore synnerligen olämpligt, ty det bör ju icke vara ett bolag betaget att få genom afskrifning äfven på aktieposter stärka sin ställning. Men hvad man har rätt att fordra är, att det lämnas så detaljerade uppgifter om aktierna och de främmande bolagens ställning, att aktieägarna någorlunda kunna bedöma aktiernas värde. Det första, som fordras, är, att aktierna skola vara specificerade till antal och beskaffenhet, och det andra är, att balansräkningen i dotterbolaget måste bifogas balansräkningen i hufvudbolaget, i all synnerhet i det fall, då dotterbolaget är beläget i utlandet. Sker detta kan man med lednig af balansräkningarna och specifikationerna någorlunda bedöma aktiernas värde.

På grund af hvad jag nu anfört, skall jag anhålla att få yrka bifall till herr Widéns med fleres reservation.

Som tiden nu var långt framskriden och flere talare anmält sig för yttrandes afgifvande, uppsköts den vidare behandlingen af förevarande utlåtande till kl. 7 e. m., då detta sammanträde enligt utfärdadt anslag komme att fortsättas.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4,42 e. m.

In fidem

Per Crowall.